

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

1840-1844/45 YILI TEMETTUAT DEFTERLERİ İŞİĞİNDA

KALKAN KAZASI'NIN SOSYO-EKONOMİK VE

DEMOGRAFİK YAPISI

Sedat MUSLUOĞLU

DANIŞMAN

Dr. Öğretim Üyesi Hatice DURGUN

Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

1840-1844/45 YILI TEMETTUAT DEFTERLERİ İŞİĞİNDA
KALKAN KAZASI'NIN SOSYO-EKONOMİK VE
DEMOGRAFİK YAPISI

Sedat MUSLUOĞLU

DANIŞMAN

Dr. Öğretim Üyesi Hatice DURGUN

Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sedat MUSLUOĞLU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak oy birliği oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğretim Üyesi Cezmi KARASU

(İmza)

Üye (Danışman) : Dr. Öğretim Üyesi Hatice DURGUN

(İmza)

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Hatice AKIN ZORBA

(İmza)

Tez Başlığı: 1840-1844/45 Yılı Temettuat Defterleri Işığında Kalkan Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Ve Demografik Yapısı

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 18/01/2019

Mezuniyet Tarihi : 18/01/2019

(İmza)

Prof. Dr. Tuncer DEMİR

Müdür

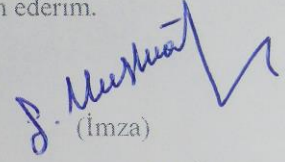
AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “1840-1844/45 Yılı Temettuat Defterleri Işığında Kalkan Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Ve Demografik Yapısı” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

(İmza)

Sedat MUSLUOĞLU

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iv
GRAFİKLER LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
A. OSMANLI DEVLETİ’NİN VERGİ SİSTEMİ VE TEMETTUAT TAHRİRLERİ	1
1. Osmanlı Devleti’nde Vergi Düzeni	1
1.1. Kuruluşta Tanzimat’a Vergi Sistemi	1
2. Tanzimat Döneminde Yapılan Vergi Düzenlemeleri	3
2.1. Örfi Vergilerin Kaldırılması ve Ancemaatin Vergi Uygulaması	4
2.2. Temettu Vergisi ve Temettuat Defterleri	5
2.3. Temettuat Defterlerinin Tarih Araştırmaları Bakımından Önemi.....	6
3. Kalkan Temettuat Defterleri.....	7
3.1. 1840 Tarihli Kalkan Temettuat Defteri.....	8
3.2. 1844/45 Tarihli Kalkan Temettuat Defteri.....	9
B. KALKAN KAZASI’NİN TARİHİ, COĞRAFYASI VE FİZİKİ DURUMU	10
1. Kalkan İsmi’nin Menşei	10
2. Coğrafyası ve Fiziki Durumu	10
3. Selçuklu Dönemi	12
4. Teke Beyliği Dönemi	13
5. Osmanlı Dönemi	14
BİRİNCİ BÖLÜM	16
19. YÜZYIL ORTALARINDA KALKAN KAZASI’NİN İDARİ, SOSYAL VE DEMOGRAFİK YAPISI	16
1. Kalkan Kazası’nın İdari Durumu	16
2. 1840-1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Köylerin Hane Sayıları ve Nüfusları.....	18
2.1. Köylerin Tahmini Nüfusu	20
2.2. Hane Reislerinin Meslekleri.....	26
3. Kullanılan İsimler.....	30

4. Kullanılan Lakaplar.....	32
5. Osmanlı Döneminde Kalkanda Bulunan Mescid, Cami, Zaviye ve Vakıflar	39
İKİNCİ BÖLÜM	40
19.YÜZYIL ORTALARINDA KALKAN KAZASI'NIN EKONOMİK DURUMU	40
A) TARIM.....	41
1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Tarım Alanları	41
2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Tarım Alanları	43
3. Tarım Ürünlerinin Dağılımı	45
B) HAYVANCILIK.....	49
1. Büyükbaş Hayvancılık	49
1.1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılık	49
1.2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılık	52
2. Küçükbaş Hayvancılık	54
2.1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Küçükbaş Hayvancılık	54
2.2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Küçükbaş Hayvancılık	56
3. Yük ve Binek Hayvanları	58
3.1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanları	58
3.2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanları	61
4. Arıcılık	63
4.1. 1840-1844/45 Kayıtlarına Göre Kalkan Kazasındaki Arıcılık Faaliyetleri	63
5. Kalkan Kazasındaki Toprak Ağalarının Köylere Göre Dağılımı	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	68
19.YÜZYIL ORTALARINDA KALKAN KAZASINDAN ALINAN VERGİLER.....	68
1. Temettuat Defterlerinde Geçen Vergi Çeşitleri.....	68
2. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Gelir ve Vergi Kalemleri.....	69
3. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Gelir ve Vergi Kalemleri.....	71
3.1. Öşür Vergisi	72
3.2. Ağnam Vergisi	73
3.3. Diğer Vergi ve Gelir Kalemleri.....	73
SONUÇ.....	75
KAYNAKÇA	79
EKLER.....	84
Ek-1: İslamlar köyü 1840 yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek.....	84
Ek-2: Kınık köyü 1840 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek.....	85

Ek-3: Çavdır köyü 1840 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek.....	86
Ek-4: Bezirgan köyü 1844/45 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek	87
Ek-5: Margaz köyü 1844/45 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek.....	88
Ek-6: Cumburcu köyü 1844/45 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek.....	89
ÖZGEÇMİŞ	90

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 1840-1844/45 Yıllarında Kalkan Kazası'nda Antik Yerleşim Bulunan Köyler	11
Tablo 2: Temettuat Kayıtlarında Geçen Köylerin Günümüzdeki Adları İle Bağlı Buldukları Yerler	17
Tablo 3 : 1840 Tarihli Deftere Göre Köylerin Hane Sayıları ve Tahmini Nüfusu.....	20
Tablo 4: 1840 Tarihli Deftere Göre Köylerin Erkek Nüfusu	22
Tablo 5 : 1841 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Kalkan Köylerinin Erkek Nüfusu.....	22
Tablo 6 : 1840 Tarihli Temettuat Verileri ve 1841 Tarihli Erkek Nüfus Sayımının Karşılaştırılması	23
Tablo 7 : 1844/45 Tarihli Deftere Göre Köylerin Tahmini Nüfus Sayısı	24
Tablo 8: 1840 ve 1844/45 Tarihli Temettuat Defterlerinin Demografik Olarak Karşılaştırılması.....	24
Tablo 9: Temettuat Verileri ile 1915 Nüfus Verilerinin Karşılaştırılması	25
Tablo 10: 1840 Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki İmam ve Muhtarlar.....	27
Tablo 11: 1844/45 Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki İmam ve Muhtarlar.....	28
Tablo 12: 1844/45 Temettuat Defterlerine Hane Sahiplerinin Mesleklerinin Köylere Göre Dağılımı .	29
Tablo 13: 1840 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan İsimler	30
Tablo 14: 1844/45 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan İsimler	31
Tablo 15: 1840 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan Lakaplar	33
Tablo 16: 1844/45 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan Lakaplar	34
Tablo 17: Her iki Deftere Göre Lakapların Sınıflandırılması	38
Tablo 18: Osmanlı Dönemine Ait Kalkan'da Bulunan Mimari Eserler.....	39
Tablo 19: Kalkan Kazasındaki Köylerin Sahip Olduğu Ekili Alan, Üretimi Yapılan Ürünler ve Taşınmazların Köylere Göre Dağılımı	41
Tablo 20: Kalkan Kazasındaki Köylerin Sahip Olduğu Ekili ve Ekili Olmayan Alanlar(Dönüm).....	43
Tablo 21: 1840 ve 1844/45 Yılına ait Defterlere Göre Ekili Tarım Arazilerinin Karşılaştırılması(Dönüm).....	45
Tablo 22: 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ürünlerin Kile Bazında Yıllık Üretimi	46
Tablo 23: Kile Olarak Kaydedilen Ürünlerin Kilogram Olarak Karşılığı.....	47
Tablo 24: 1840 Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılığın Köylere Göre Dağılımı.....	50
Tablo 25: Hane Sayısı ve Köylerdeki Öküz Sayısı	51
Tablo 26: 1844/45 Yılı Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılığın Köylere Göre Dağılımı.	53
Tablo 27: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki Küçükbaş Hayvan Sayısı....	55
Tablo 28: 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki Küçükbaş Hayvan Sayısı	57
Tablo 29: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Kazasındaki Yük ve Binek Hayvanlarının Köylere Göre Dağılımı.....	59
Tablo 30: 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki Yük ve Binek Hayvanlarının Köylere Göre Dağılımı.....	61
Tablo 31: 1840-1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Kazasındaki Arıcılık Faaliyetlerinin Köylere Göre Dağılımı.....	63
Tablo 32: 1840 Defterine Göre Kalkan Kazasındaki Toprak Ağaları.....	65
Tablo 33: 1844/45 Defterlerine Göre Kalkan Kazasındaki Toprak Ağaları.....	66
Tablo 34: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Kazası'nın Gelir ve Vergi Kalemleri.....	69
Tablo 35: 1840 Yılı Temettuat Vergisinin Hane Başına Düşen Ortalaması	70
Tablo 36: 1844/45 Yılı Temettuat Defterine Göre Yıllık Vergi ve Kazançların Köylere Göre Dağılımı	74

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Köylerin Hane Sayısının Yüzdeler Dilimi(1840).....	18
Grafik 2: Köylerin Hane Sayısının Yüzdeler Dilimi(1844/45).....	19
Grafik 3: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Köylerin Genel Nüfus İçerisindeki Yüzdeler Dağılımı.....	21
Grafik 4: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ekili Tarlaların Kaza İçerisindeki Yüzdeler Dağılımı.....	42
Grafik 5: 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Tarım Alanlarının Türüne Göre Dağılımı.....	44
Grafik 6: 1840 Yılında Kalkan Kazasında Büyükbaş Hayvancılık.....	51
Grafik 7: 1844/45 Kayıtlarına göre Büyükbaş Hayvanların Yüzdeler Dağılımı.....	54
Grafik 8: 1840 Yılı Temettuat Kayıtlarına Göre Küçükbaş Hayvanların Yüzdeler Dağılımı.....	56
Grafik 9: 1844/45 Yılı Temettuat Kayıtlarına Göre Küçükbaş Hayvanların Yüzdeler Dağılımı.....	58
Grafik 10: 1840 Yılı Temettuat Kayıtlarına Göre Yük ve Binek Hayvanlarının Yüzdeler Dağılımı.....	60
Grafik 11: 1844/45 Yılı Temettuat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanlarının Yüzdeler Dağılımı.....	62
Grafik 12: 1840 Yılı Temettuat Defterine Göre Kovan Sayısının Köylere Göre Yüzdeler Dağılımı.....	64
Grafik 13: 1840 Yılı Temettuat Vergisinin Köylere Göre Yüzdeler Dağılımı.....	70

KISALTMALAR LİSTESİ

B	Bin
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	Çeviren
D. CRD. d.	Ceride Odası Defterleri
DH. MUI	Dahiliye Nezareti Muhaberât-ı Umumiye İdaresi
Ed.	Editör
Der.	Derleyen
H	Hicri
Haz.	Hazırlayan
ML. VRD. TMT. d.	Maliye Varidat Muhasebesi Temettuat Defterleri
NFS. d.	Nüfus Defterleri
Ş.D	Şûrâ-yı Devlet
V.d.	Ve diğerleri

ÖZET

Temettuat defterlerinin Osmanlı tarihi çalışmaları içerisindeki yeri şüphesiz yadsınamayacak derecede önemlidir. Bu kapsamda Kalkan kazası temettuat defterleri kullanılarak hazırlanan çalışmanın özgün olmasının yanında yöre tarihine ışık tutması da beklenmektedir.

Temettuat defterleri ilk defa 12 Ocak 1840 tarihli bir talimatname ile, muhassıl nezaretinde tutulmaya başlanmıştır. Temettuat defterleri kazanın demografik yapısı, etnik yapısı, fertlerin menkul ve gayr-ı menkul kaynakları, yıllık kazancı, vergi yükü ve mesleği hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca yetiştirilen tarımsal ürün ve beslenen hayvanlar hakkında da bu defterlerden bilgi edinmek mümkündür.

Çalışmanın konusu olan Kalkan Kazası, bu dönemde Konya Eyaleti'nin Teke Sancağı'na bağlı olup farklı yıllarda kayıt altına alınmış iki temettuat defterine sahiptir. Bu defterlerden ilki ML.VRD.TMT.d. kodu ile 1840, ikinci ise 1844/45 yıllarına aittir.

Her iki defterin çeviri yazısı yapılarak hazırlanan çalışma, giriş bölümü de dahil olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde daha çok temettuat kelimesinin anlamı, kapsamı ve uygulanması gibi konulardan bahsedilirken Osmanlı Devleti'nin daha önce uyguladığı vergi sistemine de kısaca değinilmiştir. Ek olarak kazanın coğrafi yapısı, fiziki durumu ve tarihinden de bu bölümde bahsedilmiştir.

Birinci bölümde kazanın idari durumundan ve köylerin sosyal-demografik yapısından bahsedilmiştir. İkinci bölümde ekonomik yapısından ve geçim kaynaklarından, üçüncü bölümde ise kaza genelinden toplanan vergi çeşitlerinden bahsedilmiştir.

Transkribe edilen defterlerdeki veriler değerlendirilirken ayrıntılı bir şekilde karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma, kaza genelindeki her köyün yıllara göre gösterdiği değişimleri, istatistiksel olarak yansıtmamızı da kolaylaştırılmıştır. Ayrıca kazanın iki farklı deftere sahip olması çalışmamızı tablo ve grafik bakımından zenginleştirmemize de olanak sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalkan, Antalya, Temettuat Defterleri, Sosyo-Ekonomi, Nüfus.

ABSTRACT

THE SOCIOECONOMIC AND DEMOGRAPHIC STRUCTURE OF KALKAN IN THE LIGHT OF TEMETTUAT REGISTERS IN 1840-1844/45

In the field of history, any detailed academic study relevant to Kalkan and surroundings has not been done previously. This study worked on has the feature of being first with regard to being illuminated of region history. Enlightening, of region history is aimed with Kalkan Temettuat registers that is the most important source in this context.

Temettuat registers was started to record by tax collectors with instructions dated 12'th January 1840 for the first time. These registers give information about demographic structure and ethnicity of the town, people's movable and immovable resorcues, annual earnings, tax burden and jobs. Also, it is possible to get information about grown agricultural products and fed animals from these registers.

Township of Kalkan that is the subject of the study belongs to Teke in Konya shire in this term and it has two Temettuat registers which are recorded in different years. One of these registers belongs to 1840 with ML. VRD.TMT.d code and the other belongs to 1844-45

The study has been prepared with translations of two Temettuat registers. It consists of four parts including introduction. In introductory part, while it is mostly mentioned the meaning of Temettuat, its extent and practice, also it is shortly referred to tax system which Ottoman Empired im plemented throughout history. Additionally, it is mentioned geographical structure, physical situation and history of the town.

At the first section, it is referred to administrative situation of the township and social-demographic structures of villages. It is mentioned economical structure and means of living at the second chapter; types of tax that is collected across the township at the third part.

Two different resources have been compared in detail while being evaluated transcribed data This comparison has made us easy to reflect statistically the changes by years of each village across the township. Furthermore, having two different Temettuat registers of the township has provided us to enrich the study in terms of table and graphic.

Key words: Kalkan, Antalya, Temettuat Registers, Socia- Economi, Demography.

ÖNSÖZ

Edward Hallet Carr'a göre tarih, geçmiş ile bugün arasında bitmez bir diyalogdur. Bu çalışmanın amacı da bu diyalogun Kalkan özelinde kurulabilmesi için aracı olmaktır. Halil İncelik'in tarih anlayışı, devletlerin tarihini ortaya çıkarmaktan ziyade halkın tarihini, geçmişte nasıl yaşadığını, sosyal hayatını, ekonomisini, gündelik yaşantısını ve bunları belirleyen şartları ortaya çıkarmaktan yanadır. Buradan hareketle, temettuat verilerinin de bu duruma müsait olmasıyla; yapılan çalışmada nüfus, tarım, ekonomi ve sosyo-kültürel yapı olmak üzere dört esas üzerinde durulmuştur.

Yöre tarihinin en iyi şekilde aydınlatılması adına, Kalkan ile ilgili birincil ve ikincil kaynaklardan istifade edilmeye çalışılmıştır. Temettuat kayıtlarından aktarılan bilgiler olduğu gibi verilmemiş; tablo ve grafiklerle somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde sosyal ve idari yapıdan, ikinci bölümünde ekonomik yapıdan, üçüncü bölümde ise vergi yapısından bahsedilmiştir.

Uzun bir süreç dahilinde gerçekleştirilen bu çalışma konusunun belirlenmesinde ve kaynaklara ulaşılmasında emeği geçen, bana her konuda desteğini esirgemeyen ve sorularımı cevapsız bırakmayan, danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Hatice DURGUN'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca her türlü konuda yardımlarını esirgemeyen Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü personeline, tez çalışmamızı destekleyen Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri birimine, sevgili arkadaşlarım Arş. Gör. Yeliz Emine YURTBİLİR'e, Arş. Gör. Gizem MUSUL'a ve Arş. Gör. Fatih ERTAŞ'a şükranlarımı sunarım.

Bu süreçte benimle aynı stresi yaşayan, manevi desteğini esirgemeyen nişanlım Zekiye KAYA'ya ve beni bugünlere getiren ve her durumda yanımda olan değerli aileme teşekkürü borç biliyorum. Bu çalışmayı geleceklerinin aydınlık olmasını temenni ettiğim yeğenlerim Işıl Su ve Mete Alp'e ithaf ediyorum.

Sedat MUSLUOĞLU

Antalya, 2018

GİRİŞ

A. OSMANLI DEVLETİ'NİN VERGİ SİSTEMİ VE TEMETTUAT TAHRİRLERİ

1. Osmanlı Devleti'nde Vergi Düzeni

1.1. Kuruluşta Tanzimat'a Vergi Sistemi

Osmanlı Devleti'nin klasik dönem vergi sisteminin bel kemiğini oluşturan tahrir, “*yazma, kayıt altına alma*” gibi anlamlara gelmektedir.(Şemseddin Sami, 2009:437). Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren, yeni fethettiği yerlerde nüfus ve arazi sayımı yaptırarak vergi sistemi oluşturma politikası izlemiştir. Bu kapsamda tapu tahrir kayıtları, vergi sistemi içerisinde büyük bir öneme sahiptir.

Osmanlı Devleti bir bölgeyi fethettikten sonra, öncelikle bölgenin idari teşkilatlanmasını sağlar ve burada tahrir kaydı tutma faaliyetlerini başlatır.(Akgündüz ve Öztürk, 2009: 437). Tahrir defterleri, aynı zamanda Osmanlı'nın mali ve askeri kaynaklarından birisi olan tımar sisteminin de temelini oluşturmaktadır.

15. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlı Devleti'ni hem mali hem de askeri yönden rahatlatan tımar sistemi, 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, devletin üzerinden atması gereken bir yük haline dönüşmüştür. Avrupa'da savaş teknolojisi hızla gelişirken sipahiler klasik piyade tarzı ile savaşmaya devam etmiş, ordu modernizasyonu gündeme geldiğinde ise; zaten bozulmuş olan tımar sisteminin bu teknolojiyi yakalaması, ekonomik olarak da mümkün olmamıştır.(Şahinöz, 2002: 71). Bu klasik sistem sancılı bir şekilde devleti 16. yüzyıla kadar idare etse de 17. yüzyıla gelindiğinde savaşların uzun sürmesi ve tımar sisteminin bozulmasına paralel olarak, ordunun maaş ihtiyacının karşılanamaması gibi nedenlerden dolayı, devletin nakit paraya olan ihtiyacı artmış ve devlet İltizam Sistemini yoğun bir şekilde uygulamaya koymuştur.

Devletin mukataa olarak nitelendirdiği, doğrudan devlet hazinesine gelen vergilerin müzayede usulüyle belirli bir süre için satılmasına İltizam Sistemi adı verilir. İltizam Sistemi, klasik dönemde de merkezden uzak eyaletler için uygulanan bir sistemdi; fakat özellikle devletin nakit paraya olan ihtiyacının artması ile beraber, 17. yüzyıldan itibaren yoğun bir şekilde uygulanmaya başlamıştır(Batmaz, 1996: 39).

17. yüzyılda devletin merkezi otoritesinin zayıflamasıyla birlikte, iltizam sözleşmeleri üzerindeki denetimi de kaybolmuştur. Mültezimlerin vergi toplama yetkisini aldığı mukataayı, hangi süre ile elinde tutabileceğini bilememesi, mukataaların aşırı sömürülmesine neden olmuştur. Zira Mültezimler devlete müzayededen sonra, belirtilen miktarda ödeme yapmış; fakat halktan alacağı vergi konusunda herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. En kısa zamanda verdiği parayı geri almayı hedefleyen mültezimler, halka ağır vergiler koyma yoluna gitmiş ve bu durum da eyalet isyanlarının çıkmasına neden olmuştur. Diğer taraftan, mukataaların pek çoğunun denetimi zorlaştığı için, yıllar boyunca aynı mültezimin elinde ve müzayede fiyatı değişmeden kaldığı da görülmüştür. Sonuç olarak bazı bölgelerde müzayedeyi kazanan mültezimlerin mukataaları parçalara bölerek, gayri resmi bir şekilde başka âyanlara devrettikleri ya da kiraladıkları görülmüş ve devlet beklediği geliri elde edemez olmuştur. İltizam düzeninde yaşanan bu ve benzeri sorunlar malikâne sistemini gündeme getirmiştir.(Alper ve Anbar, 2010: 32).

10 Ocak 1695 yılında bir fermanla yürürlüğe giren malikane sisteminin esas amacı, mültezimlerin sık sık el değiştirmesini önlemek ve daha fazla nakit elde etmektir. Malikane sisteminde mukataa adı verilen vergi kalemleri, iltizamda olduğu gibi müzayede ile ihale edilirdi. Ancak aralarında önemli bir fark vardı. Normal iltizamda müzayede, tahvil denilen bir-üç yıl arasında değişen bir dönem için, hazineye ödenecek yıllık vergi (mal) miktarı üzerinde cereyan ederdi. Malikane sisteminde ise bu yıllık vergi miktarı hazine tarafından belirlenmişti ve rekabetle arttırılması veya azaltılması söz konusu değildi. Burada müzayede, yıllık vergi miktarı sabitlenmiş bulunan mukataanın bir tahvil için değil, kaydıhayat şartıyla vergilendirme hakkını elde etmenin bedeli olarak ödenmesi gereken ve "muaccelle" adı verilen peşin meblağ üzerinde yapılırdı. Müzayedede en yüksek muaccelleyi ödeyen, malikane sahibi olarak berat alırdı. (Genç, 2003: 517).

Malikane sistemi ilk yıllarda devlete ciddi anlamda nakit para akışı sağlarken ilerleyen yıllarda bu sistem de çökmüştür. Zira malikane sahipleri de kadı ve valiler gibi geniş yetkilerle donatılmış, kendileri İstanbul'da otururken iltizam sisteminde olduğu gibi malikanelerini de mültezimlere kiralayarak zengin rantiyerler haline gelmişlerdir. (Güven, 2016: 71).

2. Tanzimat Döneminde Yapılan Vergi Düzenlemeleri

Tanzimat Fermanı hiç şüphesiz ki Osmanlı tarihinin en önemli dönüm noktalarından birisidir. Zira her bakımdan Avrupa'nın gerisinde kalan Osmanlı, Avrupa'da meydana gelen anayasallaşma hareketlerinin de etkisiyle, modern devlet anlayışının gereği olarak, uygulanması gereken ilkeleri Tanzimat Fermanı ile yakalamaya çalışmıştır.

Tanzimat reformu sadece idari alanda değil eğitimden sağlığa kadar her alanda kendisini hissettirmiştir. Mali alanda yapılan reformlar ise Tanzimat dönemi içerisinde yadsınamayacak derecede önem arz etmektedir. Çalışmanın konusu olan temettuat tahrirleri ise Tanzimat reformlarının mali alandaki doğal sonucudur.

Tanzimat gereğince Batı örnek alınarak uygulanmaya çalışılan reformlar, gerek halk gerekse bürokratlar nezdinde çok da kolay benimsenmemiştir. Müslümanlar, gayrimüslimlere verilen haklardan rahatsız olmuş, hatta ulema ve âyanlar ile bazı valiler halkı isyana teşvikten geri kalmamışlardır. Bu durumu sevinçle karşılayan gayrimüslimler ise özellikle balkanlarda büyük ümitlere kapılarak sabırsızlık ve kaynaşma göstermişlerdir. Tanzimat'ın ilan edildiği dönemde durumu gözlemleyen C.Hamlin, intibalarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Hatt'ın ilânı memlekette büyük bir hayret ve şaşkınlıkla karşılandı. Eski kafalı Müslümanlar, Hatt'ı lânetle anıyorlardı. Şerî'atın çiğnendiğini, Müslümanların gâvurlarla aynı seviyeye indirildiğini iddia ediyorlardı. Hristiyan tebaa ise Hatt'la yeni bir çağın başlangıcı gözüyle baktılar. Hatt'ın ilânı, İngiliz siyasetinin bir zaferi idi. Hatt'ın gerçek değerini, halk arasında yarattığı etkide aramalıdır. Bu esaslar bütün imparatorluğa yayıldı. Gülhane Hattı, hükümetin asıl gayesi ve kanuna göre erişilecek maksatlar hakkında halka yapılmış ilk hitap idi. Gülhane Hattı reâyâyâ, hakları için mücadele etmek cesaretini verdi ve kanun önünde insanların eşit olduğu fikrini ortaya koydu. Ulemânın sivil sahada otoritesini azalttı ve artık geri dönülmesi imkânsız bir cereyan meydana getirdi.” (İnalcık, 2006:110).

Tanzimat'ın getireceği tepkilere hazır olan Osmanlı yönetimi, fermanın uygulanmasıyla ilgili olarak idari ve mali alanda bazı tedbirler almıştır. İdarî teşkilâtta yapılan ıslâhat, valilerin nüfuz ve yetkilerinin azaltılması amacını gütmekteydi. Bu maksatla, valilere yalnız âsâyîş işleri bırakılmış, malî işler ise merkezden Padişah tarafından muhassıl-ı emval adıyla tayin olunan geniş yetkileri olan âmirlerin eline verilmiş; diğer taraftan idarenin her kademesinde halkın katıldığı idare meclisleri, taşra meclisleri teşkil edilmiştir. (İnalcık, 2006:111).

Mali alandaki ıslahat, Tanzimat'ın temelini teşkil ederken idari alanda yapılan ıslahat daha ziyade mali merkezîyetçilik sistemini uygulamak için bir vasıta olarak kullanılmıştır.

Merkezden geniş yetkilerle donatılan muhassılların tayin edilmesi, vergi tahsil işlerini valilerin ve âyânın kontrolünden kurtarmak ve böylece onların yaptıkları veya sebep oldukları suiistimallere son vermek amacına yönelikti. Modern maliye idaresinin merkezî kontrol prensibi, yâni her türlü gelirin doğrudan doğruya merkezî hazine adına toplanması ve her türlü giderin yine buradan ödenmesi esası kabul edilmiş ve maliye teşkilâtı bu prensibe göre yeni baştan düzenlenmiştir. (İnalçık, 2006:113).

Temeli eşitlik üzerine kurulu olan Tanzimat Fermanı, mali sistem üzerinde de eşitlik ilkesi gözetilerek uygulanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda ancemaatin vergi uygulamasıyla başlayan gelire göre vergi tahsili, Tanzimat'ın ilanıyla beraber yerini temettuat tahririne bırakmıştır.

2.1. Örfi Vergilerin Kaldırılması ve Ancemaatin Vergi Uygulaması

Tanzimat arifesinde Osmanlı vergi sisteminde ki en büyük değişiklik şüphesiz, örfi vergilerin kaldırılarak yerine ancemaatin vergi uygulamasının getirilmesidir. Önceden olağanüstü zamanlarda devlet, giderlerini normal gelirlere karşılayamadığında zaman zaman örfi vergilere başvururdu. Ancak fetihlerin durması ve yaşanan toprak kayıplarından dolayı devlet sürekli olmayan bazı örfi vergileri (avarız gibi) sürekli hale getirdi. Bu kapsamda ihtiyaç duyulan olağanüstü masraf tutarı tespit edilir, tahsil nedeniyle yapılması muhtemel çeşitli giderlerde buna ilave edilirdi. İhtiyaç duyulan para, memleketin erkek nüfusu ya da hanesi üzerine taksim edilerek tevzî defterleri düzenlenir, şer'î mahkemelerin siciline kaydedilir ve iki taksitle tahsil olunurdu.(Şener, 1990: 94). Lakin bu kapsamda alınan vergiler halkın ödeme gücü dikkate alınmadan tevzî edildiği için, halkın tepkisine neden olmuş ve nihayet II.Mahmut döneminde ancemaatin vergi uygulamasına geçilmiştir.

Ancemaatin vergi, yapılan tahrir sonucu kazalara paylaştırılan ve mahalle, nahiye veya köylerde yaşayan halktan herkesin gelirine göre taksim edilerek topluca alınan bir vergi türüdür. Bu uygulama örfi vergilere göre daha ileri bir aşama olup Tanzimat Döneminde uygulanan 1840 ve 1845 tarihli vergi tahsillerinin temelini oluşturmuştur. 18 Şubat 1856 tarihli Islahat Fermanına kadar uygulanmaya devam eden bu vergi tahsili, daha sonra aşamalı olarak kaldırılmış ve yeni vergi reformları oluşturulması yoluna gidilmiştir.(Şener, 1990: 105).

2.2. Temettu Vergisi ve Temettuat Defterleri

Temettu kelimesi Arapça kökenli olup “*kar elde etmek*” anlamına gelmektedir. (Pakalın, 1983: 453). Bu kelimenin çoğulu ise temettuatır. Temettu vergisi ise ancemaatin vergi uygulaması kapsamında herkesin gelirin'e göre vergi verdiği uygulamadır.

19. yüzyıl ortalarına doğru yapılmaya başlanan temettuat tahrirleri, Tanzimat'a kadar halktan alınan vergilerin yerine getirilmiş ve bu vergi kayıtları temettuat defterlerine kaydedilmiştir. Bu defterlere bakıldığında Tanzimat sonrası Osmanlı vergi sistemine dair pek çok bilginin bulunduğu görülür. Bu defterlerde vergi mükellefinin adını, vergiye esas olan gelir kaynağını, kaynağın yıllık gelirini ve bu gelire göre tarh edilen vergiyi bulmak mümkündür. (Kızıllkan, 2008: 60).

Temettuat uygulaması kapsamında ilk vergi tahsili Tanzimat arifesinde II.Mahmut tarafından 1838 yılında yapılmıştır. Bu uygulama 7 Ağustos 1838 tarihli teşebbüsat- 1 adliye kararları ile alınmış ve “tahrir-i emlak ve nüfus ile vergi tahriri” adı altında, merkezden atanan katipler tarafından, Anadolu'da Hüdavendigâr; Rumelide ise Gelibolu sancaklarının mahalle ve köylerinde yapılmıştır. Bu ilk uygulama beş ay sonra sorunlar çıkardığı için yeni vergi sistemine tam olarak geçilememiştir. Tanzimat Döneminde ilk temettuat sayımı ise 24 Ocak 1840 tarihli Muhassıllık Talimatnamesinin 4.maddesi kapsamında, “tahrir-i emlak ve nüfus ile vergi tayini” adı altında, kurulan muhassıllık meclislerinin tayin ettiği katipler tarafından Anadolu, Rumeli ve Adalarda yapılmıştır. (Efe, 2016: 27-28).

1840 sayımı ile kişilerin gelir ve servetleri, verginin konusu haline getirilerek, vergi kaynağı değiştirilmek istenmiştir. Ama bu girişim başarıya ulaştırılamamıştır. Bu girişim mali merkezileşme ve halkın şikâyetlerini engelleme amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla vergilerin devlet tarafından tahsili için muhassıllık idaresi tesis edilmiştir. 1840-42 yıllarında görev yapan muhassıllıklar, başarısızlığından ötürü lağvedilmiş ve yeniden iltizam sistemine dönülmüştür. Fakat ancemaatin vergi hiçbir zaman iltizama verilmemiştir. Muhassıllık idaresinde halkın bazı kesimine verilen muafiyetler kaldırılrsa da 1840 sayım defterleri incelendiğinde çeşitli muafiyet durumlarına rastlanmıştır. Bu yeni verginin tahsilâtı da ruz-ı hızır ve ruz-ı kasım olmak üzere yılda iki defa yapılmaya başlanmış; ancak hasat zamanına dikkat edilmemesi, tahsilat dönemiyle ilgili şikâyetlerin devam etmesine neden olmuştur. Dolayısıyla hedeflenen mali sistem kısmi sonuçlar haricinde 1845 öncesinde kurulamamıştır.

Tanzimat Döneminin ikinci ve son temettuat tahriri 1845 yılında yapılmıştır. Daha önceki sayımlarda sorunlar yaşayan idareciler bu sayımları biraz daha deneyimli olarak icra etmiş ve 1845 Mayısındaki bir talimatname ile tahsilat işlemine başlanmıştır. “Emlâk ve arazi ve hayvanat ve temettuat sayımları” (Efe, 2016: 27) adı altında kaleme alınan 1845 temettuat kayıtları: Ankara, Aydın, Bolu, Cezayir-i Bahri Sefid, Edirne, Erzurum, Hüdavendigâr, Konya, Niş, Rumeli, Selanik, Silistre, Üsküp ve Vidin de uygulanmıştır.(Öztürk, 2003: 292). 1840 sayımları muhassıllar tarafından yapılırken 1845 sayımları için taşra idaresinin en üst mülki/mali amirleri, (vali defterdar, kaymakam) kaza ve sancak meclisleri, her sayım bölgesinin imam, muhtar, kocabaş, papaz, ziraat müdürü ve vekili ile çok sayıda kâtip görevlendirilmiştir. (Efe, 2016: 27).

2.3. Temettuat Defterlerinin Tarih Araştırmaları Bakımından Önemi

Temettuat defterleri, Tanzimat Döneminde tüm bölgelerde halkın mal-mülk, arazi, hayvan ve tüm şahsi mal varlıklarının kaydedildiği resmi belgelerdir. Bu defterler 19. yüzyıl ortalarında Osmanlı Devleti'nin iktisadi, sosyal ve ticari hayatı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, Maliyeden Müdevver Defterler ve Kamil Kepeci Tasnifi içinde yer alan bu defterler, 1988 yılında tasnif edilerek 17.747 tanesi araştırmaya açılmıştır. Dokuz katalog halinde bulunan defterlerin büyük çoğunluğu 1260-1261 (1844-1845) yılında yapılan tahrirlere, çok az bir bölümü de 1256 (1840) yılında yapılan tahrirlere aittir. Defterler o dönemin idari yapısı göz önüne alınarak eyaletlere göre tasnif edilip kataloglanmıştır. Eyaletler kendi içinde alfabetik olarak kazalara ayrılmış ve daha sonra numaralandırılarak özet bilgilerle kataloglara işlenerek ML. VRD. TMT. olarak kodlanıp araştırmaya sunulmuştur.(Savırım, 2007: 20).

Temettuat tahrirlerinin amacı, herkesin gelirine göre adil ve sistemli bir şekilde vergi toplamaktır. Devlet bu adil vergi sistemini oluşturmak için bütün imkânlarını seferber ederek vatandaşın bütün kazançlarını kayıt altına almış ve kapsamlı bir defter hazırlayarak uygulamayı hayata geçirmiştir. Bu tahrirler sayesinde şahısların ekonomik faaliyetleri, menkul ve gayrimenkulleri ile sosyal statüleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olmuştur.

Osmanlı'nın zirai faaliyetleri hakkında bilgiler veren temettuat defterleri vasıtasıyla işlenen tarım topraklarının işletme büyüklüklerine göre sınıflandırılması mümkündür. Osmanlı ziraat istatistiklerine göre 0-10 dönüm arası toprağa sahip olan işletmeler küçük, 10-50 dönüm arası toprağa sahip olan işletmeler orta ve 50 dönümden fazla toprağa sahip olan işletmeler ise büyük ölçekli işletme statüsünde değerlendirilmektedir. Klasik dönem Osmanlı

ekonomisindeki temel üretici tipi olan ve bir hanenin geçimini merkeze alan çiftçi tarzından, 19. yüzyıl itibariyle Osmanlı tarım sisteminin nasıl bir değişikliğe uğramış olduğunu göstermesi açısından da temettuat tahrirleri önemlidir.(Akgündüz ve Öztürk, 2009: 30).

Temettuat defterlerinde sahip olunan gayrimenkuller de kayıt altına alınmıştır. Fakat oturlan ev, işletilen dükkân, ev eşyaları ve nakit para gibi şeyler sayıma dâhil edilmemiştir. Malı ve mülkü olmayanlar ya da oturacak evinden başka malı bulunmayanlar özel olarak belirtilmiştir. Dükkân cinsi gayrimenkule sahip olanların ise gayrimenkul sayıları ile birlikte, eğer dükkânları kira ise bu husus da belirtilmiştir. Şahsın sahip olduğu emlakın hisseli olması durumunda ise emlakın hisseli olduğu ve hisse miktarı belirtilmiştir. (Kütükoğlu, 1996: 409-411).

Temettuat defterleri sayesinde bilgi alınabilen önemli alanlardan biri de yerleşim yerindeki hayvancılık faaliyetleridir. Yerleşim yerinde en çok hangi hayvanın ve hayvanların beslenip yetiştirildiği ve bu hayvanlardan sağlanan kazanç ve vergiyi tespit etmek mümkündür. Ayrıca bir bölgede hangi cins hayvanların yetiştirildiğini ve bu sayıların günümüz hayvancılık faaliyetleri ile kıyaslamasını yapmak mümkündür.

Temettuat defterleri, Osmanlı taşrasının demografik yapısı hakkında da bilgiler vermektedir. Bu defterlerde hane reislerinin isim, şöhet, unvan, lakap, resmi görev, meslek ve etnik yapısı gibi sosyal tarih açısından büyük öneme sahip bilgiler bulunmaktadır. İsimlerde kişiyi tanıtıcı olarak verilen yer adlarında kişinin yaşadığı muhite hangi yöreden göç ettiği de tespit edilebilir. (Kütükoğlu, 1996: 399-400).

Kısaca sosyo-ekonomik alanda inceleme yapan araştırmacılar için temettuat defterleri önemli kaynaklardır. Özellikle 19. yüzyıl açısından bakıldığında kapsamlı bilgiye sahip olan temettuat defterleri, yerel araştırma yapan tarihçiler için de göz atılması gereken kaynak niteliğini taşırlar.

3. Kalkan Temettuat Defterleri

Temettuat kayıtlarının tutulduğu yıllarda, Konya Eyaleti'nin Teke Sancağı'na bağlı olan Kalkan Kazasına ait, 2 adet temettuat defteri bulunmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, Tanzimat Döneminde h.1256 (m.1840) ve h.1260/61(m.1844/45) yıllarında iki kez temettuat sayımı yapılmıştır. Kalkan Kazasında her iki sayımın da yapıldığı görülür.

Her iki tarihe ait temettuat kayıtlarının değerlendirilmesinin nedeni Kalkan Kazası'nın söz konusu tarihler arasındaki benzerlik veya farklılıklarının ortaya konmak istenmesidir.

3.1. 1840 Tarihli Kalkan Temettuat Defteri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde ML.VRD.TMT.d. kodu ve 10566 sıra numarası ile kayıtlı olan Kalkan Kazası Temettuat Defteri 1840 yılına tarihlendirilmiştir. Kaza merkezi hakkında bilgi verilmezken bu dönemde kazaya ait 15 köy bulunmaktadır. Defter, toplam 36 sayfadan oluşmakta olup bunlardan iki sayfası boştur. Sayfa ortadan bir çizgi ile ikiye ayrılmış ve her iki tarafına da sayfa numarası verilmiştir. Bu sayfa numarası 72'de son bulmuştur.

Bu defter hane numarası sistemi ile hanelere sırayla numara verilerek oluşturulmuştur. Her hanenin bir hane numarası ve sıra numarası bulunmaktadır. Hane numarası köyde bulunan hane sayısını belirtirken sıra numarası hanede bulunan erkek sayısını belirtmektedir. Böylece 1840 sayımları bir kazanın nüfusu hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamıştır.

Defter kayıtları tutulurken hane sahiplerinin isimleri ve eşkâllerine dair bilgiler verilmiştir. Örneğin; Bezirgân köyünün 17. hanesinde kayıtlı şahıs “orta boylu Topal Ahmet Veled-i Molla Halil Oğlu Hüseyin” şeklinde tarif edilmiştir. (BOA, MVRD.TMT.d, 1056.). Fakat meslekleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu da muhtemelen söz konusu şahısların çiftçi olmasından kaynaklanmaktadır. Zira ahalinin geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olduğundan farklı mesleklere çok fazla rastlanmamaktadır Sadece muhtarların ve padişah beratı ile atanan imamların mesleklerine yer verilmiştir. Ayrıca verilen meslekler ayrı şekilde belirtilmeyip isimlerin önüne ön ad getirilerek yazılmıştır.

Hane sahibinin isminin hemen altında, haneye ait mal ve emlakın sayımı yapılmıştır. Tarlaların yazımı ise içerisinde üretilen ürüne göre gerçekleşmiştir. Verimliliği ise “ala”, “evsat” ve “edna” olarak belirtilmiştir. Tarlanın verimliliğinin belirtilmesi her köyde yaygın olarak kullanılmamıştır. Ekili olan tarlalarda ise hangi ürünün ekili olduğu belirtilmemiş ve sadece dönümü ve bu tarladan elde ettiği kazancına yer verilmiştir. Bu arazilerde ne yetiştirildiğini kestirmek oldukça zordur. Ekili olmayan araziler ise “hâli arazi” olarak nitelendirilmiş ve çoğu zaman hâli arazi bilgisine yer verilmemiştir. Bu arazilerin tarıma uygun olmayan araziler olduğu düşünülmektedir.

Hayvanat yazımı ise ayrıntılı olarak kayda geçirilmiş ve her hanedeki hayvan cinsi ve miktarı tek tek kaydedilerek bunlardan elde edilen gelir titizlikle yazılmıştır. Kayıt altına

alınan bütün hayvanlar için kıymet belirtilmiş ve bu hayvanlardan vergi alınmıştır. Ayrıca arıcılık ile uğraşanlar, bazen kovan sayısı belirtilerek bazen de vermiş olduğu öşür belirtilerek kayıt altına alınmıştır.

3.2. 1844/45 Tarihli Kalkan Temettuat Defteri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde ML.VRD.TMT.d. kodu ve köy köy ayrılarak: 10019,10123, 10546, 10547, 10548, 10552, 10556, 10558, 10559, 10560, 10561, 10562, 10563, 10564, 10565 sıra numaraları ile kayıtlı olan Kalkan Kazası Temettuat Defteri'nin tahrir yılı 1845'tir. Defterde toplamda 146 sayfa bulunmakta olup bunlardan 9 tanesi boştur. Boş olan sayfaların başında sadece "Kalkan Kazası" yazısı yer almaktadır. 1840 kayıtlarından farklı olarak kayıtlar bir bütün şeklinde değil, köy köy ayrılarak tutulmuş ve her köyün defteri için ayrı sayfa numarası verilmiştir.

Kaza merkezi hakkında herhangi bir bilgi verilmezken bir önceki sayımda görüldüğü gibi Kalkan kazasının köy sayısında bir değişiklik bulunmamaktadır. Bu sayımda da kazanın köy sayısı 15'tir. Defterde her haneye, hane ve sıra numarası verilmiştir. Ancak buradaki sıra numarası 1840 kayıtlarındaki gibi nüfus bilgisi vermez. Bu sıra numaraları genellikle hane numarası ile aynı numaradır.

Hane sahipleri kayıt altına alınırken isimleri teker teker yazılmış ve meslekleri isimlerinin hemen üzerine çapraz bir şekilde kaydedilmiştir. Hane sahibinin ürettiği tarım ürünleri ile sahip olduğu her türlü hayvan, isminin altına(elde edilen gelir ile beraber) yazılmıştır. Ayrıca hane reisinin isminin sol üst köşesine, alınan öşür miktarı ve adet-i ağnam belirtilirken kaydedilen hanenin en altında da mükellefin yıllık kazancına yer verilmiştir.

B. KALKAN KAZASI'NIN TARİHİ, COĞRAFYASI VE FİZİKİ DURUMU

1. Kalkan İsmi'nin Menşei

Kalkan ismi bazı kaynaklarda Kalkanlı olarak zikredilmiştir. Kalkanlı (Kalkanlı) Teke, Kerkük ve Ankara sancaklarına yerleştirilmiş bir Yörük taifesinin adıdır. Bazı kaynaklarda ise kazanın adı Kalamaki şeklinde yer almaktadır. Çalışmanın konusu olan 1840 ve 1844/45 tarihli temettuat defterlerinde, kazanın ismi “Kalkan” şeklinde geçerken 1455, 1530 ve 1568 yılında bu yörede yapılan tahrirlerde kazanın adı “Kalkanlı” şeklinde zikredilmiştir. (Türkay, 2005: 387; Karaca, 2002: 52).

1920 yılında Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan ve Anadolu sahillerinden bahsedilen bir kaynakta ise Kalkan Kazası “Kalamaki” şeklinde ifade edilmiştir. (Mehmet Cemal, 1336: 65). Kalamaki kelimesinin ise anlam bakımından bir karşılığı olmadığı, sadece burada yaşayan Rumların şive farkından doğan bir kelime olduğu düşünülmektedir. Zira bölge halkı ile yapılan röportajlarda, burada yaşayan Rumların nüfus mübadelesinden sonra Yunanistan'a gittikleri ve burada da Kalamaki adında bir köy kurdukları hakkında, rivayetlerin olduğu öğrenildi. Haritalar üzerinde inceleme yapıldığında Atina'nın güneybatısında Kalamaki adına rastlamak mümkündür.

2. Coğrafyası ve Fiziki Durumu

Antalya'nın Kaş ilçesine bağlı bir belde olan Kalkan, Antalya'nın en batısında yer alır. Kaş'a 25 km uzaklıkta bulunan bu belde doğuda Kaş, batıda Fethiye, güneyde Akdeniz ve kuzeyde Muğla il sınırı ile çevrilidir.

36-37 kuzey enlemi, 29-30 doğu boylamında yer alan Kalkan, Akdeniz'e dökülen ve Antalya-Muğla il sınırını teşkil eden, Eşen Çayı'nın sol tarafında bulunur. Tipik Akdeniz bitki örtüsüne sahip olan beldenin, aynı zamanda merkezden daha serin olan yaylaları da mevcuttur.

Temettuat kayıtlarının tutulduğu yıllarda Kalkan'a bağlı olan bazı köyler, günümüzde Muğla sınırları içerisine dahil olmuştur. 1845 yılında Kalkan Kazası'nın en doğusunda Sidek(Sarıbelen) köyü, kuzeyde Aklar, güneyde bir sahil köyü olan Gelemiş; en batıda ise bugün Seydikemer'e ait olan Bağlağaç köyü bulunmaktaydı.

3. Antik Çağda Kalkan Bölgesi

Günümüzde Antalya'nın Kaş ilçesine bağlı bir belde olan Kalkan, antik çağlardan beri gerek liman kenti olması hasebiyle; gerekse verimli arazilere sahip olmasından dolayı, bir çok yerleşim yeri ile Likyalılara vatan olmuş bir bölgedir. Batı Antalya'nın eski sakinleri olan Likyalılar, bıraktıkları kültür mirası ile günümüz bölge sakinlerini oldukça etkilemiştir. Örneğin Kalkan'a bağlı Bezirgan köyü'nde bulunan zahire ambarları, Likyalıların mezarları olan lahitlerden esinlenerek inşa edilmiştir. Bugün Seydikemer'e bağlı olan Arsa köyünün adının, köyde bulunan Arsada Antik Kenti'nden geldiği düşünülmektedir.

Araştırmanın kaynağı olan temettuat defterlerinde, Kalkan'a bağlı bir köy olarak geçen Kınık, bugün Kaş'a bağlı bir beldedir. Burada Likya'nın en büyük şehirlerinden birisi olan Xantos Antik Kenti yer almaktadır. Hemen kenarında Eşen Çayı'nın yer aldığı Xantos, tarihte büyük bir kahramanlık olayına tanıklık etmiştir. Perslerin M.Ö 540 dolaylarında Harpagos önderliğinde şehre saldırmasıyla gerçekleşen bu olay Heredotos tarafından şu şekilde nakledilmiştir:

“Harpagos ordusu Xanthos Ovası'na indiği zaman, onlar da karşı koydular; bitmez tükenmez kuvvetlere karşı az sayı ile dövüştüler yiğitlikle nam aldılar ama yenildiler, kentlerine geri atıldılar; kadınları, çocukları, hâzineleri ve köleleri kaleye doldurdular ve alttan, yandan ateşe verdiler, öyle ki, yangın kaleyi yerle bir etti. Bundan sonra birbirlerine korkunç yeminlerle bağlanarak düşmana saldırdılar ve Xanthos'ta oturanların tümü de savaşarak ölmüş oldular. Bugün bütün Lykia'da kendilerini Xanthoslu diye tanıtanların, seksen ev dışında, hepsi de yabancısıdır; bu seksen aile, o zamanlar ülkenin dışında bulunuyordu; bundan ötürü hayatta kalmışlardır İşte Harpagos, Xanthos'u böyle aldı.” (Heredotos, çev.2010: 95).

Tablo 1: 1840-1844/45 Yıllarında Kalkan Kazası'nda Antik Yerleşim Bulunan Köyler

Köy Adı	Antik Yerleşimin Adı
Bağlıaç	Tlos Antik Kenti
Arsa	Arsada Antik Kenti
Bezirgan	Tuminehi Antik Kenti
Kınık	Xantos Antik Kenti
Gelemiş	Patara Antik Kenti
Margaz	Cadianda Antik Kenti

3. Selçuklu Dönemi

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev, Avrupa ve Mısır'dan gelen ticaret gemilerinin merkezi konumu olması dolayısıyla Akdeniz'de önemli bir liman durumunda bulunan Antalya'yı, 1207 yılında fethederek Anadolu Selçuklu topraklarına katmıştır.(Çelik, 2011: 344). Antalya'nın fethi ile birlikte Kaş-Kalkan yöresinin de Selçuklu egemenliğine girdiği düşünülmektedir.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev 5 Mart 1207 günü yerli Rumların da yardımı ile şehri şiddetli bir savaş ile fethedince Frenkleri esir aldı. Kendisini ikinci defa tahta çıkarmakta büyük hizmeti geçen Mübarizeddin Er-Tokuş'u Antalya valiliğine ve subaşılığına getirdi. Türk fetihlerinde daima takip edilen milli ve İslami siyasete göre Antalya'ya kadı, imam, hatip ve müezzin tayin etti. Şehre cami yaptırdı. Herhangi bir saldırı ihtimaline karşı kale ve burçları tamir ettirerek silah ve erzak ile doldurdu. (Turan, 2002:284-285).

Antalya fethedildikten sonra, buraya yavaş yavaş bir Türk-İslam çehresi kazandırılmaya başlanmıştır. Ayrıca iktisadi ve ticari gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Kıbrıslı Latinlerle yapılan ticaret anlaşması, Selçuklu Devleti'nin ticaret ağının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca, Antalya limanı Selçuklu deniz kuvvetleri içinde önemli bir üs durumuna gelmiştir.(Karaca, 2002: 35).

Türk devletlerinin genel akıbeti olan kardeş kavgası bu sefer de Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1211 yılında ölümünden sonra baş göstermiştir. Bu taht kavgasından yararlanan Kıbrıs güçleri Antalya'yı işgal etmiştir. Kardeş kavgasından başarılı olarak çıkan İzzeddin Keykavus işgal edilen yerleri tekrardan fethetmeye başlamıştır. Anadolu Selçuklu sultanı İzzeddin Keykavus, ordusuyla Antalya yolunu tutmuş, Sultan ve ordusunun geldiğini öğrenen Hıristiyanlar gemiye adam koyup Kıbrıs'taki Frenklerden yardım almışlardır. Sultan İzzeddin Keykavus, Frenk askerlerini mağlup edip kale kapılarını açarak orduyu şehre sokmuş, karşı koyan düşman güçlerini ise imha edip geri kalanları da esir almıştır. (Turan, 2002:308-309).

Daha sonraki dönemlerde tekrar kaybedilen Antalya bu sefer Alaeddin Keykubat döneminde (1220-1237) Türk donanması tarafından denizden, 100 büyük mancınıkla Türk ordusu tarafından da karadan abluka altına alınmıştır. Bu baskıya dayanamayacağını anlayan düşman güçleri hemen teslim olmuştur. Bundan böyle Antalya Körfezi, tamamen Selçuklu hâkimiyetine girip bir Türk şehri olmak üzere imar ve ihya edilmiştir. Sultan Alaeddin Keykubat, bundan sonraki yıllarda kış mevsimini bu sıcak iklimli Antalya şehrinde

geçirmiştir.(Öztuna, 1983: 461). Alaaddin Keykubat'ın Antalya'yı yeniden ele geçirmesiyle Kaş-Kalkan yöresinin de yeniden Selçuklu egemenliğine girdiği düşünülmektedir.

4. Teke Beyliği Dönemi

Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1308 yılında yıkılması üzerine Anadolu topraklarının hemen hemen her bölgesinde beylikler kurulmuştur. Kalkan ve yöresi de beylikler döneminde Teke Beyliği'nin yönetimi altında kalmıştır.

Teke Beyliği, 1321-1423 yıllarında merkezi Antalya olan Teke İli'nde, Hamitoğulları'nın bir kolu olarak hüküm süren bir Türkmen ailesidir. Teke Beyi Emir Mübarizeddin Mehmed Bey'den sonra Teke Beyliği/Tekelioğulları adını almışlardır.(Tekindağ, 1979: 128).

Hamitoğlu Dünder Bey, Antalya'yı 1321 yılında ani bir baskın ile zapt etmiş ve kardeşi Yunus Bey'i buraya tayin etmiştir. Yunus Bey'den sonra oğlu Mahmud Bey, Teke Beyliği yönetiminde bulunmuştur.(Uzunçarşılı, 2011: 67). Teke Beyliği kesin olarak Hamitoğulları'nın hakimiyetine girmemiştir. Genel olarak Hamitoğulları bir vali atayarak Teke Beyliğini kontrol altına almaya çalışmışlardır.(Şahin, 2016: 5).

Moğolların kendisini öldürmesinden korkan Teke Beyi Mahmud, Mısır'a kaçmış ve yerine Sinaneddin Hızır Bey geçmiştir. Fakat Hızır Bey ve Dadı Bey dönemleri hakkında pek bir bilgi bulunmamaktadır. Dadı Bey'den sonra Zincirkıran lakabıyla bilinen oğlu Mübarizeddin Mehmed Bey Teke Beyliği'nin yönetimine geçmiştir. Mübarizüddin Mehmet Bey zamanında, Finike, Kaş, Kalkan, Milli, Gömbe, Elmalı, İstanos (Korkuteli) ve Karahisar-ı Teke (Serik) ile Antalya ve Alanya arasındaki bölge Teke İli olarak tanınmaya başlamıştır.(Durgun, 2014: 9).

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Sivrihisar'a gelen Timur, oğlu Şahruh komutasında gönderdiği on tümen askerle, Antalya başta olmak üzere bütün Teke Beyliğini yağmalamış ve yerle bir etmiştir. Bu yağmalama olayından sonra Teke Beyliği, yönetim olarak boşa kalmıştır. (Karaca, 2010: 45).

Teke Beyi Osman Çelebi, Osmanlı Devleti'nin Fetret Dönemi ve sonrasında yaşanan otorite boşluğundan yararlanarak bütün Teke İlini kontrolü altına almak istemiştir. Bu durumdan haberdar olan Karahisar Subaşı Firuz Bey'in oğlu Hamza Bey, ani bir baskın yaparak Osman Çelebi'yi öldürmüştür. Osman Çelebi'nin ölümü ile Teke Beyliği tarihe

karışmıştır.(Tekindağ, 1979: 128). Bu olay ise Sultan II.Murat zamanında gerçekleşmiştir.(Giese, 1992: 67). Böylece Kalkan dâhil tüm Teke Beyliği Osmanlı yönetimi altına girmiştir.

5. Osmanlı Dönemi

Antalya'nın Osmanlıların eline geçişi ile ilgili farklı görüşler vardır. Aşıkpaşazade Tarihine göre Hamidoğulları, Yıldırım Bayezid'den Karamanoğullarına karşı yardım istemiştir. Yıldırım Bayezid ise askerlerini toplayıp Teke İli'nden dolaşarak Karaman'a gitmiştir. Fakat burada sadece Teke Beyliği sınırlarından geçildiğinden bahsedilmiş ve herhangi bir fetih hareketinden söz edilmemiştir. (Aşıkpaşazade, 2010: 135).

Sultan Yıldırım Bayezid 1389 yılında Teke Beyliğini sınırlarına katarak kesin olmamakla beraber son vermiştir.(Kıray, 1982: 778). Teke Beyliğinin Osmanlı Devleti'nin eline geçmesiyle, coğrafi özellikleri, örf ve adetleri de dikkate alınarak Antalya, Elmalı, Kaş, Kalkanlu(Kalkan), İğdir, Muslu, Mükerrerem Kömi, Karahisar, Bağovası, İstanos, Kürt gibi nahiyelere ayrılmıştır.(Karaca, 2010: 143).

Teke Beyliği, kesin olarak II. Murad döneminde Osmanlıya bağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin İstanbul, Arnavutluk, Bosna, Mora ve adalardaki zaferleri ve Anadolu'da Trabzon İmparatorluğu, Candaroğlu Beyliği ve Karamanoğlu Beyliği'ni ortadan kaldırmaları, Osmanlı Devleti'ne karşı doğu ve batıda güçlü düşmanlar ortaya çıkarmıştır. Bu düşmanlar: Akkoyunlu Devleti, Papalık, Venedik Cumhuriyeti, Napoli Macar kralları, Arnavutluk beyi İskender Bey ve Rodos Şövalyeleridir. Bu kuvvetler 1472'de ortak bir güç oluşturarak Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçmişlerdir. 85 kadırgadan müteşekkil olan müttefikler donanması, mühim bir ticaret iskelesi olan Antalya'yı zapta karar vererek ileri gönderilen on kadırga ile limanı kapatan zinciri top mermisiyle kırmış ve şehrin önüne demirlemişlerdir. Antalya'yı yağmalamışlar ise de iki katlı sur ve iki katlı hendekle çevrilmiş olan kaleyi alamamışlardır. Kale muhafızlarının çok çetin çarpışması ve müttefiklerin surları yıkmak için büyük top mermilerinin olmaması onları çekilmeye zorlamış ve sonuçta Antalya'yı yakarak gitmişlerdir. Bu saldırı 1472 senesinin ilkbaharından sonbaharına kadar sürmüştür.(Karaca, 2010: 45-46).

Antalya bölgesinin tarihin farklı dönemlerinde isyanlara sahne olduğu görülmektedir. 1510-1511 yıllarında Şahkulu ve Teke İli isyanında özellikle İstanos (Korkuteli) ve Elmalı kasabaları büyük zarar görmüştür. Teke İlinde bir Türkmen devleti kurmak isteyen Şahkulu,

uzun mücadeleler neticesinde Hadım Ali Paşa'nın kuvvetlerince bertaraf edildi. II. Bayezid, isyanın ardından Teke ve Hamid İli yöresindeki Alevi-Türkmen grupları 1501 yılında sürgüne gönderdi.(Karaca, 2010:45-46).

Bu isyanlar sırasında Elmalı ve Kaş, suhteler için önemli mevzilerden birisi olmuştur. Örneğin; Anadolu askerlerinin sefere çıkmasını fırsat bilen Teke Sancağı suhteleri toplantı yeri olarak Elmalı ve Kaş kadılıklarını tercih etmişlerdir. Diğer taraftan Kaş ve Kalkan kadılıklarının, akrabalık bağı veya aynı köyden olmaları hasebiyle tamamen birleşen suhte ve levent bölüklerinin yağma ile soygunlarına karşı, devletten yardım taleplerine rastlanmaktadır.(Durgun, 2014: 12).

19.yüzyıla gelindiğinde Teke Sancağı, Osmanlı Devleti'nin merkezi otoritesindeki zayıflığı da fırsat bilen, Tekeli Hacı Mehmet Ağa'nın oğlu İbrahim Bey'in başlattığı geniş çaplı bir isyan hareketine sahne olmuştur. (Durgun, 2014: 12). Tekelioğlu İsyanı olarak bilinen bu isyan neticesinde Hamit Sancağına bağlı bir voyvoda ile yönetilen Kalkan Kazası'nın, Tekeli Hacı Mehmet Ağa tarafından zapt edildiği de bilinmektedir. İsyandan sonra Teke Sancağı her bakımdan tahrip olmuş ve devletin bu bölgeye el uzatması için İstanbul'a arzuhaller gönderilmiştir. Bu kapsamda Teke Sancağının yeniden kalkınması için teşvik sağlayan devlet, Kalkan Kazası halkının da İstanbul'da yapılacak olan gemiler için bölge ormanlarından kereste tedarik etmesini uygun bulmuştur. (Erten, 1955; 15,57).

1901 yılında Kalkan'da bulunan Rum Cemaati, kilisenin hemen yan tarafına, çocukları için bir mektep yapılmasını istemiş ve bunun için gerekli yazıları İstanbul'a göndermişlerdir. Çeşitli şartların yerine getirilmesi koşuluyla bu inşaat faaliyeti Bab-ı Âli tarafından kabul edilmiştir. (BOA, Ş.D.,1742/5.(H.25.12.1317).

Yine 1913 yılında yöre halkının, Kalkan'ın kaza merkezi yapılması hususunda sonuçsuz kalan talepleriyle karşılaşılır. Nitekim Kalkan ileri gelenleri tarafından merkeze gönderilen arzuhalde, Kalkan'ın nahiye statüsünden çıkarılarak Kaş Kazası'nın merkezi yapılması konusundaki talepleri merkez tarafından uygun bulunmamıştır. (BOA, DH.MUI., 144/27.(H.09.05.1329).

BİRİNCİ BÖLÜM

19. YÜZYIL ORTALARINDA KALKAN KAZASI'NIN İDARİ, SOSYAL VE DEMOGRAFİK YAPISI

1.Kalkan Kazası'nın İdari Durumu

Günümüzde Antalya'nın Kaş İlçesi'ne bağlı bir belde olan Kalkan'ın, Osmanlı döneminde de aynı isimle anılan kazanın merkezi olduğu bilinmektedir. Kalkan antik çağlardan beri var olan limanı sayesinde önemli bir merkez haline gelmiştir.

II. Murad zamanında Osmanlılar tarafından fethinin ardından sancak olarak teşkilâtlandırılan ve Anadolu beylerbeyliğine bağlanan Teke Beyliği toprakları sonraki yüzyıllarda bu durumunu korudu. Sancak merkezi Osmanlı hâkimiyetine girdiği ilk dönemlerde, şehzade sancağı konumundaydı. Yıldırım Bayezid Teke İlini önce oğlu İlsâ Çelebi'ye, ardından ikinci oğlu Mustafa Çelebi'ye verdi. II. Bayezid'in oğlu Korkut, Teke Sancağı beyi sıfatıyla 1502-1509 yıllarında Antalya'da oturdu ve saltanat mücadelesini buradan sürdürdü. Kalkan bu dönemde Teke Sancağına bağlı kaza olarak varlığını devam ettirdi. (Çelik, 2011: 345).

17. ve 18. yüzyılda Kalkan'a dair herhangi bir idarî değişiklik yapılmamıştır. Fakat 17.yüzyılda yaşamış olan seyyah Evliya Çelebi, Kaş ve Kalkan'ın kimi zaman Menteşe Sancağına bağlandığını belirtmiştir.(Evliya Çelebi, 2005; 142). Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle başlayan idari düzenleme sonrasında Teke Sancağı Karaman eyaletine bağlanmıştır. (Çelik, 2011:345). 1864'teki vilâyet düzenlemesinde ise Teke Sancağı Konya Vilâyetine bağlanırken Kalkan da Konya Vilayeti'nin Teke Sancağı'na bağlı bir kaza haline gelmiştir. Fakat Ahmet Rıf'at Efendi, Lügat-ı Tarih Ve Coğrafya adlı eserinde Antalya'nın Konya'ya bağlanış tarihini 1841 (H.1257) olarak vermektedir. (Ahmet Rıf'at Efendi, 1299: 347). Ahmet Rıfat Efendi'nin verdiği bu bilgi, çalışmanın en büyük kaynağı olan 1844-45 tarihli Temettuat Defteri ile teyit edilmektedir.

1864 Vilayet Nizamnamesi gereğince ortaya çıkan yeni yapılanmaya göre Elmalı civarında bulunan Kaş ve Kalkan Kazaları 1868 yılında Elmalı'ya nahiye statüsünde bağlanmış ve bu nahiyelerin zabıta işleri aynı memurlar tarafından yürütülmüştür. Fakat bu tabiiyet fazla uzun sürmemiş 1869 yılında Kaş, 1874 yılında ise Kalkan Elmalıdan ayrılmıştır. Bu dönemde Kalkan, Kaş Kazasına nahiye statüsünde bağlanmıştır. (Durgun, 2014: 17, 53).

Teke Sancağının müstakil livâ haline geldiği 1914 yılında, yeni üç Kaza (Finike, Korkuteli, Manavgat) ve sekiz nahiye ile birlikte toplam sekiz Kaza ve on sekiz nahiyeden oluşuyordu. Cumhuriyet döneminde yapılan ilk düzenlemede (1924) 1914 yılındaki yapı aynen korundu. 1936 yılında Antalya vilâyetinin Antalya (Aksu, Döşemealtı, Kemer nahiyeleri), Akseki (Cevizli, Güzelsu, İbradi), Alanya (Demirtaş, Gazipaşa, Kızılağaç, Köprülü), Finike (Kumluca, Kuzca), Elmalı (Bayat), Kaş (Kale, Kalkan), Korkuteli (Bozova, Kızılcadağ), Gündoğmuş, Manavgat (Beşkonak, Taşağıl) ve Serik (Gebiz) adlarında on Kazası ve yirmi bir nahiyesi vardı. (Çelik, 2011:345).

Bugün Kalkan, Kaş Belediyesine bağlı belde konumundadır. Ayrıca temettuat kayıtlarının tutulduğu yıllarda Kalkan Kazasına bağlı olan bazı köyler Muğla'nın Seydikemer ilçesine bağlanırken isimleri de değişmiştir.

Tablo 2: Temettuat Kayıtlarında Geçen Köylerin Günümüzdeki Adları İle Bağlı Buldukları Yerler

Köyler	Günümüzdeki Adı	Bağlı Olduğu İl/İlçe
Bezirgan	Bezirgan	Antalya/Kaş
Sidek	Sarıbelen	Antalya/Kaş
Aklar	Aklar	Antalya/Kaş
Bağlağaç	Bağlağaç	Muğla/Seydikemer
Fırnaz	Yeşilköy	Antalya/Kaş
Arsa	Arsa	Muğla/Seydikemer
Kınık	Kınık	Antalya/Kaş
Korubükü	Korubükü	Muğla/Seydikemer
İslamlar	Bodamya ¹	Antalya/Kaş
Gelemiş	Gelemiş ²	Antalya/Kaş
Çavdır	Çavdır	Antalya/Kaş
Margaz	Üzümlü ³	Antalya/Kaş
Çavdır Tabî Giden Ovası	Çayköy ⁴	Antalya/Kaş
Cumburcu	Kayadibi	Muğla/Seydikemer
Fırnaza Tabî Öz ⁵	Muar Kürü	Antalya/Kaş

¹Bodamya İslamlar Köyü'nün halk arasındaki kullanımınıdır. Resmi kayıtlarda Bodamya geçmemekle beraber bu isim eskiden beri kullanıla gelen bir isimdir.

² Patara Antik Kenti bu köyde bulunduğu için, çoğu kişi Gelemiş'i Patara Köyü olarak bilmektedir.

³ Bu köy kendine has bir üzüm olan ve "Margaz Üzümlü" olarak anılan Üzüm üretimiyle çokça uğraştığı için, köyün adı Üzümlü Köyü olarak değişmiştir. Yaşlı insanlar hâlâ bu köy için Margaz tabirini kullanırlar.

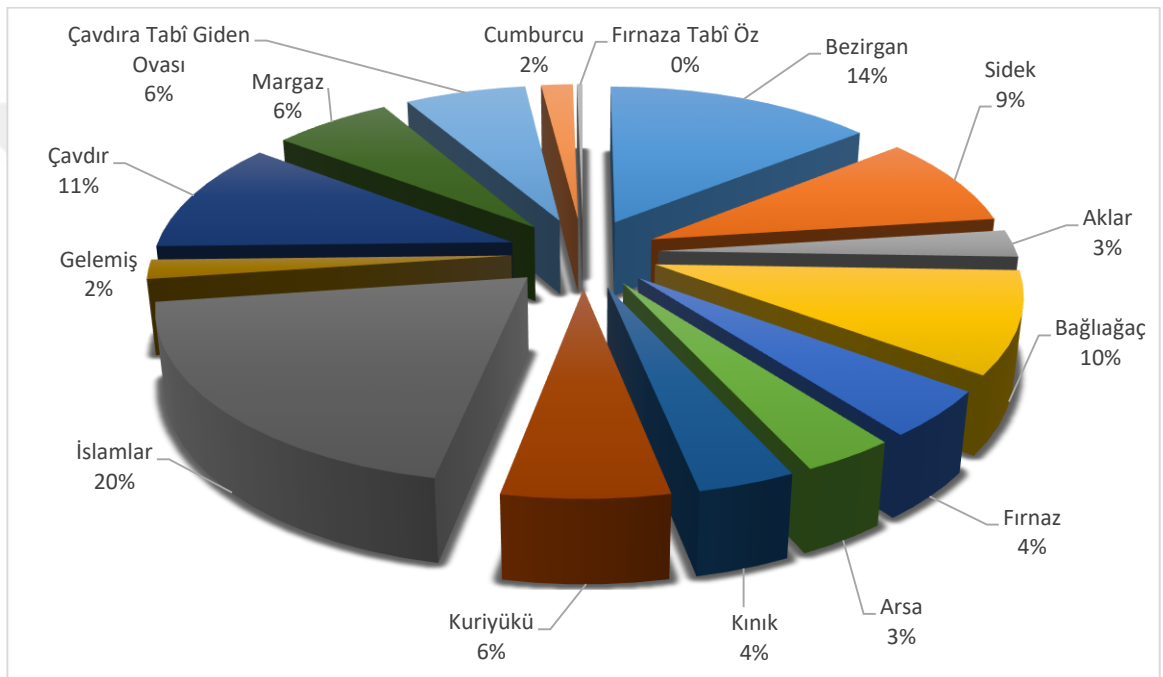
⁴ Bu köyün şu an ki ismiyle alakalı kesin bir bilgi olmamakla beraber; Çavdır tabî Giden Ovası olarak nitelendirildiği için, bugünkü Kaş'a bağlı Çayköy Mahallesi olduğu düşünülmektedir.

⁵ Temettuat kayıtlarının geçtiği yıllarda Fırnaza bağlı olan Öz mahallesinin bugün nerede olduğu tam olarak bilinmemektedir. Fakat Günümüzde Fırnaz'ın iskelesi konumunda olan Muar Kürü adı verilen Köy, Öz ile

2. 1840-1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Köylerin Hane Sayıları ve Nüfusları

1840 ve 1844/45 yıllarına ait Kalkan temettuat defterleri incelenerek yapılan değerlendirmeler karşılaştırmalı olarak verilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle Kalkan Kazası'nın söz konusu yıllardaki hane ve nüfus oranlarının verilmesi yerinde olacaktır.

Grafik 1 : Köylerin Hane Sayısının Yüzdeler Dilimi(1840)

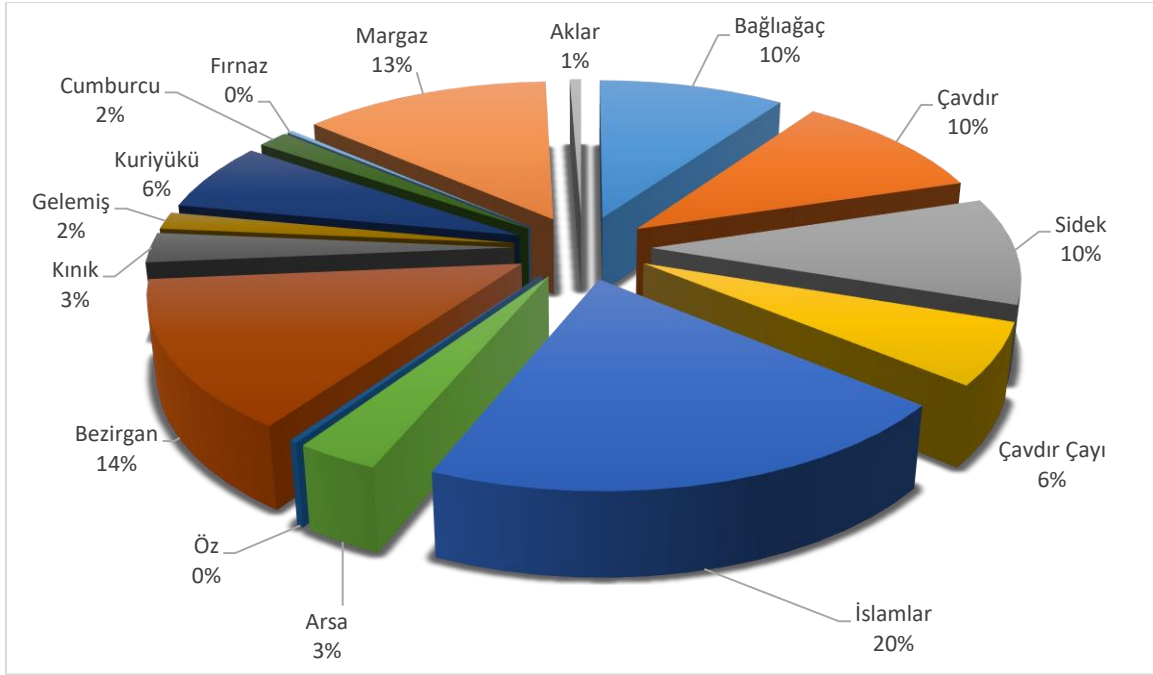

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).)

Köylerin hane sayılarının yüzdeler dilim olarak dağılımına baktığımızda İslamlar köyü Kalkan Kazası'nın genelinin %20'sini teşkil etmektedir. Bu durumu Bezirgan, Çavdır, ve Bağlıağaç köyü takip etmektedir. Günümüzde büyük bir belde olan Kınık ise %4'lük dilimde yer almıştır. Fırnaza tabî Öz köyünde ise 2 hane bulunduğu için %0'lık dilime dâhil edilmiştir.

ilişkilendirilebilir. Zira yöre genelinde "Muar" kelimesi genelde bir şeylerin özü anlamında kullanılmaktadır. Bu kelime ayrıca "Pınar" kelimesi ile eş anlamlı olup kaynak suları ve çeşme için de kullanılan bir kelimedir.

Grafik 2 : Köylerin Hane Sayısının Yüzdeler Dilimi(1844/45)

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

1844/45 yılı temettuat kayıtlarına bakıldığında pek fazla bir değişimin olmadığı görülmüştür. Bu kapsamda en fazla değişim Fırnaz köyünde gerçekleşmiş ve hane sayısında %4'lük bir azalma meydana gelmiştir. Bu hane sayısındaki düşüş 29 haneden 2 haneye düşme şeklinde gerçekleşmiş olup bu durum toplu bir göçten kaynaklandığı düşünülmektedir. Bugün Yeşilköy Beldesi olarak bilinen Fırnaz, toprak verimliliği bakımından önemli bir konuma sahiptir.

Ayrıca 1840 kayıtlarındaki “Çavdır Tabî Giden Ovası” ile 1844/45 kayıtlarında “Çavdır Çayı” şeklinde yer alan köyün aynı yerleşim yeri olduğu tahmin edilmektedir; zira her ikisinin de yüzdeler dilimi aynıdır. Ayrıca 1840 kayıtlarındaki “Fırnaz Tabî Öz Karyesi” ile 1844/45 kayıtlarındaki “Öz” Karyesi” de aynı yerdir ki bunlarında yüzdeler dilimleri aynıdır.

Her iki defter de kıyaslandığında, köyler arası hane dağılımında büyük farklar görülmemektedir. Grafik 2 incelendiğinde İnsanların Fırnaz, Gelemiş, Kınık gibi sahil mahallerinden daha çok; ormanlık ve dağlık olan yayla bölgeleri tercih ettiği görülmektedir. Bu farkın nedeni olarak insanların sıcak yerlerde yaşamak istememesi ve yayla kesiminde

hayvanları için oldukça verimli otlakların bulunuyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

2.1. Köylerin Tahmini Nüfusu

Temettuat defterleri daha öncede belirtildiği üzere bir bölgenin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgi vermektedir. Aynı zamanda bu defterler demografik yapı hakkında da yaklaşık bir bilgi sunmaktadır. Bu defterlerde haneler verilirken sadece hane reislerinin isimleri zikredilmiştir. Bu yüzden elde edilen nüfus verileri kesin olmamakla beraber güçlü çıkarımlar yapılmasını sağlayan tahmini nüfus verileridir. Değerlendirmeye alınan temettuat defterleri iki farklı yılı kapsadığı için, bölgenin 4 yıllık nüfus farkı hakkında da çıkarım yapma imkanı sağlanmıştır.

İncelenen defterlerde sadece hane reisleri hakkında bilgi verildiği için, hane halkının tam sayısı bilinmemektedir. 16. yüzyıl tahrir kayıtlarına dayanarak bazı büyük şehirlerin tahmini nüfusunu hesaplamış olan Ömer Lütfi Barkan'a göre her hane tahmini 5 kişi olarak düşünülmüştür. Bernard Lewis bu sayıyı 8, Faruk Sümer 7, Halil İnalçık 15. yüzyıl sonlarında Bursa'da 9; fakat 19. yüzyılda İstanbul'da 3-4 olarak hesaplamışlardır. (Göyünç, 1997:552-553).

Kalkan Kazası'nın tahmini nüfus verileri ortaya konmaya çalışılırken her hanenin 5 kişiden oluştuğu genel kanaatinden yola çıkılmıştır. Sonuç olarak Kalkan'ın 1840 yılında 750 hanede 3.950 nüfusa; 1845 yılında ise 778 hanede 3.890 nüfusa sahip olduğu görülmektedir.

Kalkan nüfus verilerinin temettuat defterlerinden başka kaynaklardan da öğrenilmesi mümkündür. Bu kaynaklar ilk genel nüfus sayımı olan 1831 sayımı, 1841 tarihli nüfus sayımı ve Konya Vilayeti Salnamesidir. 1831 yılındaki, sadece erkeklerin sayıldığı, sayıma göre Kalkan nüfusu 1.672'dir.⁶ Bu nüfusun 474'ü ise "mustahfaz" yani askerlik hizmetinden muaf kişiler olarak kaydedilmiştir. (Karal, 1995: 122).

Tablo 3 : 1840 Tarihli Deftere Göre Köylerin Hane Sayıları ve Tahmini Nüfusu

Köyler	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus
Bezirgan	93 x 5	465
Sidek	57 x 5	285
Aklar	17 x 5	85

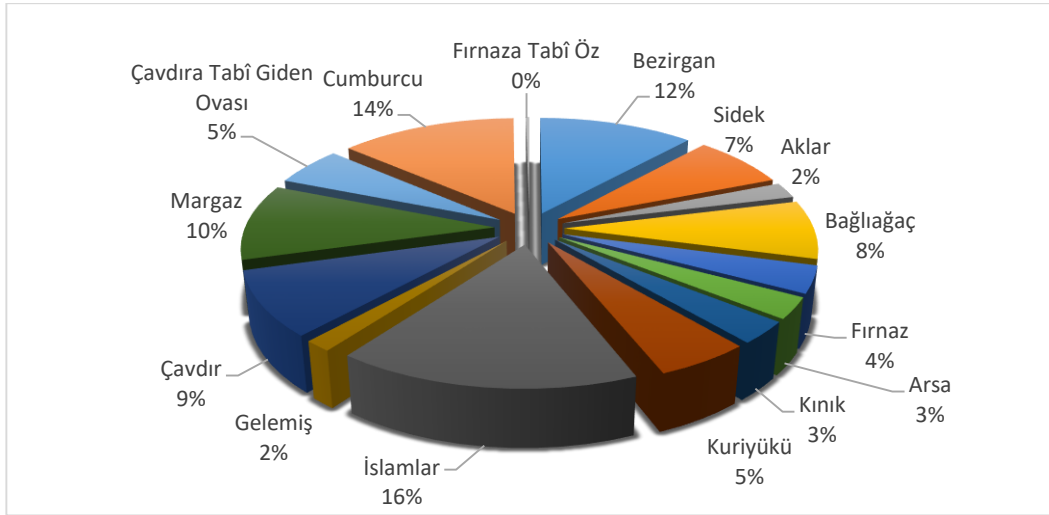
⁶ Enver Ziya Karal bu eserinde Kalkan Kazasını, Kalkat Kazası olarak okumuştur.

Bağlağaç	63 x 5	315
Fırnaz	29 x 5	145
Arsa	23 x 5	115
Kınık	24 x 5	120
Korubükü	41 x 5	205
İslamlar	129 x 5	645
Gelemiş	12 x 5	60
Çavdır	70 x 5	350
Margaz	82 x 5	410
Çavdıra Tabî Giden Ovası	42 x 5	210
Cumburcu	106 x 5	530
Fırnaza Tabî Öz	2 x 5	10
TOPLAM	790	3.950

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

1840 tarihli temettuat defterlerine göre, Kalkan Kazasında en fazla nüfusa sahip köy İslamlar köyüdür. Bu sırayı Cumburcu, Bezirgan, Çavdır ve Sidek köyleri takip etmektedir. En az nüfusa sahip olan köy ise Fırnaz'a bağlı olan Öz köyüdür ve Yaklaşık 10 kişilik bir nüfusa sahip olduğu düşünülmektedir.

Grafik 3: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Köylerin Genel Nüfus İçerisindeki Yüzelik Dağılımı

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Grafik 3'te Kalkan yöresindeki genel nüfus yüzelik olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda yine İslamlar ön plana çıkmıştır. 1840 defterinin başka bir özelliği ise hane numarasının hemen akabinde sıra numarasında yer verilmesidir. Bu sıra numarasında ise köylerde yaşayan erkek nüfusa yer verilmiştir.

Tablo 4: 1840 Tarihli Deftere Göre Köylerin Erkek Nüfusu

Köyler	Erkek Nüfus
Bezirgan	212
Sidek	144
Aklar	40
Bağlıağaç	136
Fırnaz	77
Arsa	46
Kınık	55
Korubükü	93
İslamlar	376
Gelemiş	23
Çavdır	217
Margaz	219
Çavdıra Tabî Giden Ovası	90
Cumburcu	257
Fırnaza Tabî Öz	3
TOPLAM	1.988

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Kalkan tarihinin demografik yapısının aydınlatılması adına başka bir kaynağımız ise 1841 yılında Kalkanda yapılan nüfus sayımıdır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden edinilen bu defterde Kalkan köylerinin sadece erkek nüfusu sayılmış olup kadın nüfusa yer verilmemiştir

Tablo 5 : 1841 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Kalkan Köylerinin Erkek Nüfusu

Köyler	Erkek Nüfus
Bezirgan	213
Sidek	155
Aklar	42
Bağlıağaç	235
Fırnaz	78
Arsa	52
Kınık	57
Korubükü	100
İslamlar	378
Gelemiş	21

Çavdır	214
Margaz	220
Çavdıra Tabî Giden Ovası	92
Cumburcu	259
Fırnaza Tabî Öz	6
TOPLAM	2.122

Kaynak: BOA, NFS.d.3219.

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde aynı amaç doğrultusunda yapılan 1831 yılı nüfus sayımı ile 1841 yılı nüfus sayımının yaklaşık olduğu görülmektedir. 10 yıllık süreçte Kalkan'daki erkek nüfus 450 kişilik artışla % 27'lik bir değişim göstermiştir.

Tablo 6 : 1840 Tarihli Temettuat Verileri ve 1841 Tarihli Erkek Nüfus Sayımının Karşılaştırılması

Köyler	1840 Tarihli Temettuat Verileri	1841 Tarihli Erkek Nüfus Sayımı
Bezirgan	212	213
Sidek	144	155
Aklar	40	41
Bağlıaç	136	138
Fırnaz	77	77
Arsa	46	52
Kınık	55	57
Korubükü	93	100
İslamlar	376	378
Gelemiş	23	23
Çavdır	217	218
Margaz	219	220
Çavdıra Tabî Giden Ovası	90	92
Cumburcu	257	258
Fırnaza Tabî Öz	3	6
TOPLAM	1.988	2.028

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).; BOA, NFS.d.3219).

Tablo 7'de 1840 tarihli temettuat defterinde yer alan erkek nüfus ile 1841 tarihli, sadece erkeklerin sayıldığı nüfus defteri karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda her iki kaynak

arasında, çok fazla bir farkın olmadığı görülmüştür. Bir yıllık süreçte kaza genelinde sadece 40 kişilik bir artış görülmüştür. Bu artış göz önünde bulundurulduğunda Kalkan Kazası'nın nüfus artış hızı % 2'dir.

Tablo 7 : 1844/45 Tarihli Deftere Göre Köylerin Tahmini Nüfus Sayısı

Köyler	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus
Bezirgan	94 x 5	470
Sidek	68 x 5	340
Aklar	4 x 5	20
Bağlıağaç	66 x 5	330
Fırnaz	2 x 5	10
Arsa	21 x 5	105
Kınık	19 x 5	95
Korubükü	44 x 5	220
İslamlar	138 x 5	690
Gelemiş	11 x 5	55
Çavdır	71 x 5	355
Margaz	88 x 5	440
Çavdır Çayı	39 x 5	195
Cumburcu	111 x 5	55
Öz	2 x 5	10
TOPLAM	778	3.890

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

1844/45 yılı verilerini içeren tablo 8 incelendiğinde 1840 yılından 1844 yılına kadar nüfus da 60 kişilik bir azalma olduğu görülmüştür. Nüfus sayısındaki bu azalmanın nedeni ise insanların hayvancılık faaliyetleri ile uğraşmasına bağlı olarak göç etmiş olabileceğidir. Aklar, Fırnaz, Arsa, Kınık, Gelemiş ve Çavdır Çayı köylerinde nüfus azalırken diğer köylerdeki nüfusun arttığı ya da sabit kaldığı gözlemlenmiştir. Nüfusun azaldığı köylerin ise genellikle sahil kesim olması göçe bağlı nüfus değişimi düşüncesini güçlendirmektedir.

Tablo 8: 1840 ve 1844/45 Tarihli Temettuat Defterlerinin Demografik Olarak Karşılaştırılması

Köyler	1840	1844/45
Bezirgan	465	470
Sidek	285	340
Aklar	85	20
Bağlıağaç	315	330
Fırnaz	145	10
Arsa	115	105

Kınık	120	95
Korubükü	205	220
İslamlar	645	690
Gelemiş	60	55
Çavdır	350	355
Margaz	410	440
Çavdır Çayı ⁷	210	195
Cumburcu	530	555
Öz	10	10
TOPLAM	3.950	3.890

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,66).

Temettuat kayıtlarının tutulduğu yıllarda çevresine göre küçük olan bazı köyler, günümüzde büyük yerleşim yerleri haline gelmiştir. Örneğin; bunlardan bir tanesi Kınık'tır. Özellikle son yıllarda artan seracılık faaliyetleri ve turizm sektörünün ön plana çıkmasıyla bu tezat değişim diğer köylere de yansımıştır. Yıllara göre nüfus değişimini daha iyi yansıtabilmek adına temettuat verileri ile 1915 yılı nüfus sayımı verileri karşılaştırılmıştır.

Tablo 9: Temettuat Verileri ile 1915 Nüfus Verilerinin Karşılaştırılması

Köyler	1840	1844/45	1915
Bezirgan	465	470	1.213
Sidek(Sarıbelen)	285	340	116
Aklar	85	20	116
Bağlıaç	315	330	431
Fırnaz(Yeşilköy)	145	10	341
Arsa	115	105	417
Kınık	120	95	495
Korubükü	205	220	171
İslamlar(Bodamya)	645	690	1.305
Gelemiş(Patara)	60	55	192
Çavdır	350	355	436
Margaz(Üzümlü)	410	440	669
Çavdır Çayı(Çayköy)	210	195	277
Cumburcu	530	555	865
Öz	10	10	?
TOPLAM	3.950	3.890	7.044

Kaynak: (Ak, 2014: 336); (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,66).

⁷ 1840 kayıtlarında "Çavdır Tabî Giden Ovası" olarak geçen bu köy 1844/45 kayıtlarında "Çavdır Çayı" olarak geçmektedir.

Temettuat verilerinden elde edilen tahmini nüfus ile 1915 nüfus verileri kıyaslandığında, eskiden kalabalık olan köylerin yine kalabalık olduğu, bölge genelinde yine nüfus yoğunluğunu koruduğu görülmüştür. Ayrıca 1915 yılına kadar geçen süre zarfında Kalkan nüfusunda %81'lik bir artış görülmüştür. Ek olarak günümüzde Kaş'a bağlı büyük beldeler olan Yeşilköy, Kınık, Çavdır gibi köylerin, bu dönemde yine köy yerleşimi şeklinde olduğu görülmüştür.

Bilindiği üzere salnameler, bir bölgenin nüfusu hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir; fakat bu bilgilerin güvenilirliği tartışma konusudur. Kalkan nüfusu Konya Vilayeti Salnamesinin 1871 yıllığında 1.679, 1873 yıllığında ise 1.281 olarak hesaplanmıştır. (Konya Vilayeti Salnamesi, 2008: 197-198; 2002: 192-193). 1871 yılı sadece erkeklerin hesaplandığı 1831 nüfus sayımıyla (Karal, 1995: 122) hemen hemen aynı bilgiyi verirken 1873 tarihli yılının verileri mantıktan uzaktır.

Bu kapsamda nüfus verileri için salnamelerin tutarsız bilgiler verdiği görülmüştür. Ek olarak nüfus verileri için kullanılan hiçbir kaynakta Kalkan genelinde gayrimüslim nüfusa rastlanılmamıştır. Daha önce bahsedilen, 1901 tarihli arşiv kaydına göre Kalkan'da Rumların yaşadığı ve bir mektep yaptırmak için İstanbul'a arzuhal yazdığı bilinmektedir. Bu kapsamda Kalkan'a gayrimüslim nüfusun sonradan yerleştiği ya da belirli dönemlerde Kalkan yöresine geldiği düşünülmektedir. Bu düşünceyi 1831 tarihli nüfus defteri de desteklemektedir. Zira bu defterde Kalkan'a, Kıbrıs ve Meis'ten geldiği belirtilen 5 rençber ve 1 demirci kaydedilmiştir. Bu rençberlerin evsat derecede vergi verdiği de belirtilmiştir. (BOA, D.CRD.d., 39886).

2.2. Hane Reislerinin Meslekleri

Kalkan Kazasına ait temettuat defterlerinden yörede icra edilen meslekleri öğrenmek mümkündür. 1844/45 tarihlerinde hane sahiplerinin meslekleri "Erbab-ı Ziraatden İdüğü", "Çoban İdüğü" şeklinde sağ üst köşeye yazılırken 1840 kayıtlarında hane sahiplerinin mesleklerine dair ayrıntılı bir bilgilendirme yapılmamış olup sadece imam, muhtar gibi kişilerin adlarının önüne gelecek şekilde meslekleri belirtilmiştir. Örneğin; "İmam Orta Boylu Az Kır Sakallı Hasan Efendi" ya da "Muhtar-ı Sani Uzun Boylu Sakallı Hacı Mehmet Veled-i Hüseyin" gibi. (BOA., MVRD.TMT.d, 10566). 1844/45 kayıtlarında ise tam aksine pek fazla imam ve muhtar adına yer verilmemiştir.

Tablo 10: 1840 Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki İmam ve Muhtarlar

Köyler	İmam ve Muhtarlar
Bezirgan	İmam Orta Boylu Az Kır Sakallı Hasan Efendi Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Kara Sakallı Hüseyin Veled-i Ali Muhtar-1 Sani Uzun Boylu Sakallı Hacı Mehmet Veled-i Hüseyin
Sidek(Sarıbelen)	İmam Orta Boylu Kır Sakallı Ali Veled-i Molla Uzun Boylu Kumral Sakallı Muhtar-1 Evvel Mehmet Veled-i Hasan Kethüda Uzun Boylu Kara Sakallı Muhtar-1 Sani Kara Hacı Oğu Hacı Ahmet
Aklar	İmam Orta Boylu Kır Sakallı Hasan Veled-i Hüseyin Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Kara Sakallı Yusuf Veled-i Hacı Mustafa Muhtar-1 Sani Orta Boylu Kara Sakallı Mehmet Veled-i ? Yusuf
Bağlıaç	İmam Orta Boylu Kumral Sakallı Mehmet Veled-i Ahmet Muhtar-1 Evvel Orta Boylu Kara SakallıHevace ?Veled-i Ali Kethüda Muhtar-1 Sani Orta Boylu Kara Sakallı Mustafa Veled-i İbrahim
Fırnaz(Yeşilköy)	İmam Orta Boylu Kara Sakallı Mustafa Veled-i Molla Musa Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Kumral Sakallı Molla Mehmet Veled-i Koca Ali Muhtar-1 Sani Orta Boylu Kır Sakallı Memiş Kethüda Veled-i Ömer
Arsa	İmam Efendi Orta Boylu Şabb-I Emred Mehmet Veled-i Musa Hoca Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Kara Sakallı Durmuş Ali Veled-i Mustafa Orta Boylu Az Kır Sakallı Muhtar- Sani HasanVeled-i Hüseyin
Kınık	İmam Efendi Orta Boylu Şabb-ı Emred Mehmet Veled-i Musa Hoca Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Kara Sakallı Durmuş Ali Veled-i Mustafa Muhtar-1 Sani Uzun Boylu Kara Sakallı Ömer Veled-i Abdurrahaman
Korubükü	İmam Orta Boylu Kara Sakallı Ömer Hoca Veled-i?
İslamlar(Bodamya)	İmam Orta Boylu Kara Sakallı Mehmet Veled-i Abdullah Muhtar-1 Evvel Orta Boylu Az Kır Sakallı Eyüp Kethüda Veled-i İsmail Muhtar-1 Sani Orta Boylu Az Kır Sakallı İbiş Veled-i Serçe Hüseyin
Gelemiş(Patara)	İmam Uzun Boylu Kara Sakallı Gökçe Hasan Veled-i Mehmet
Çavdır	İmam Ve Hatip Orta Boylu Az Kır Sakallı Nasuh Hoca Veled-i Ahmet Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Köse Sakallı Muhammed Veled-i İbrahim Muhtar-1 Sani Orta Boylu Az Kır Sakallı İsmail Veled-i Ali
Margaz(Üzümlü)	İmam Orta Boylu Az Kır Sakallı Molla Hasan Hoca Veled-i Ahmet Muhtar-1 Sani Uzun Boylu Az Kır Sakallı İbrahim Veled-i Molla Musa Uzun Boylu Az Kır Sakallı Muhtar-1 Sani Osman Veled-i Hüseyin
Çavdır Çayı(Çayköy)	Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Kara Sakallı Süleyman Veled-i Ali Muhtar-1 Sani Uzun Boylu Köse Sakallı Molla Mehmet Veled-i Ahmet
Cumburcu	Uzun Boylu Kumral Sakallı İmam Süleyman Veled-i Ali Muhtar-1 Evvel Uzun Boylu Az Kır Sakallı Ahmet Veled-i Hüseyin Muhtar-1 Sani Uzun Boylu Kara Sakallı Kara Mehmet Veled-i Ömer
Öz	Muhtar ve İmam Bulunmamaktadır.

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Tablo 11 incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin her köye İmam ve Muhtar tayin ettiği ve Muhtarları, “Muhtar-ı Evvel ve Muhtar-ı Sani” olmak üzere iki rütbeye ayırdığı görülmektedir. Öz köyünde muhtar ya da imam olmamasının bu dönemde Fırnaz'a bağlı olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 11: 1844/45 Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki İmam ve Muhtarlar

Köyler	İmam ve Muhtarlar
Bezirgan	İmam Hasan Oğlu Mehmet Muhtar-ı Evvel Ali Ağazade Hüseyin
Sidek(Saribelen)	İmam Ali Oğlu Osman Muhtar-ı Evvel Hasan Kethüda Oğlu Mehmet
Aklar	Molla Oğlu İmam Hüseyin Muhtar Yusuf
Bağlıaç	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş
Fırnaz(Yeşilköy)	Molla Musa Oğlu İmam Mustafa
Arsa	Muhtar-ı Evvel Mehmet Kethüda Muhtar-ı Sani Hasan Kethüda
Kınık	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş
Korubükü	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş
İslamlar(Bodamya)	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş
Gelemiş(Patara)	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş
Çavdır	Muhtar-ı Evvel Mehmet
Margaz(Üzümlü)	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş
Çavdır Çayı(Çayköy)	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş
Cumburcu	Muhtar-ı Evvel Kara Mehmet
Öz	İmam ve Muhtar Belirtilmemiş

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Tablo 12 incelendiğinde 1844/45 kayıtlarında imam ve muhtarlara daha az yer verildiği görülmektedir. Hatta bazı köylerin imam ve muhtarları defterlere kaydedilmemiştir. Bu durumun Tanzimatla beraber vergi muafiyetinin kaldırılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Zira 19.yüzyıla kadar imamların, Tanzimat'a kadar da muhtarların vergiden muaf oldukları bilinmektedir. (Akyıldız, 2006: 20; Ortaylı, 200: 106-108). Bu kapsamda imam ve muhtarların kayıt altına alınmaktan imtina ettikleri ya da katipler tarafından yazılmaya değer bulunmadıkları düşünülmektedir. 1840 defterlerindeki bilgiler kıyaslandığında ise 1844/45 yıllarında bazı imam ve muhtarların değişmediği görülmektedir.

Tablo 12: 1844/45 Temettuat Defterlerine Hane Sahiplerinin Mesleklerinin Köylere Göre**Dağılım**

Köyler	Meslekler											
	Hizmetkar	Çoban	Hattab	İmam	Hatip	Deştban ⁸	Ziraat Erbabı	Amele	Değirmenci	Onbaşı	Müdürris	İrgat
Bezirgan					1		87	2				
Sidek	1	1		1		2	58					
Aklar							4					
Bağlıaç	1	1					49					
Fırnaz				1			1					
Arsa							17	1				
Kınık	1				1		16	1				
Korubüktü							43					
İslamlar		3					127					
Gelemiş							10					
Çavdır	1	2	1	1	1		59					
Margaz							82					1
Çavdır Çayı							27					
Cumburcu					1		92		1	1	1	
Öz							2					
Toplam	4	7	1	3	4	2	674	4	1	1	1	1

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Hane sahiplerinin mesleklerini konu alan tablo 13 incelendiğinde Kalkan yöresinin 778 hanesinin 674'ünün geçim kaynağı, ziraat erbabı olarak nitelendirilen tarım ve hayvancılıktır. Geriye kalan 33 hane ise tablo 12'de belirtilen diğer mesleklerle ilgilenmektedir. Tabloda yer verilmeyen 78 hane ise ya meslekleri belirtilmemiş ya da yetim veya yaşlı oldukları için gelirleri ve meslekleri olmayan kişilerdir. Genel olarak bakıldığında hane sahiplerinin %86'sı tarım ve hayvancılıkla, %10'u tabloda belirtilen diğer mesleklerle uğraşan kişilerdir. %4'lük kesim ise geliri olmayan kişilerdir

Köy bazında bakıldığında ise en fazla ziraat erbabı, nüfusa bağlı olarak İslamlar köyünde görülmektedir. Çavdır Çayı köyünün ise tamamı erbab-ı ziraatten olup başka bir meslekle uğraşan yoktur. Dikkat çeken başka bir konu ise İslamlar ve Margaz köylerinde tarihi un değirmenleri bulunmasına rağmen, tablo 12'de sadece 1 tane değirmenci yer almasıdır. O da Cumburcu köyündedir.

⁸ Kırsal kesimlerde köylünün tarımsal arazilerini ve hayvanlarını koruyan kır bekçisi.

3. Kullanılan İsimler

Kalkan Kazasında 1840 yıllarında kullanılan isimler incelendiğinde genel olarak Arapça kökenli isimlerin kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanında az sayıda Türkçe adlara da rastlanır.

Tablo 13: 1840 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan İsimler

İsimler	Köyler															Toplam
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Furnaz	Arsa	Kımık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Abdullah				4	1	1		1			2	2	2	7		20
Abdurrahman								1	2		2					5
Abdülkadir						1			4							5
Abdülkerim													1			1
Ahmet	7		3	3		1	1	1	5	1	2	8	4	6	1	43
Ali	2	7	1	3	6	4	3	4	9	2	12	6	2			61
Bekir		1												1		2
Cafer													1			1
Durmuş						1	3	1	1		2			1		9
Eyüp				1					1		1	2				5
Eyvan														1		1
Halil	4				2		1		3	2	3	4	1	6		26
Hamza		1		1				1			1		1			5
Hasan	3	4	2	3		3	3	3	6	1	5		2			35
Hüseyin	7	3		3	3	1	1	4	7		7	7	2	6		51
İbiş												1		1		2
İbrahim	3		2	3	3			3	6	1	6	9	1	2		39
İsa									4					1		5
İslam									1							1
İsmail	1			5			3	3	7	1	4	6	3	7		40
Mahmut									1							1
Mehmet	15	7	2	11	3	4	4	4	25	2	7	12	5	1		102
Mehmet Ali	1												1	1		3
Memiş						1					1					2
Musa							1	1	3	1		1	2		1	10
Mustafa	6	3	2	3	4			1	5		4	5	3	7		43
Nasuh	1	1		3							2	2		1		10
Osman	9	5	1	1	1	1		2	13	1	1	5	1	5		46
Ömer	2	4			2	1	1	1	2		1	1	1	3		19
Sami				1												1
Süleyman	3	1		8	1	1		2	5		2	4	5	3		35
Süllü									1					2		3
Şaban				1					1					1		3
Veli		2		4				1	6	1		2		5		21
Yakup									1							1
Yusuf	4	1	2	3		1		1	9		1	4	3	2		31

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

1840 yılı kayıtları incelendiğinde Kalkan genelinde 37 farklı isim kayıtlara geçerken en çok kullanılan isimler sırasıyla Mehmet, Ali, Hüseyin, Osman, Ahmet, Mustafa, Süleyman ve Halil olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Bekir, İsmail, İsa, Sami ve Yakup gibi isimler ise nadir kullanılan isimlerdir. Günümüzde çok kullanılan Ramazan ismi ise 1840 kayıtlarında görülmemiştir.

Tablo 14: 1844/45 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan İsimler

İsimler	Köyler															Toplam
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kınık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Abdil				1												1
Abdullah				3		1		1	3		1		1	4		14
Abdurrahman	2			1							2			4		9
Abdülkadir						1			3							4
Abdülkerim									2					3		5
Abdülrahim									11			1				12
Abdüssettar												1				1
Ahmet	12	5		3		1	2	4	2		3	6	4	7	1	50
Ali	4	3		3		3	1	2	16		7	8	4	9		60
Bekir	1	1						1						3		6
Cafer								1	1				1	1		4
Durmuş											1					1
Durmuş Ali							2									2
Emir									1							1
Eyüp											1					1
Hacı									1							1
Halil	8	1				1	2	1	2	1	3	4		4		27
Hamza	7			1				1								9
Hasan		2				2	1	3	10	2	8		3	5		36
Hızır											1					1
Himmet											1					1
Hüseyin	2	6	1	2				4	8		6	6	1	11		47
İbiş									2							2
İbrahim	4	4		4			1	1	10	1	6	11	2	3		47
İsa									2					1		3
İslam									1							1
İsmail	2	1		5		2	3	2	5		3	5	2	5		35
Kerim	1			1												2
Mahmut																
Mehmet	16	9	2	9	1	4	4	6		2	10	18		7		88
Mehmet Ali														2		2
Memiş						1									1	2
Musa		1					1		8			3	2			15
Mustafa	5	5		10	1				6		8	3	2	6		46
Nasuh	1	1		3							1	2		2		10
Osman	8	5		2		1		5		1	3	6	1	4		36
Ömer	4	3				1	1	2	1		1	1	1	1		16
Rıdvan											1					1
Salim	1															1

Süleyman	1			7		2	1	4	11	1	2	4	5	10		48
Süllü		1		2					2					2		7
Şaban																
Veli	2	5		1				6	3	1		1		6		25
Yahya	1															1
Yakup																
Yaman	1															1
Yusuf	1		1	4		1		2	13	1	2	5	3	2		35
Ziya	1															1

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Tablo 15’teki 1844/45 kayıtları incelendiğinde Kalkan genelinde 49 farklı isim kullanırken en çok kullanılan isimler: Mehmet, Ali, Ahmet, Süleyman, Hüseyin, İbrahim, Mustafa, Hasan, Osman, Yusuf, İsmail, Halil ve Veli’dir.

1840 ve 1844/45 kayıtları karşılaştırıldığında en çok kullanılan isimlerde pek bir fark olmadığı; fakat isim çeşitliliğinde artış yaşandığı görülmüştür. 4 sene de meydana gelen bu isim farkının yeni evlenen ve hane sahibi olarak kayıtlara geçen kişilerden kaynaklandığı düşünülmektedir. 1844/45 kayıtlarına göre köyler genelinde en nadir kullanılan isimler ise: Abdil, Abdüsettar, Rıdvan ve Salim isimleridir.

Her iki defter de genel olarak incelendiğinde, Kalkan köylerinde gayrimüslim nüfusun olmadığı görülmüştür. Ayrıca isimler kayıtlara geçirilirken çoğunun önüne lakaplar eklenmiştir. 1840 kayıtlarında “*Orta Boylu Kara Sakallı Koca Musa Ağa Veled-i Ali*” gibi kişilerin dış görünüşlerine göre isimler yazılırken 1844/45 kayıtlarında insanlar “*Kır Naci Oğlu Hüseyin*” gibi lakaplarına göre kaydedilmiştir. Bu yüzden 1844/45 kayıtları isim çeşitliliği bakımından daha zengindir. Kullanılan lakaplar önemli bir kaynak olduğundan aşağıda ayrıca ele alınmıştır.(BOA.,MVRD.TMT.d., 10566; BOA.,MVRD.TMT.d., 10548).

4. Kullanılan Lakaplar

Eski insanlar soyadları olmadıkları için birbirlerini lakapları ya da sülale isimleri ile tanırlardı. Günümüzde hala küçük yerleşim yerlerinde, geleneksel isimler kullanıldığı için, iki kişiyi birbirinden ayırmak için bazı takma adlar kullanıldığı bilinmektedir. Aynı zamanda lakaplar bize herhangi bir yerin kültürü ve sosyal yapısı hakkında da bilgi edinme imkanı sağlamaktadır. Özellikle 1840 ve 1844/45 kayıtları Kalkan köylerinin sosyal ve kültürel durumu hakkında oldukça fazla bilgi vermektedir.

Tablo 15: 1840 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan Lakaplar

İsimler	Köyler															Toplam
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırmaz	Arsa	Kımk	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Abalı	1			3												4
Ağa		1					1									2
Ak		3														3
Akça				1												1
Arap	2	1			1									1		5
Avare														1		1
Berber									1							1
Binbaşı						1										1
Bodur		1														1
Cezayirli	1															1
Çakal														2		2
Çalık									1							1
Çarkçı				1										1		2
Çoban				2					2		1					5
Çolak		1		1										2		4
Çömez						1										1
Dana	3															3
Deli	3															3
Dul												1		7		8
Evliya	1															1
Göde									1							1
Gök			2		1				2					1		6
Gökçe										1				3		4
Hacı		4			3		1	2			5			5		20
Hafız	3	1														4
Hamidli				1												1
Hatip	3								1	1	3					8
Hızır											1					1
Hoca				1		1	1	2		1		1		4		11
Kaçak				1					1							2
Kahraman										1						1
Karaca														2		2
Kaşlı				1	2								1			4
Kavlak		1														1
Kel	3				1											4
Kethüda		8	2	1	1		1	2						1		16
Kırbaç							1									1
Kızıl														2		2
Koca	5				1		1	2	8	1	1	3		7		29
Kokulu akbaş		1														1
Kör									2		1			2		5
Kucur				1												1
Kuşar									1							1

Kulaksız													1			1
Molla	6	7	1						4	1	12	6				37
Mor Danalı								1								1
Mumcu				1												1
Müderriş													1			1
Müzellef		1														1
Oğlak									1							1
Parlak													1			1
Sabi ve Yetim	5				2			2	7	1	2	4	1	3		27
Sağır												1				1
Serçe									6							6
Seyis					1											1
Sipahi												1		1		2
Sirozlu					1											1
Solak								1								1
Şallı		5														5
Taş														2		2
Tezek				1												1
Topal		1		1				1				1		1		5
Tıraş								1	1		2					4
Usta		2						1	3					1		7
Yetime										1						1
Yörük		1														1
Zenci														2		2

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

1840 yılına ait bilgilerin yer aldığı tablo 16 incelendiğinde Kalkan genelinde 67 farklı lakap kullanıldığı görülmektedir. Bu lakapların en çok kullanılanları ise şu şekildedir: Molla, Koca, Sabi ve Yetim, Hacı ve Hoca. 1840 kayıtlarında kişilerin mesleklerine yer verilmediği için aynı zamanda bazı kişilerin meslekleri de lakap gibi isimleriyle beraber yazılmıştır. Bunlar: Çarkçı, Çoban, Hatip, Müderriş, Mumcu ve Seyis gibi meslek erbabı kişilerdir.

Tablo 16: 1844/45 Temettuat Kayıtlarına Göre Kalkan Köylerinde Kullanılan Lakaplar

İsimler	Köyler															Toplam
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kınık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Abalı	1															1
Ağa	3	1										3	1			8
Akbaş	1															1
Aklarlı												2				2
Akman				1												1
Alaca						1			1							2
Alaiyeli	1															1
Arap	4	1														5
Arsalı												1				1

Kara				2			1	4	16		8	6	2	10		49
Kasap	7															7
Kaşıkcı							1									1
Kaşlı				1		1		1			2		2	1		8
Katip	1															1
Kavuk		1														1
Kel	1					1			1			1		1		5
Keleş						1										1
Kelleci									1							1
Kethüda		6		1		2	1	4						2		16
Kıl								1								1
Kır Atlı	1															1
Kırbaş							1									1
Kısrakçı								1								1
Kıvcı					1											1
Koca				2				4								6
Kocabaş	1															1
Kolak		1									2					3
Köle														1		1
Kör								2	4	5		2	1			14
Kuçar									1							1
Kul														1		1
Kulaksız														1		1
Kuru	1															1
Kurur				1												1
Melli											1					1
Menteş								2								2
Mermi								1								1
Meyisli	3															3
Molla	7	5	1	2		1		1	7	1	6	6	1	7		45
Mumcu				1												1
Sabi	1			1			1				1	1	2	3		10
Sağır												1				1
Sarı							2	1				4	1	7		15
Sarıca									1							1
Serçe									2							2
Serrac									2							2
Seyretli	1															1
Sipahi	1											1	1			3
Solakoğlu	1							1		1						3
Söylemez				1												1
Sucu														1		1
Süt												2				2
Sütsüz									1							1
Şallı		1		1												2
Şalvarlı	1															1
Tabak										1						1
Tekeli													1			1
Tirik		1														1
Tombak									1							1
Topal	4	1	1						1		5			4		16
Tıraş									1		3					4
Tuğlu														1		1

Uçaroğlu														1			1
Usta		1							3								4
Yeşil									5								5
Yetim				3				3			1		1	6			14
Yezit	1																1
Yirik	1																1
Yörük		1									1						2
Yüce									2								2
Yülük														1			1
Zade	1							1						1			3
Zenci								1						3			4

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Tablo 17 incelendiğinde 1844/45 yılına ait temettuat kayıtlarında 1840 yılına göre daha fazla lakap kullanıldığı görülmektedir. Toplamda karşımıza 126 çeşit lakap çıkarken bunun en büyük nedeninin yıllara göre değişen defter tutma tarzından geldiği düşünülmektedir. Zira 1840 kayıtlarında, daha önce de belirtildiği gibi, kişilerin meslekleri yazılmayıp fiziksel özelliklerine göre kayıt altına alınırken 1844/45 kayıtlarında kişilerin (kişileri daha iyi tanımlamak adına yapıldığı düşünülmektedir) lakaplarına daha fazla yer verilmiştir.

1844/45 temettuat defterlerinde en fazla geçen lakaplar ise Kara, Molla, Hacı, Kethüda, Topal, Yetim, Hoca, Kasap ve Koca lakaplarıdır. Molla lakabının en fazla kullanıldığı yerler ise nüfusun yoğun olduğu Bezirgan, İslamlar, Çavdır, Cumburcu gibi köylerdir. Bu da bu köylerin bilime ve eğitime daha yakın olduklarını gösterir.

Ayrıca kayıtlarda kullanılan lakaplara, hâlâ yöre halkının dilinde rastlamak mümkündür. Örneğin “Tirik” yöre halkının Sincaplara verdiği isimdir. Lakabın verildiği kişinin ise hareketli, zayıf bir kişi olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 17: Her iki Deftere Göre Lakapların Sınıflandırılması

Meslek	Göç Ettiği Yere Göre	Fiziki Özellikler	Dini	Etnik	Diğerleri	
Ağa	Aklarlı	Ak	Hafız	Arap	Abalı	Danalı
Avare	Alaiyeli	Akça	İmam	Yörük	Aşık	Delibaş
Bekçi	Arsalı	Bodur	Hoca	Zenci	Bektaş	Eğri
Berber	Burdurlu	Çolak	Müderriş		Bölükbaşı	Göçenli
Binbaşı	Cezayirli	Çömez	Hatip		Cirit	Göçüğ
Bostancı	Dalamanlı	Dana	Hacı		Cota	Gök
Bostancı	Finikeli	Göde	Evliya		Çakal	Güçlüoğlu
Çarkçı	Göcekli	İnce	Hızır		Çalık	Hokkabaz
Çarkçı	Hamidli	Kara			Çırak	İkiz
Çoban	İğdirli	Kavlak			Çubuk	Kabaca
Değirmenci	Kaşlı	Kel			Çul	Kahya
Deştban	Meisli	Kırbaş			Dağlı	Kancık
Dibekçi	Seyretli	Kızıl			Delı	Kavuk
Kahya		Koca			Dul	Kıl
Kasap		Kör			Gökçe	Kır Atlı
Kaşıkcı		Köse			Kırbaç	Kuru
Katip		Kulaksız			Kucur	Kurur
Kethüda		Sarı			Kuçar	Menteş
Mumcu		Sarıca			Mor Danalı	Mermi
Müderriş		Solak			Müzellef	Sabi
Serrac		Tirik			Oğlak	Sağır
Seyis		Tombak			Sabi ve Yetim	Serçe
Sucu		Müzellef			Serçe	Solakoğlu
Usta		Parlak			Bölükbaşı	Söylemez
		Akbaş			Cirit	Tekeli
		Bıyıklı			Çırak	Yirik
		Keleş			Cota	Yüce
		Kocabaş			Çubuk	Zade
					Çul	Uçaroğlu
					Dağlı	Yeşil
					Tıraş	

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,66).

Tablo 18'e bakıldığında Kaza genelindeki lakapların fiziki özelliklere göre verildiği görülmektedir. Ayrıca bölgenin Muğla ve Antalya çevresi ile etkileşim içinde olduğunu, hatta Antalya'nın doğusunda bulunan Alanya'dan (Alaiye) bile göç aldığını lakaplardan öğrenmek mümkündür.

5. Osmanlı Döneminde Kalkanda Bulunan Mescid, Cami, Zaviye ve Vakıflar

Osmanlı dönemine ait Antalya'nın batı bölgelerinde mimari eser sayısı sınırlıdır. Bu durum Kalkan Kazası için de geçerlidir. Genel olarak bakıldığında Kalkan Kazasında bulunan mimari eserlerin çoğu doğrudan vakıflar ve kişiler tarafından yaptırılmıştır. Bu dönemdeki mimari eserler ise ağırlıklı olarak dini yapılardır. Bu döneme ait yörede hamam, köprü gibi kalıntılara rastlanmamıştır.

Tablo 18: Osmanlı Dönemine Ait Kalkan'da Bulunan Mimari Eserler

Köy	Mescid, Cami, Zaviye ve Vakıflar
Margaz	<ul style="list-style-type: none">- Mescid-i Şeyh Kemal- Zaviye-i Ahi Sevri- Vakf-1 Şeyh Halil- Vakf-1 Şeyh Mehmed Fakih- Vakf-1 İmam Salih
Bezirgan	<ul style="list-style-type: none">- Cami-i Abdülkerim b. Şeyh Baba- Cami-i Hayreddin Halife
Sidek	<ul style="list-style-type: none">- Zaviye-i Mustafa Bey- Zaviye-i Yusuf Fakih
Arsa	<ul style="list-style-type: none">- Zaviye-i Ali Devlethan
Bağlağaç	<ul style="list-style-type: none">- Zaviye-i Timurcu Ahmet
Öz	<ul style="list-style-type: none">- Cami-i İlyas

Kaynak: (Karaca, 2002: 363, 365, 387, 388, 409, 412).

Bunlardan başka Cami-i Hacı Mehmet b. Çavu adlı bir caminin yöredeki varlığı bilinmektedir. Fakat bu caminin hangi köyde olduğu bilinmemektedir. Ek olarak Sidek köyünde yine Mustafa Bey'e ait olan "Kervansaray-1 Mustafa Bey" adında bir kervansaray olduğu bilinmektedir.(Karaca, 2002: 365, 387).

İKİNCİ BÖLÜM

19.YÜZYIL ORTALARINDA KALKAN KAZASI'NIN EKONOMİK DURUMU

İnsanlar tarih boyunca hayatlarını idame ettirebilmek için ekonomik faaliyetlere ihtiyaç duymuşlardır. Özellikle antik çağlarda hayatta kalmak için beslenme ve barınma yeterliken ilerleyen çağlarda sosyal yaşamın gelişmesiyle insanların lükse olan arzusu ekonomik faaliyetleri de etkilemiş ve bu durum günümüzde tüketim çılgınlığına dönüşmüştür.

Herhangi bir tarihi dönemi aydınlatmak istiyorsak öncelikle dönemin ekonomik faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmak zorundayız. Zira ekonomik faaliyetlerin tespit edilmesi sosyal yaşam hakkında da bilgi sahibi olunmasını kolaylaştırır. Hatta bu ekonomik faaliyetler demografik yapı hakkında da yorum yapılmasını mümkün kılacaktır. Zira insanlar tarih öncesi dönemde yalnızca kendileri için üretim yaparken sosyal yaşamın gelişmesiyle ihtiyacından fazla üretme yoluna gitmiştir. Bu ihtiyaç fazlası üretim takas sistemi ile ticareti doğururken ihtiyaç fazlası üretim insan gücüne olan ihtiyacı da arttırmış ve doğal olarak tarımsal faaliyetlerle nüfus yoğunluğu arasında doğru bir orantı meydana gelmiştir.

Kalkan Kazası'nın köylerinin ekonomik faaliyetleri hakkında da 1840 ve 1844/45 temettuat kayıtlarına göre bilgi sahibi olmak mümkündür. Zaten bu defterlerin tutuluş amacının temelinde de ekonomik faaliyetler yer almaktadır. Kalkan Kazası'nın köylerinin ekonomik kaynaklarının temeli ise tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Tarımsal alanda arpa, buğday, pamuk, susam, tütün, bağ, zeytin üretimi yaygınken hayvancılık alanında ise keçi, koyun ve inek yetiştiriciliği yaygındır. Ayrıca binek hayvanı olarak da merkep, at, esb, bargir ve deve gibi hayvanların yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ek olarak arıcılık faaliyetleri de bölge genelinde yaygın olan önemli bir geçim kaynağıdır.

A) TARIM

1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Tarım Alanları

1840 kayıtlarına göre Kalkan yöresinde yapılan tarımsal üretim sadece “tarla dönüm” bazında yazılmış ve ürün çeşitliliği hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Yazılmayan bu ürünlerin arpa, buğday, mısır, pamuk, susam gibi hububatların olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden ürün dağılımı hakkında bilgi vermek mümkün olmayacaktır. Bunların dışında tarımsal üretim kapsamında “eşçar-ı zeytin, bağ ve harap bağ” şeklinde de zeytincilik ve üzüm üretimi faaliyetlerine yer verilmiştir.

Tablo 19: Kalkan Kazasındaki Köylerin Sahip Olduğu Ekili Alan, Üretimi Yapılan Ürünler ve Taşınmazların Köylere Göre Dağılımı

Köyler	Tarla(Dönüm)	Zeytin Ağacı	Bağ(Dönüm)	Harap Bağ(Dönüm)
Bezirgan	3.154,5	22	195,5	3,5
Sidek	1.913,5	7	12	1,5
Aklar	370	4	2	
Bağlıağaç	1.330,5	9	1	
Fırnaz	1.557			
Arsa	507			1
Kınık	1.349	164		
Korubükü	2.223	48	6	2
İslamlar	6.176	1	20,5	
Gelemiş	510			
Çavdır	2.261	13	14,5	
Margaz	1.919	62	12	
Çavdır Çayı	397			
Cumburcu	2.807	43		1
Öz	42		6	
TOPLAM	26.516,50	373	269,5	9

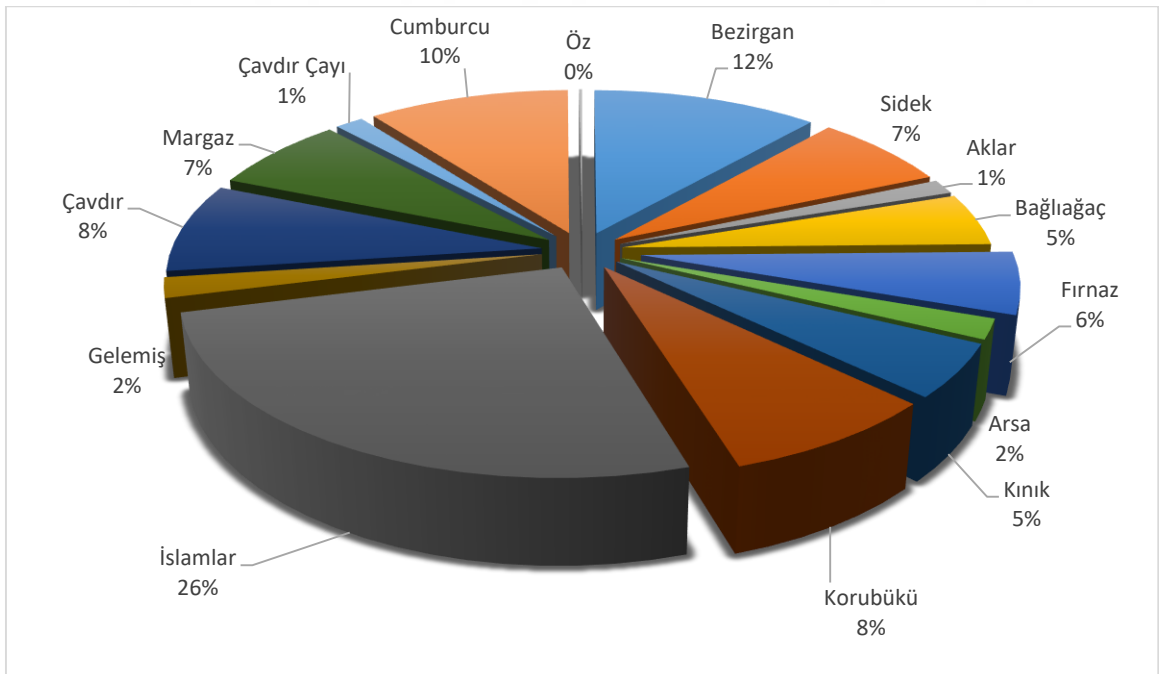
Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

1840 tarihli temettuat kayıtlarında tarım ürünlerinin çeşitliliğine yer verilmemiş genel anlamda ekili olan tarlalardan bahsedilmiştir. Bu kapsamda en fazla tarım arazisine sahip olan köy İslamlar köyüdür. Bu sırayı Bezirgan, Cumburcu, Korubükü , Margaz ve Sidek köyleri takip etmektedir. En az tarım arazisine sahip köy ise Öz köyüdür.

Kayıtlara geçen başka bir uğraş ise zeytincilik ve bağcılıktır. Zeytincilik faaliyetleri dönüm üzerinden değil adet olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda en fazla zeytin ağacına sahip olan köy Kınık köyüdür. En büyük tarım arazisine sahip olan İslamlarda ise sadece 1 adet ağaç kayıtlara geçmiştir. Bazı köylerde ise zeytin ağacı kayıtlara geçmemiştir. Bu durumun köylünün beyanıyla alakalı olduğu düşünülmektedir. Zira Akdeniz bitki örtüsünün büyük bir bölümünü zeytin ağaçları oluşturmaktadır. Zeytincilikle alakalı Konya Vilayet Salnamesi'nde yer alan “Teke Sancağı dahilinde Kaş ve Kalkan nevalisinde bulunan ormanlar yabani zeytinden ibaret olduğu gibi eğerçi bunlar aşılansın olsa bir çok zeytin hasıl olacağı anlaşılmıştır.” İfadesi bu düşüncüyü güçlendirmektedir.(Konya Vilayeti Salnamesi, 2011: 123).

Bağcılık faaliyetleri ise dönüm üzerinden belirtilmiş olup bu kapsamda en fazla üzüm yetiştiriciliğinin yapıldığı yer Bezirgân köyüdür. Günümüzde üzümüyle marka haline gelen ve Üzümlü köyü olarak anılan Margaz'da ise bu dönemde sadece 12 dönüm bağ kayıtlara geçmiştir. Yeterince verimli olmayan ve ilgilenilmeyen bağlar için ise “Harap Bağ” ifadesinin kullanıldığı düşünülmektedir. Bu kapsamda 9 dönüm harap bağ kayıtlara geçmiştir.

Grafik 4: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ekili Tarlaların Kaza İçerisindeki Yüzdelerlik Dağılımı

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Tarım Alanları

1840 kayıtlarında olduğu gibi 1844/45 kayıtlarında da tarım alanlarına yer verilmiştir. Burada arpa ve buğday ekili alanlar "mezru tarla" adı altında kaydedilirken susam, pamuk gibi ürünlerin alanları dönüm bazında ayrıca ele alınmıştır. Ayrıca 1844/45 kayıtlarında nadasa bırakılmış olan tarlalar "gayr-ı mezru tarla" olarak kaydedilmiştir.

Tablo 20: Kalkan Kazasındaki Köylerin Sahip Olduğu Ekili ve Ekili Olmayan Alanlar(Dönüm)

Köyler	Tarla	Susam Tarlası	Çeltik Tarlası	Penbe Tarlası	Bağ	Duhan Tarlası	Vakıf	Gayr-ı Mezru Tarla	TOPLAM
Bezirgan	1.019	9			53	1		834	1.915
Sidek	643				13			562	1322
Aklar	35								35
Bağlıaç	808			155	12				975
Fırnaz	10	6				1	30		47
Arsa	76,5	27		49				50	202,5
Kınık	282	38		2		4		248	574
Korubükü	497					1			498
İslamlar	1.767	145		47		5		1.526,5	3.491
Gelemiş	79							73	152
Çavdır	340	6		7		3		391	747
Margaz	642	5			30	5		358	1040
Çavdır Çayı	108	31	27					92	258
Cumburcu	1.848	9		71	15	6		40	1.989
Öz	18				1			10	29
TOPLAM	8.173	276	27	331	223	30	30	4.184,5	13.274

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

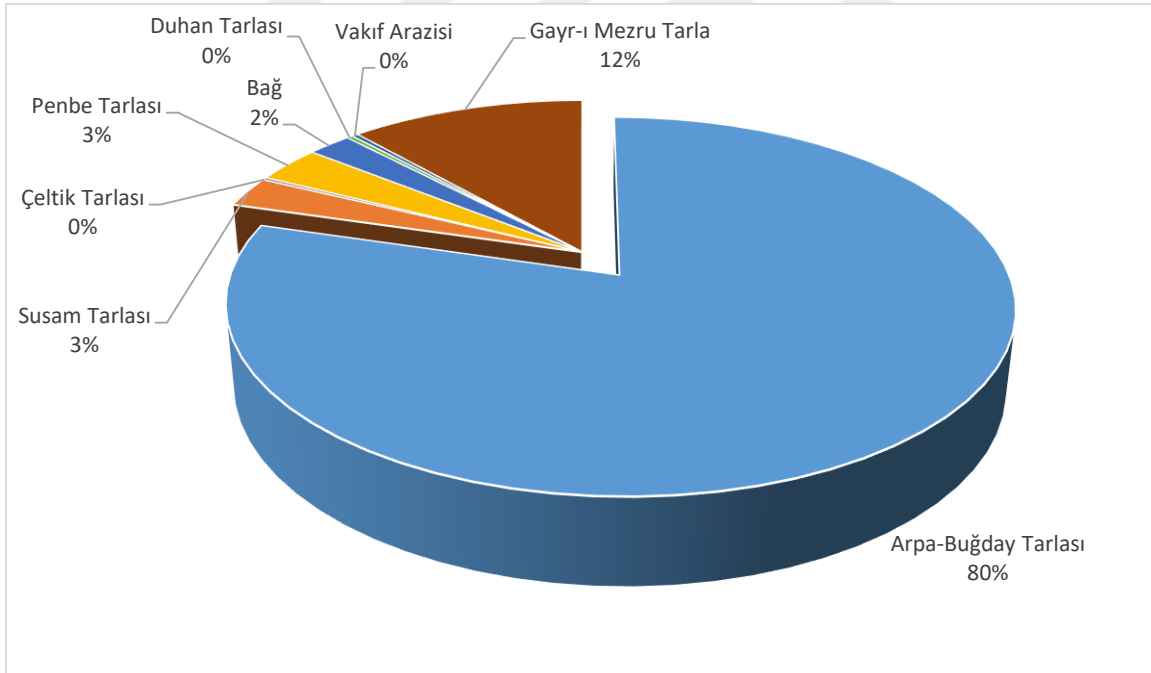
Tablo 20 incelendiğinde 1844/45 tarihli temettuat defterine göre en büyük tarımsal alana sahip olan yer İslamlar köyüdür. Bu sırayı Cumburcu, Bezirgan, Sidek ve Margaz köyleri takip etmektedir. Bu tarımsal alan içerisindeki 4.184,5 dönümlük tarım arazisi ise nadasa bırakılmıştır.

Kalkan genelinde arpa ve buğday tarlasından sonra en fazla tarım alanı ise penbe(pamuk), susam ve bağcılık faaliyetleri için ayrılmıştır. Bağcılık faaliyetleri kapsamında Bezirgan köyünde dönüm yerine dönümün 4/1'i anlamına gelen "evlek" ifadesi kullanılmıştır. Bu kapsam da 36 evlek olarak kayıtlara geçirilen bağ arazisi 9 dönüm olarak tabloya yansıtılmıştır.

Ayrıca temettuat defterinde göze çarpan başka bir tarım ürünü ise Çavdır Çayı köyünde bulunan 27 dönümlük çeltik tarlasıdır. 39 hanesi bulunan Çavdır Çayı köyünün 5 hanesi 5 dönümlük arazi ile pirinç üretirken 1 hanesi de 2 dönümlük arazisi ile pirinç üretimi gerçekleştirmiştir. Çeltik üretimi bilindiği üzere bol su isteyen bir tarım ürünüdür. Burada çeltik üretiminin yapılması Çavdır Çayı köyünün bugünkü Çayköy mahallesi olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Zira bugün Çayköy mahallesi Antalya-Muğla il sınırını belirleyen Eşen Çayı'nın yakınında yer almaktadır. Bu dönemde ise Çeltik üretiminin sadece Çavdır Çayı köyünde ve 6 hane tarafından yapıldığı kaynaklardan öğrenilmektedir. Günümüzde ise bu yörede Çeltik tarımı yapılmamaktadır.

Bunlardan başka Fırnaz köyünde kayıtlara geçen 30 dönümlük vakıf arazisinden yörede aktif olan bir vakıfın olduğu öğrenilmektedir. Köydeki 6 dönümlük bir tarlanın “hitabete meşrut tarla” olarak kayıtlara geçirilmesi de bu düşüncüyü güçlendirmektedir.

Grafik 5: 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Tarım Alanlarının Türüne Göre Dağılımı

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Tarlaların toplam tarım arazilerin içerisindeki yüzdeleri dağılımını gösteren grafik 5 incelendiğinde, Kalkan genelindeki tarım arazilerinin %80'nin arpa ve buğday üretimi için ayrıldığını, % 12'sinin ise nadasa bırakıldığını görmekteyiz. Penbe ve susam tarlalarının ise genel alan içerisindeki %3'lük bir paya sahip olduğunu görmekteyiz. Duhan, çeltik ve vakıf arazisi ise genel anlamda %2'lik bir alan işgal etmektedir.

Tablo 21: 1840 ve 1844/45 Yılına ait Defterlere Göre Ekili Tarım Arazilerinin Karşılaştırılması(Dönüm)

Köyler	Tarım Arazisi(1840)	Tarım Arazisi(1844/45)
Bezirgan	3.154,5	1.915
Sidek	1.913,5	1.322
Aklar	370	35
Bağlıağaç	1.330,5	975
Fırnaz	1.557	47
Arsa	507	202,5
Kınık	1.349	574
Korubükü	2.223	498
İslamlar	6.176	3.491
Gelemiş	510	152
Çavdır	2.261	747
Margaz	1.919	1.040
Çavdır Çayı	397	258
Cumburcu	2.807	1.989
Öz	42	29
TOPLAM	26.516,50	13.274

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,66).

Tablo 21 incelendiğinde iki defter arasındaki tarım arazisi farkının oldukça büyük olduğu görülmektedir. Bu farkın nedeni 1844/45 kayıtlarındaki susam, duhan ve darı tarlası gibi arazilerin kayıtlara geçirilmemesinden ya da ahalinin yanlış ya da eksik bilgi vermiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Zira birçok köyün hanesine bakıldığında haneden susam, duhan ve darı öşrü alınırken aynı hanede bu tarım arazilerinin kayıtlarına rastlanmamıştır. Karşılaştırma yapılırken nadasa bırakılan alanlarda tarım arazilerine eklenmiştir.

3. Tarım Ürünlerinin Dağılımı

Kırsal bir bölgede, sosyal ve ekonomik yapı özelliklerinin en önemli belirleyicisi toprak dağılımıdır. Çünkü temel geçim kaynağının çiftçilik olduğu bir ekonomide toprak, üretimi mümkün kılan temel faktördür. Aynı zamanda kırsal bölgede yaşayan nüfus için toprak, sadece kârlılık hesaplarına göre satın alınacak ya da elden çıkarılacak bir üretim faktörü olmaktan öte anlam içerir. Toprak, onu hane sahibi yapar ve köy topluluğunun bir

üyesi olma imkânını sağlar, kendisine güven ve itibar kazandırır ve köy içinde sosyal yerini belirler. Bu nedenle kırsal bir bölgede toprak sahibi olmak, kişinin köy yaşamındaki sosyal ve ekonomik statüsünün belirlenmesi açısından çok önemli role sahip olmuştur.(Efe, 2006: 27). Bu statünün farkında olan çoğu kişi etkinliğini arttırmak için daha çok toprak sahibi olmak ve daha çok üretmek için çabalamaya devam etmiştir.

Tarım ürünleri 1840 yılı temettuat defterlerinde ayrıntılı bir şekilde belirtilmediği için ürünlerin kile bazında yıllık üretimi 1844/45 kayıtları üzerinden aktarılmıştır.

Tablo 22: 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ürünlerin Kile Bazında Yıllık Üretimi

Ürünler	Köyler															TOPLAM
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kınık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburecu	Öz	
Hınta	358	195	15	110		32	57	8	619	28	209	227	37	145	15	2.055
Şa'ir	335	251	17	46		8	44	16	290	28	217	158	10	104	8	1.532
Penbe		8		221							3			111		343
Susam				83				19			212			106		420
Darı		4	10	184	7	48	115	283	130	22		135	172	314	2	1.426
Duhan				6				28						11		45
Boynuz Ağacı				12				9		5		7			1	34
Melez							3		5							8
İncir Ağacı							26									26
Zeytin Ağacı		6		3			56	4		14		19		13	1	116

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

1844/45 yılı temettuat defterinde 1840 yılından farklı olarak ürünlerden alınan öşür vergisi, defter üzerinde her hanenin sol köşesine not alınmıştır. Öşür vergisi ise ürünün kilesine göre, kuruş üzerinden alınmıştır. 1 kileden alınan öşür ise haneden haneye değişmekle birlikte genellikle 8-12 kuruş arasında değişkenlik göstermiştir.

Kile Osmanlı Devleti zamanında ağırlıkta kullanılan bir ölçü birimidir. Fakat Cumhuriyetin ilanından sonra dış ticaretle olan uyumu sağlayabilmek adına, 1931'de çıkarılan bir kanunla yürürlükten kaldırılmış ve yerine kilogram ölçü birimi getirilmiştir. Kilogram birimi kaldırılrsa bile bugün hâlâ, Anadolu'nun birçok bölgesinde kile birçok tarım ürününün tartılmasında kullanılmaktadır. Ülke içerisinde bile farklı yerlerde kilenin kilogram olarak

karşılığı farklı olabilmektedir. Günümüzde Kalkan yöresinde yaşayan köylülerin kullandığı 1 kilenin 9 kilograma tekabül ettiği öğrenildi. Bu yüzden çalışma için 1 kilenin 9 kilogram olarak kabul edilmesi uygun görüldü.

Tablo 23: Kile Olarak Kaydedilen Ürünlerin Kilogram Olarak Karşılığı

Tarım Ürünleri	Kile	Kilogram
Hınta(Buğday)	2.055	18.495
Şa'ır(Arpa)	1.532	13.788
Penbe(Pamuk)	343	3.087
Susam	420	3.780
Darı	1.426	12.834
Duhan(Tütün)	45	405

Kaza genelinde en fazla üretimi yapılan hububat buğdaydır. Bu sırayı arpa, darı, susam ve penbe takip etmektedir. Duhan üretimi ise yöre genelinde tarımı en az yapılan ürünlerden birisidir. Bunların dışında hububat olarak “melez” kavramı kayıtlara geçmiştir. Melez, yöre halkından edinilen bilgilere göre arpa ve buğdayın karışımı için kullanılan tabirdir. Bu kavrama sadece Kınık ve İslamlar köylerinde rastlandı.

Tablo 20 incelendiğinde en fazla buğday üretimi İslamlar köyünde, en fazla arpa üretimi Bezirgan köyünde, en fazla pamuk üretimi Bağlıağaç köyünde, en fazla susam üretimi Çavdır köyünde, en fazla darı üretimi Korubükü köyünde, en fazla tütün üretimi ise yine Korubükü köyünde gerçekleştirilmiştir. Arpa, buğday ve darı hemen hemen her köyde yetiştirilirken susam, pamuk ve tütün üretimi dar bir alanda gerçekleştirilmiştir.

Harnup ve zeytin ağaçları “eşcar-ı zeytin ve eşcar-ı boynuz/harnup” olarak kaydedilmiştir. Bu ağaçlar dönüm olarak değil adet olarak kaydedilmiştir. Akdeniz bitki örtüsünün bu ağaçlardan oluşmasına rağmen, kayıtlara bu denli az geçirilmesinin nedeninin, herkesin ekonomik uğraş olarak görmemesinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Aynı şekilde incir ağacı da sadece Kınık'ta ve 1844/45 kayıtlarında 26 adet olarak yer almıştır.

Ayrıca burada ele alınması gereken ayrı bir konuda palamut toplayıcılığıdır. Palamut bir orman ürünü olduğu için herhangi bir dönüm ya da kile olarak belirtilmemiştir. Fakat bu orman ürününden ayrıca oşür vergisi alınmıştır. Özellikle Antalya'nın batısında oldukça yaygın olarak görülen meşe palamudunun bu dönemde dokuma atölyelerinde boya için kullanıldığını, günümüzde kimyasal maddelerden elde edilen dokuma boyalarının bu dönemde meşe palamudu, sütleğen, ceviz kabuğu ve boyagaç gibi ağaç kabukları ve bitkilerin yaprakları ile köklerinden boya elde edildiği günümüz yöre sakinlerinden öğrenildi. Meşe

palamudunun birçok çeşidi olduğu gibi burada bahsi geçen, büyük meyveli palamutlardır ki küçüğüne yöre halkı ‘‘pelit’’ adını vermektedir.

Osmanlı döneminde özellikle Meis ve Rodos adası tüccarları kanalıyla Kaş, Kalkan ve Demre limanlarından büyük miktarda kereste, meşe palamudu, odun kömürü, canlı hayvan, hububat, fasulye, nohut, mercimek, deri, yün, yapağı, av derisi, keçi boynuzu, balmumu, yağ, peynir, dışarıya satılır; dışarıdan şeker, kiremit, manifatura, inşaat malzemesi, alet edevat, satın alınır. Bu devirde sahilde ticaret gayrimüslimlerin elindeydi. Günde 150-200 yelkenlinin limanına demirlediği Meis adası, 13-14 bin nüfusuyla Akdeniz’de bir ticari üs, bir dağıtım merkezi konumundaydı. 1960 yılına kadar Kaş ve Kalkan limanlarından Yunanistan’a ihraç edilen meşe palamudu yörenin önemli bir gelir kaynağı idi. Sepicilikte kullanılan palamudun yerine kimyasal maddelerin kullanılması bu ticareti durdurduğu gibi, ağaçların da kesilerek kömür yapıp satılmasına neden oldu. Böylelikle binlerce palamut meşesi ağacı kesilerek yok edildi. (Dünden Bugüne Antalya, 2010; 334).

B) HAYVANCILIK

Gelişen ve değişen dünyada insanoğlunun önemli ve değişmez sorunlarının başında yeterli ve dengeli beslenme gelmektedir. Bu olgu söz konusu olduğunda hayvansal ve tarımsal ürünler, taşıdıkları biyolojik özellikleri nedeniyle vazgeçilmez ve diğer besin maddeleri ile ikame edilemez bir önem taşır.(Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 20013: 6).

Osmanlı toplumunda çiftçi ailelerinin oluşturduğu köylerin iş hayatına da bu iki meslek grubu hâkimdir. Hayvancılığın, insanın ekonomik gelirleri arasındaki değeri geçmişten beri yüksektir. Köylü-kentli bütün Türk halkının günlük yaşamlarında süt ve yoğurdun önemi bilinmektedir. Onun için her ailenin malı mülkü arasında en azından kendi ihtiyacı için birkaç inek, koyun ve keçi gibi sağılan hayvanları besledikleri görülmektedir. Hayvan ticaretinde hayvanın pazar değerinin yüksek olduğu, özellikle deve, at, katır, eşek gibi taşımacılıkta kullanılan hayvanların ve tarlada gücünden yararlanan camız ve öküzün de pazarlarda değerli olduğu bilinmektedir. Böylece Anadolu'da toprak ürünleri yanında hayvan ürünleride (süt ve süt ürünleri, deri, yün, kıl vb.) Türk halkı için ikinci bir geçim kaynağı olmuştur. Koyun, keçi, sığır gibi gıda ve endüstriyel üretimde önemli yeri olan hayvanların yanında, at Türk tarihinde taşıma, haberleşme ve bilhassa savaş aracı olarak ayrı bir öneme sahiptir.(Kayhan, 2006: 65).

Bu dönemde hayvancılık faaliyetleri sadece Kalkan'ın yerleşik halkı tarafından yürütülmemiştir. Kalkan yöresine kışı geçirmek için gelen Yörük aşiretlerinin de önemli ölçüde hayvancılık ile uğraştığı bilinmektedir. Bunlar: Dolaşa, Karakeçili, Kavacık, Macar ve Töngüslü Yörükleri ile Pir Ali Cemaatidir.(Armağan, 1998: 9). Ek Olarak Töngüslü Yörüklerinin sadece Cumburcu'da kışladığı, Kalkan'a başka bir sancaktan gelen Gündüzbeyli Yörüklerinin ise Teke Sancağında, sadece Fırnaz köyünde kışladıkları bilinmektedir.(Ak, 2012: 100-103).

1. Büyükbaş Hayvancılık

1.1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılık

Ekonomik geçim kaynaklarının en önemli unsurlarından bir tanesi de hiç şüphesiz büyükbaş hayvancılıktır. Kalkan Kazası temettuat defterlerine göre değerlendirmeye alınan hayvanlar içerisinde öküz ve inek gibi büyükbaş hayvanlar ve bunların türevleri yer almaktadır.

Tablo 24: 1840 Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılığın Köylere Göre Dağılımı

Büyükbaş Hayvanlar	Köyler															TOPLAM
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kımık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
İnek									173		1	1		25		200
Kara Sığır					27	2				18						47
Kısır İnek	30	28	3	34	24	9	9	15	207	15	97	44	76	48	1	640
Danalı İnek	39	46	3	9		2	5		3			2		4		113
Buzağılı İnek	57	84	11	76	3	38	40	80	194	4	119	86	115	122	1	1.030
Dana	53	26	8	22	48	18	15	22	155	14	58	43	108	54		644
Düğe	2							5	1	3				8		19
Öküz	98	76	13	108	48	27	41	69	297	14	97	100	52	157	3	1.200
Tosun	23	11	4	23	17	11	8	7	42	16	35	22	36	30		285
TOPLAM	302	271	42	272	167	107	118	198	1.072	84	407	298	387	448	5	4.178

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Tablo 24 incelendiğinde, Kalkan Kazasında büyükbaş hayvan kapsamında, kazada en fazla bulunan hayvan inektir. İnekler: İnek, danalı inek, kısır inek, buzağılı inek ve kara sığır olmak üzere sınıflandırılmıştır. Kazanın büyükbaş hayvan toplamı hesaplandığında sağman ve kısır olmak üzere 2.030 adet inek bulunmaktadır. Ayrıca kaza genelinde 1.200 öküz, 285 tosun, 644 dana ve 19 tane de düğe(düve) bulunmaktadır. Buzağılar ve bazı danalar ise ayrıca yazılmayıp inekler ile beraber yazıldığı için Kalkan Kazası genelinde ortalama 1.200 adet Buzağı ve 113 tane de ayrıca Dana olduğu düşünülmektedir.⁹

Köy bazında bakıldığında ise en fazla büyükbaş hayvancılığın yapıldığı yer İslamlar köyüdür. Bu sıralamayı Cumburcu, Çavdır, Çavdır Çayı, Bezirgan ve Margaz köyleri takip etmektedir. Genel olarak bakıldığında ise kaza genelinde toplam da 4.178 büyükbaş hayvan bulunmaktadır.

⁹ Yörede büyükbaş hayvan cinsleri ve yaş aralıkları hakkında yapılan bir araştırma ile şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Buzağı: 0 – 6 aylık inek yavrusuna deniliyor. Erkek ya da dişi olabilir.

Dana: 6 – 15 aylık inek yavrusuna deniliyor. Erkek dana veya dişi dana olabilir.

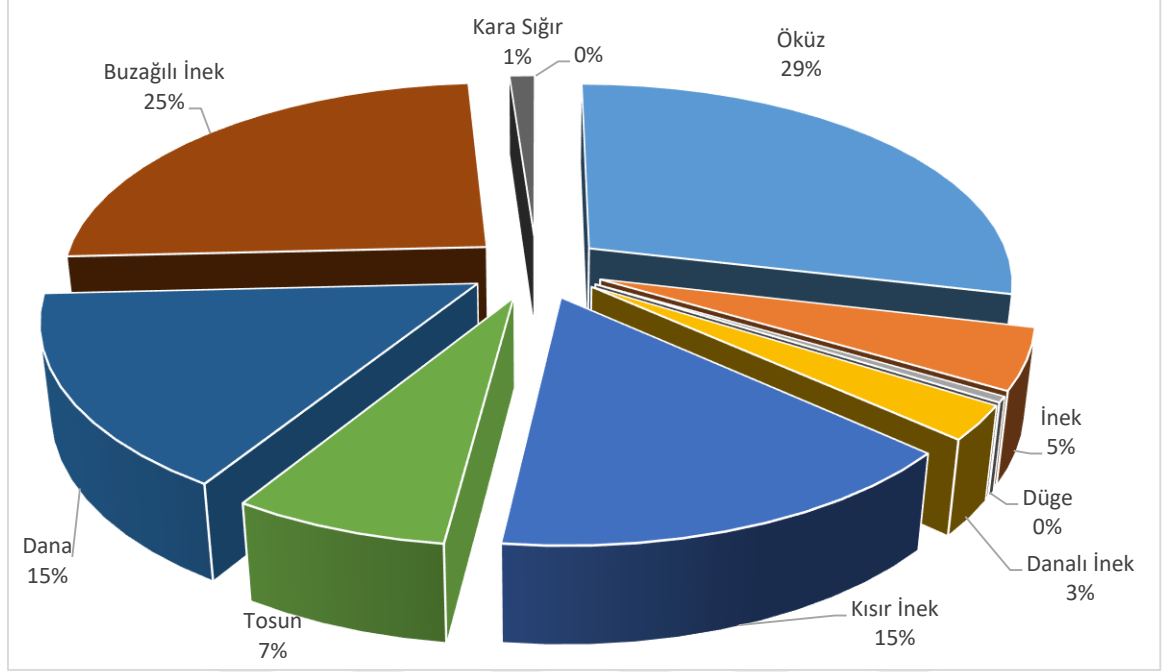
Düve: Doğum yapmamış dişi inek yavrusuna deniliyor.

Tosun:15 aylık – 2 yaş arası erkek inek yavrusuna tosun deniliyor.

İnek: 2 yaş ve üzeri dişi sığırlara deniliyor.

Öküz: Kısırlaştırılmış boğalara deniliyor.

Grafik 6: 1840 Yılında Kalkan Kazasında Büyükbaş Hayvancılık

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Tablo 25: Hane Sayısı ve Köylerdeki Öküz Sayısı

Köyler	Hane Sayısı	Öküz Sayısı
Bezirgan	93	98
Sidek	57	76
Aklar	17	13
Bağlağaç	63	108
Fırnaz	29	48
Arsa	23	27
Kınık	24	41
Korubükü	41	69
İslamlar	129	297
Gelemiş	12	14
Çavdır	70	97
Margaz	82	100
Çavdır Tabî Giden Ovası	42	52
Cumburcu	106	157
Fırnaza Tabî Öz	2	3

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Kalkan Kazası'nın büyükbaş hayvan verilerine göre dikkat çeken önemli bir konu ise köylerdeki öküz sayısının hane sayısından fazla olmasıdır. Özellikle Osmanlı tarımını düşündüğümüzde sürdürülebilir tarım için en önemli iki temel ihtiyaç saban ve öküzdür. Ayrıca tarlaların ekilmeden önce güzel bir şekilde sürülüp ekime hazırlanması gerekmektedir. Günümüz Çiftçisi için Traktör ne ise, o dönemin çiftçisi için de öküz aynı derecede önemliydi. Tefvik Güran'ın şu ifadesinden öküzün Osmanlı çiftçisi için yeri ve önemi oldukça iyi bir şekilde anlaşılmaktadır:

“Çift sürme işlerinde gücünden yararlanılabilen hayvanlar öküz, at ve katırdır. Osmanlı çiftçisi bunlardan en çok öküzü kullanıyordu. Bir çift at 1 iş gününde 6-7, bir çift öküz ise 3-4 dönüm toprak sürebiliyordu. Fakat öküz özellikle eğimli ve dik topraklarda çift sürmek için daha elverişliydi. Üstelik öküzün beslenme gideri daha azdı. Bir atı veya katırı bütün bir yıl boyunca arpa, yulaf, ot, kepek ve samanla beslemek gerekiyordu. Oysa öküz 7 ay süre ile burçak ve samanla besleniyor ve yılın geri kalan aylarında otlamak üzere çayıra salınıyordu. Bu nedenlerle öküz gücünden yararlanma daha yaygındı.” (Güran, 2014: 97).

Özellikle Batı Antalya arazisinin de engebeli ve dağlık olduğu düşünüldüğünde Kalkan Çiftçisi için en uygun tarım hayvanı şüphesiz öküzdür.

Fakat tablo 25'de görüldüğü üzere, öküz sayısının hane sayısından fazla olması köylünün refah seviyesini göstermesi bakımından da önemlidir. Zira Türkiye'nin ilk realist köy romanı olarak kabul edilen Nabizade Nazım'ın kaleme aldığı Karabibik romanında, Antalya'nın Demre İlçesi anlatılırken 1891 yılında köylünün bir çift öküz alabilmek için çektiği çile ve öküzün o günün şartlarında ne kadar pahalı bir hayvan olduğu vurgulanmıştır.(Nabizade Nazım, 2015: 41). 1840 yılı Kalkan temettuat verileri değerlendirildiğinde neredeyse her hanede bir öküzün var olduğunun görülmesi en azından bu tarihlerde kazanın refah seviyesinin sonraki yıllara göre daha yüksek olduğunu düşündürmektedir.

1.2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılık

1840 yılı temettuat kayıtlarının büyükbaş hayvan verileri yukarıda incelenmiş ve 1844/45 verileri ile karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda 1844/45 Yılı verileri ile 1840 yılı verileri arasında gözle görülür bir düşüş olduğu açıktır.

Tablo 26: 1844/45 Yılı Temettuat Defterine Göre Büyükbaş Hayvancılığın Köylere Göre Dağılımı

Büyükbaş Hayvanlar	Köyler															TOPLAM
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kınık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburecu	Öz	
Öküz	114	53	1	82		20	30	43	198	5	58	65	29	102	2	802
İnek	76	104		56		24	31	51	157	9	62	65	44	95	1	775
Düğe	1	11		4		4	2							4		26
Kısır İnek	42	55	1	15			11		45	3	27	17	21	44		281
Tosun				2			3	1	1				2	6		15
Dana	29		1			9	17	16	38	2	25	18	22	22		199
Buzağı						4			20				5			29
Buzağılı İnek							3		30							33
TOPLAM	262	223	3	159		61	97	111	489	19	172	165	123	273	3	2.160

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

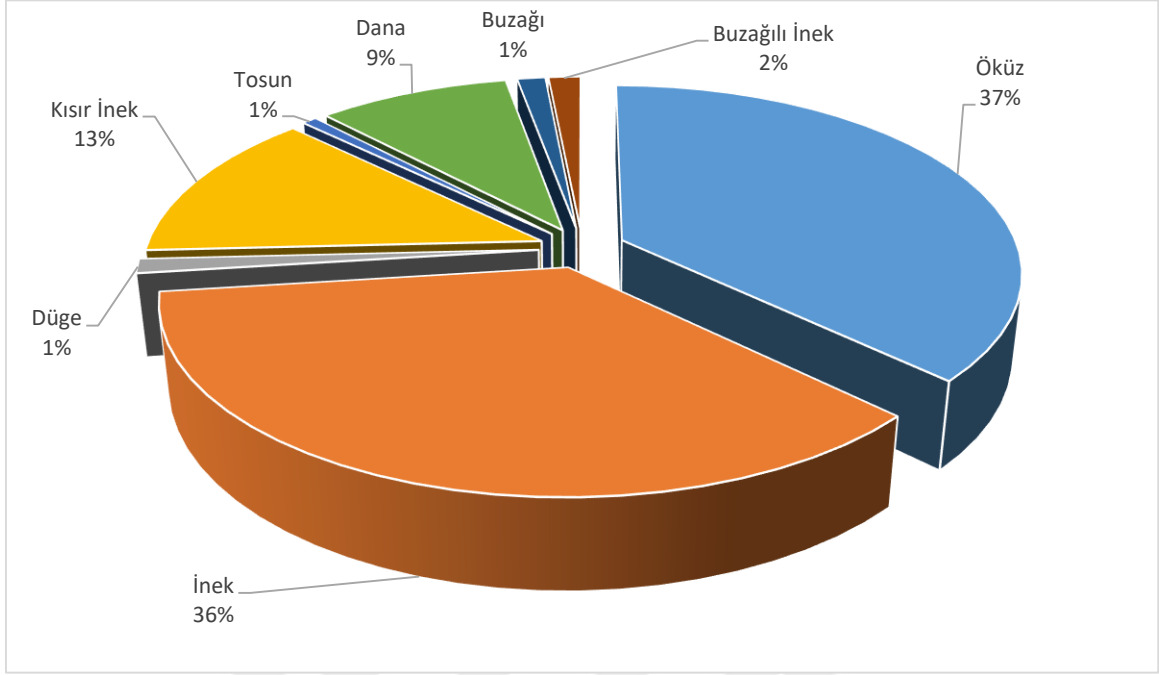
1844/45 yılı temettuat defterine göre Kalkan Kazasında en fazla bulunan büyükbaş hayvan inektir. Temettuat kayıtlarında inekler; inek¹⁰, kısır inek ve buzağılı inek olarak sınıflara ayrılarak kayıt altına alınmıştır. Bunların dışında İnekler Cinsiyetine göre: öküz, tosun ve düğe olarak ayrılırken büyüklüğüne göre de dana ve buzağı olarak yazılmıştır.

Köy bazında bakıldığında ise en fazla büyükbaş hayvancılığın yapıldığı köy İslamlar köyüdür. Bunu Cumburecu, Bezirgan, Sidek, Çavdır ve Korubükü köyleri takip etmektedir. Genel olarak bakıldığında ise kaza genelinde 2.160 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır.

1840 kayıtları ile kıyaslandığında ise büyükbaş hayvanların tamamında azalma olduğu gözlemlenmiştir. 1840 yılında 4.178 olan büyükbaş hayvan sayısı 1844/45 kayıtlarına 2.160 olarak yansımış ve %51,7'lik bir değişim yaşanmıştır.

¹⁰ 1844/45 temettuat defterinde İnek, 1840 kayıtlarından farklı olarak, "Sağman İnek" olarak kayıt altına alınmıştır. Ayrıca bazı hanelerde İnek yerine "Sığır" ifadesi de kullanılmıştır. Yine birçok kısır hayvan içinde yoz ya da dölsüz ifadeleri kullanılmıştır.

Grafik 7: 1844/45 Kayıtlarına göre Büyükbaş Hayvanların Yüzdelerle Dağılımı

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Grafik 7 incelendiğinde yüzdelerle dilimde en fazla yer kaplayan büyükbaş hayvan öküzdür. Fakat daha öncede belirtildiği üzere kısır inek, buzağılı inek gibi başlıklar da inek kategorisine alındığı için her iki defterde de en fazla yer alan büyükbaş hayvan inektir.

2. Küçükbaş Hayvancılık

2.1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Küçükbaş Hayvancılık

1840 yılı temettuat kayıtlarına bakıldığında Kalkan Kazası genelinde önemli ölçüde küçükbaş hayvan üretimi gerçekleştirilmiştir. Kalkan genelinde yetiştirilen küçükbaş hayvanlar ise koyun, kuzu, keçi ve oğlak şeklindedir. Burada hayvanların genel olarak dişileri yazılmış, teke ve koç gibi erkek olan küçükbaş hayvanlara yer verilmemiştir.

Tablo 27: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki Küçükbaş Hayvan Sayısı

Küçükbaş Hayvanlar	Köyler															TOPLAM
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kımık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Koyun		14														14
Kısır Koyun	55	189	28	3		22	6		315	10	271	61	53	111	2	1.126
Kuzulu Koyun	110	147	118	248	1	13	3		320	10	407	45	46	290	7	1.765
Kuzu	53	149	15				10				5					232
Kısır Keçi	45	466	10		15		39	6	2.461	54	303	264	1	382	3	4.049
Oğlaklı Keçi	214	582	46	249	27	120	64	4	2.880	87	542	327	16	651	8	5.817
TOPLAM	477	1547	217	500	43	155	122	10	5976	161	1528	697	116	1434	20	13.003

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Tablo 27'nin verileri incelendiğinde en fazla küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan köyün İslamlar köyü olduğu görülmektedir. Bu sırayı Sidek, Çavdır, Cumburcu ve Margaz takip etmektedir. En az küçükbaş hayvana sahip olan köy ise Korubükü, Fırnaz ve Öz köyleridir.

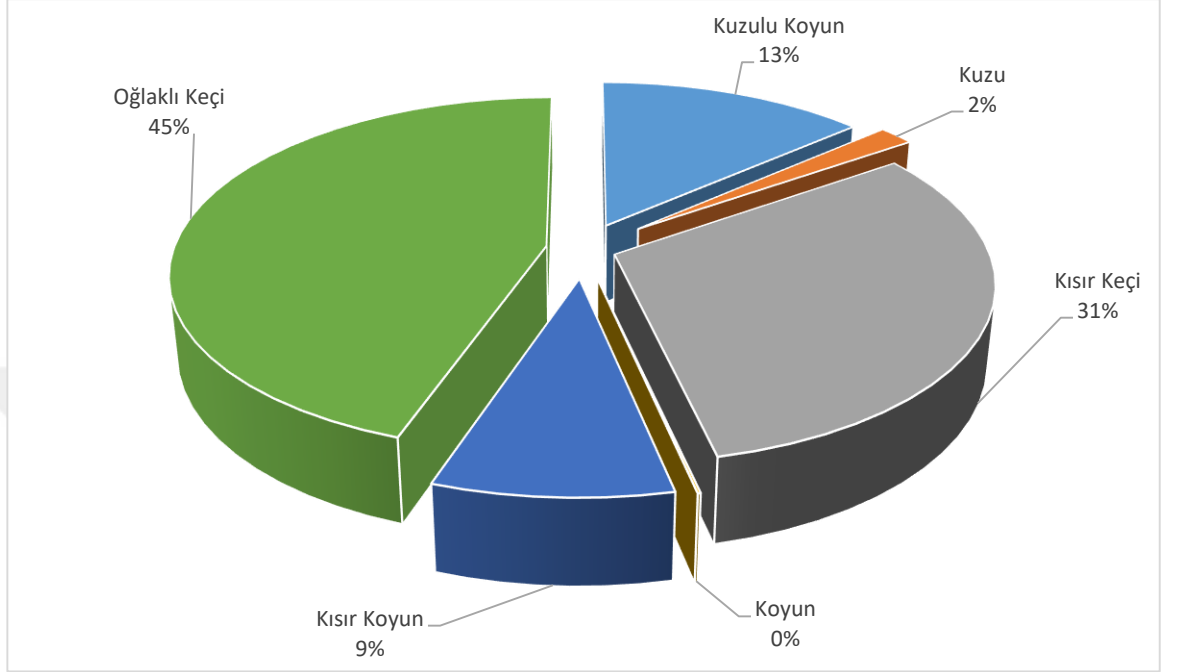
1840 kayıtlarında küçükbaş hayvanların yavruları genellikle “kuzulu koyun, oğlaklı keçi” şeklinde anneleriyle beraber yazılmıştır. Oğlaklı keçiler ve kısır keçiler beraber hesaplandığında kaza genelinde toplamda 9.866 adet keçi bulunmaktadır ki bu da küçükbaş hayvan sayısının %75'lik bölümünü teşkil etmektedir. Kaza genelindeki koyun sayısı ise koyun, kuzulu koyun, kısır koyun ve kuzu gibi hayvanlar beraber hesaplandığında 3.137 dir. Koyun türü ise kaza genelinin %25'ini teşkil etmektedir.

Kalkan Kazası genelinde bahsedilen keçiler, siyah kıl keçileridir ki bu hayvanlar sarp arazilerde rahatça otlayabilen hayvanlardır. Kalkan genelinin dağlık yapısı göz önünde bulundurulduğunda burada yetiştirilmesi en kolay küçükbaş hayvan da keçidir.

Köy bazında hayvan türlerine bakıldığında ise en fazla koyun Çavdır' da yetiştirilirken en fazla keçi ise İslamlar köyünde yetiştirilmektedir. Ek olarak defterde koyun sayısı tek başına belirtilirken keçi sayısı belirtilmemiştir. Burada değinilmesi gereken başka bir konu ise Bezirgan köyünün önemli nüfusa ve dağlık araziye sahip olmasına rağmen küçükbaş hayvan sayısının az olmasıdır. Büyükbaş hayvan sayısının da az olduğu göz önünde

bulundurulduğunda Bezirgan köyünün geçim kaynağının hayvancılıktan çok tarıma dayandığını söylemek mümkündür.

Grafik 8: 1840 Yılı Temettuat Kayıtlarına Göre Küçükbaş Hayvanların Yüzelik Dağılımı

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

2.2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Küçükbaş Hayvancılık

1844/45 yılı temettuat kayıtlarında küçükbaş hayvanlar, 1840 verilerinden biraz farklı yazılmıştır. Burada özellikle kuzu ve oğlak gibi yavru hayvanlar, koyun ve keçilerden ayrı yazılmıştır. Ayrı yazılan koyun ve keçiler ise süt veren manasında, “sağman koyun ve sağman keçi” şeklinde kayıt altına alınmıştır. Bunlardan başka sadece Sidek köyünün 15 numaralı hanesinde yaşayan, İbrahim Oğlu Sabi Mustafa’ya ait “erkek keçi” kayıt altına alınırken bundan başka hiçbir köyde erkek küçükbaş hayvan kayıt altına alınmamıştır.(BOA., MVRD.TMT.d., 10546).

Tablo 28:1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki Küçükbaş Hayvan Sayısı

Küçükbaş Hayvanlar	Köyler															TOPLAM
	Bezigan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kınık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Sağman Koyun	77	242	10			25			326	12	205	50		320		1.267
Kısır Koyun	5	25				5			20		20	5		20		100
Kuzu	53	149	5			10			281	10	156	50		240		954
Sağman Keçi	200	550	20	222		60	20	20	2.558	48	556	369		811	10	5.444
Kısır Keçi	30	137		46		15	5		768	13	141	71		105		1.331
Erkek Keçi		5														5
Oğlak	109	438	15			25	20	16	2.587	48	521	323		700	10	4.812
TOPLAM	474	1.546	50	268		140	45	36	6.540	131	1.599	868		2.196	20	13.913

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Tablo 28 incelendiğinde 1844/45 yıllarında Kalkan genelinde en fazla küçükbaş hayvancılığın yapıldığı yer İslamlar köyüdür. Bu sırayı Cumburcu, Çavdır, Sidek ve Margaz köyleri takip etmektedir. Fırnaz ve Çavdır Çayı köylerinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine rastlanmazken Aklar, Kınık, Korubükü ve Öz köylerinde ise sınırlı sayıda hayvan yetiştirildiği görülmektedir.

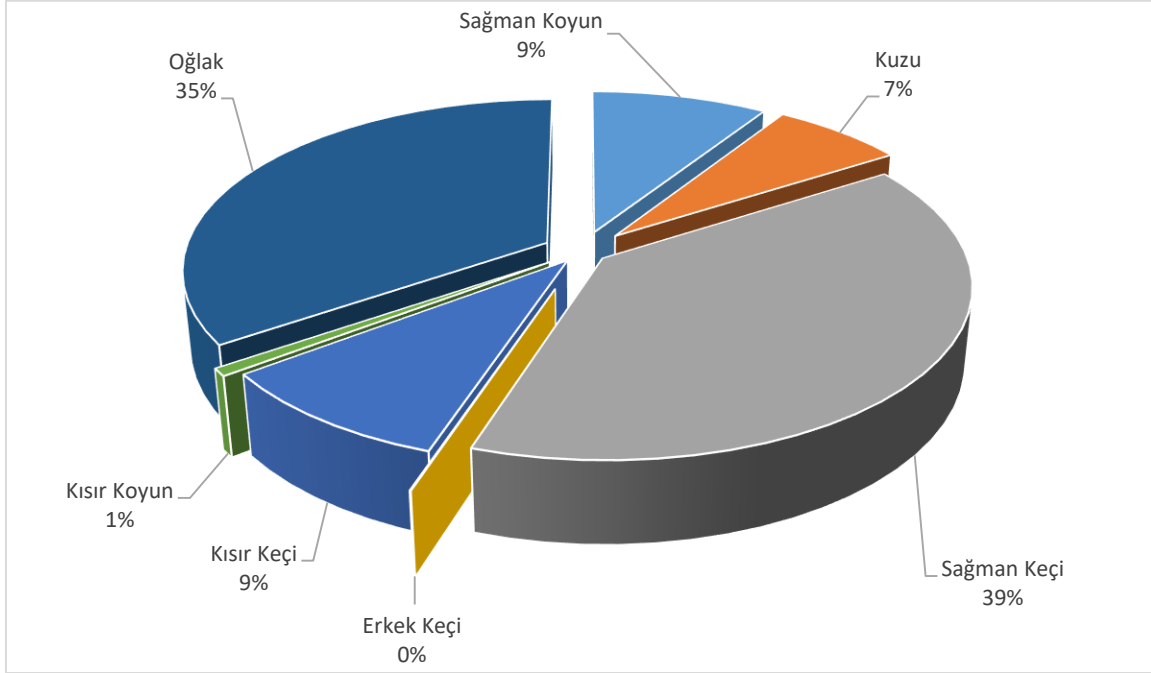
Kalkan genelinde en fazla yetiştirilen küçükbaş hayvan 1840 kayıtlarında da olduğu gibi şüphesiz keçidir. Zira sayısal verilere bakıldığında kaza genelinde toplam 11.592 adet keçi bulunmaktadır. Bu da kaza genelindeki küçükbaş hayvan sayısının %83'ünü teşkil etmektedir. Koyun ve türevleri hesaplandığında ise kaza genelinde 2.321 adet koyun bulunmaktadır ve küçükbaş hayvan sayısının %17'sini teşkil etmektedir.

Köy bazında hayvan türlerine bakıldığında ise 1840 kayıtlarından farklı olarak en fazla koyun yetiştiriciliği İslamlar köyünde yapılmaktadır. Keçi yetiştiriciliği ise yine en fazla İslamlar köyünde yapılmıştır.

1840 ve 1844/45 kayıtları küçükbaş hayvan yetiştiriciliği kapsamında kıyaslandığında 9.866 olan keçi sayısı 11.592'ye yükselmiş ve keçi sayısında %17'lik bir artış yaşanmıştır. Koyun sayısı ise 3.137'den 2.321'e düşerek % 26'lık bir azalma yaşanmıştır. Genel olarak

küçükbaş hayvan sayısına bakıldığında ise 1840 yılında 13.003 olan küçükbaş hayvan sayısı, 1844/45 kayıtlarında 13.913'e yükselmiştir. Böylece genel olarak küçükbaş hayvan sayısında %7'lik bir artış yaşanmıştır.

Grafik 9: 1844/45 Yılı Temettuat Kayıtlarına Göre Küçükbaş Hayvanların Yüzelik Dağılımı

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

3. Yük ve Binek Hayvanları

3.1. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanları

Yük ve binek hayvanlarının yoğun olarak görüldüğü yerlerde insanların çoğunlukla tarımla uğraştığı görülmektedir. Zira özellikle teknolojinin yaygın olmadığı, kara sabanla tarla sürüldüğü yıllarda, Türk çiftçisinin en büyük yardımcısı olmuştur.

Özellikle büyükbaş hayvan kategorisinde yer verilen öküz, tarla işlerinde önemli ölçüde kullanılmaktaydı. Fakat bu hayvanlar pahalı olduğu için, imkânı olmayan insanların merkep(eşek) ile de tarla sürdüğü bilinmektedir. Zaman zaman çoğu binek hayvanı ile de ihtiyaca ve hayvanın durumuna göre tarla sürüldüğü bölge sakinlerinin verdiği önemli bilgiler arasındadır.

1840 temettuat kayıtlarındaki yük ve binek hayvanları at, eşek ve deve olarak karşımıza çıkarken bunların farklı isimlerle ve türlerle kayıtlara aktarılması ayrıca o dönemdeki terminolojinin günümüze aktarılmasında bizlere kaynaklık etmektedir.

Genel olarak yük ve binek hayvanları şu şekilde kayıt altına alınmıştır;

- Eşek: Merkep, Sıpa Merkep(Yavru Eşek)
- At: Bargir, Kısrak, Taylı Kısrak, Tay
- Deve: Deve, Küçük Deve, Koca Deve. ¹¹

1840 kayıtlarında yük ve binek hayvanları genellikle boyutlarına ve cinsiyetlerine göre kaydedilmiştir. Deve ve eşekler boyutlarına göre yazılırken (küçük, koca, sıpa gibi), atlar cinsiyetine göre kayıt altına alınmıştır(kısrak, bargir gibi). Resmi kayıtlarda bargir olarak geçen ifade “beygir” yerine kullanılmıştır. Beygir’in ise erkek at için kullanılan bir ifade olduğu yöre halkının verdiği bilgiler arasındadır.

Tablo 29: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Kazasındaki Yük ve Binek Hayvanlarının Köylere Göre Dağılımı

Yük ve Binek Hayvanları	Köyler															TOPLAM
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlıbağaç	Fırnaz	Arsa	Kımkık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Merkep	129	66	17	36	41	18	16	40	217	7	80	106	41	82	1	897
Sıpa Merkep	9	4		1												14
Taylı Kısrak	4	2		1												7
Bargir	31	6	1	8	1	1	8	5	11	3	21	13	9	19		137
Kısrak	33	21	5	12	11	4	24	28	80	59	78	25	28	206		614
Tay	22	11	4	8	11	1	6	17	48	12	26	19	19	41	1	246
Deve		19		3		10	6	17	208		109	24	77	49		522
Küçük Deve		1														1
Koca Deve				2												2
TOPLAM	228	130	27	71	64	34	60	107	564	81	314	187	174	397	2	2.440

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

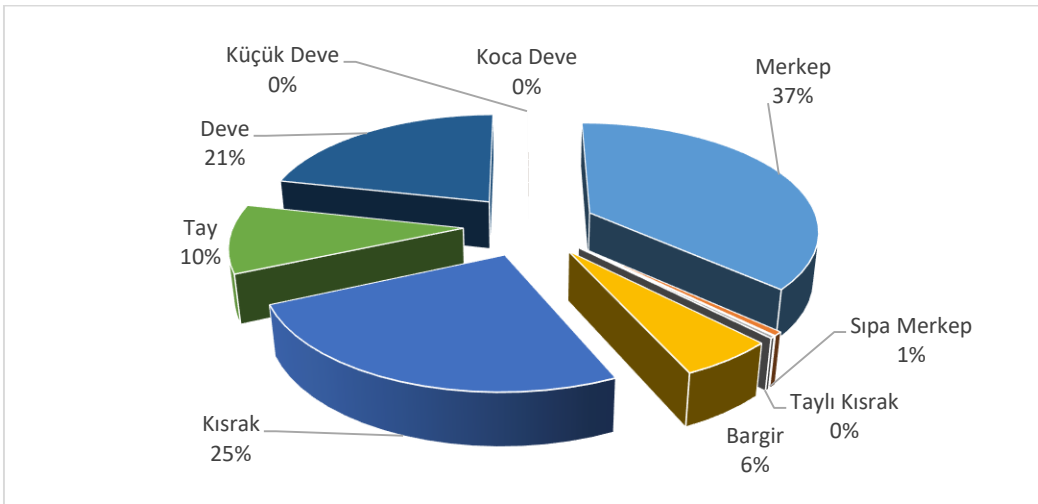
¹¹Kısrak: Dişi At
Bargir: Erkek At
Tay: At Yavrusu

Tablo 29 verileri incelendiğinde en fazla yük ve binek hayvanı İslamlar köyünde bulunmaktadır. İslamlar köyünü Cumburcu, Çavdır, Bezirgan ve Margaz takip etmektedir. Kaza genelinde ise toplamda 2.440 adet yük ve binek hayvanı bulunmaktadır.

Kaza genelinde en fazla kullanılan, her köyde ve yaklaşık her hanede bulunan hayvan 897 adet ile merkeptir. Özellikle merkeplerin uysal ve ucuz bir hayvan olmasının herkes tarafından tercih edilmesini sağladığı düşünülmektedir. Fakat bargir, kısarak ve tay sayısı beraber hesaplandığında (997) merkep sayısını geçmektedir. Tay da merkep gibi her köyde bulunan başka bir binek hayvanıdır. Genel olarak bakıldığında at ve merkebin sayı olarak yaklaşık olduğunu ve yine Öz hariç her köyde bulunduğunu görmekteyiz.

Başka önemli bir hayvan ise at ve merkepten daha güçlü ve dayanıklı olan devedir. Deve, gerek yetiştirmesi gerekse alınıp satılması bakımından pahalı bir hayvan olduğu için her köyde bulunmamaktadır. Kaza genelinde ise toplamda 524 adet deve bulunmaktadır. Özellikle ticari faaliyetlerde daha fazla kullanıldığı bilinen deve, günümüz tırlarının görevini üstlenmiştir. Osmanlı döneminde Elmalı ve Gömbe ovalarından kervanlarla getirilen arpa, buğday ve fasulyenin Kalkan limanından ihraç edildiği bilinmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda deve sayısının bu kadar fazla olmasının nedeninin bölgede yapılan aktif ticaretten kaynaklandığı düşünülmektedir. (Dünden Bugüne Antalya, 2010; 334).

Grafik 10: 1840 Yılı Temettuat Kayıtlarına Göre Yük ve Binek Hayvanlarının Yüzdelerle Dağılımı

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

3.2. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanları

1844/45 kayıtlarında yük ve binek hayvanları, 1840 kayıtlarından farklı olarak hem boyutlarına hem de cinsiyetlerine göre kaydedilmiştir. Hayvanlar şu şekilde kayıt altına alınmıştır:

- Eşek: Merkep, dişi merkep, sıpa merkep,
- At: Kısarak, döllü kısarak, dölsüz kısarak, ufak kısarak, taylı kısarak, tay, bargir, esb,
- Deve: Deve, küçük deve, döllü deve, dölsüz deve, erkek deve.

Bu kayıtlar tutulurken istikrar gözetilmemiştir. Örneğin ufak kısarak İslamlar da birkaç hane için kullanılmıştır. Ayrıca at yerine yine “esb” ifadesi de Sidek ve Margaz köylerinde birkaç hanede kullanılmıştır.

Tablo 30:1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Köylerindeki Yük ve Binek Hayvanlarının Köylere Göre Dağılımı

Yük ve Binek Hayvanları	Köyler															TOPLAM
	Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fımaz	Arsa	Kınık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Merkep	83	58	3	29		9	8	22	121	10	31	46	18	47	1	486
Dişi Merkep									1							1
Sıpa Merkep									2							2
Bargir	11	9	1	8		1	4	6	10	1	9	7	4	21		92
Kısarak	24	30		12		1	14	12		5	31	10	13	15		167
Ufak Kısarak									4							4
Döllü Kısarak			2	2					46					29		79
Dölsüz Kısarak									7				1	1		9
Tay	23	20	1	23		1	14	12	49	5	31	10	8	46		243
Deve		11					3						31			45
Küçük Deve									75			2		2		79
Döllü Deve								4	73			4		22		103
Dölsüz Deve	2	2		2				5	18			2		6		37
Erkek Deve							3	6	10					8		27

Esb		5										1				6
TOPLAM	143	135	7	76		12	46	67	416	21	102	82	75	197	1	1.380

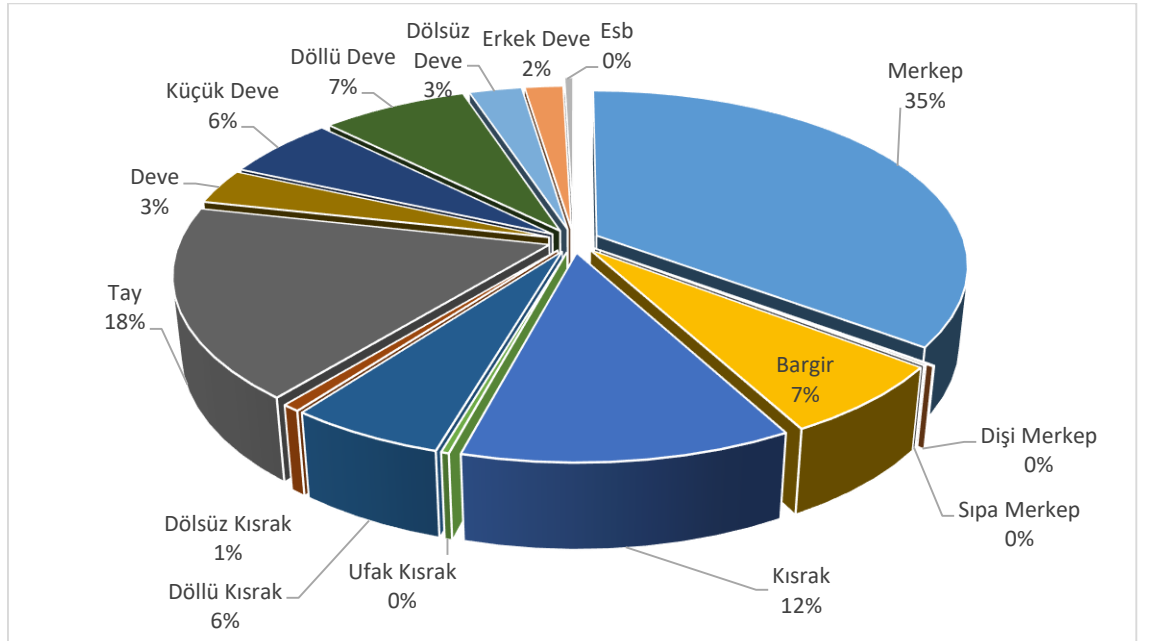
Kaynak(Sirasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

1844/45 kayıtlarını içeren tablo 30 incelendiğinde en fazla yük ve binek hayvanı olan köy, İslamlar köyüdür. Bu sırayı Cumburcu, Bezirgan, Sidek ve Çavdır köyleri takip etmektedir. Fırnaz köyünde ise herhangi bir yük ve binek hayvanına rastlanmamıştır. Kaza geneline bakıldığında ise toplamda 1.380 adet yük ve binek hayvanı bulunmaktadır.

Kaza genelinde en fazla bulunan yük ve binek hayvanı ise merkeptir. Bu sırayı Deve ve tay takip etmektedir. Bargir, kısarak gibi at türlerini de hesaba katılırsa(600), 1840 kayıtlarında olduğu gibi, bu sayı merkep sayısını geçmektedir. Sonuç olarak bakıldığında Kalkan kazasında 1840 ve 1844/45 yılı defterlerine göre en fazla kullanılan binek hayvanının at olduğu görülmektedir.

1840 ve 1844/45 kayıtları kıyaslandığında ise birçok alanda olduğu gibi yük ve binek hayvanı sayısında da bir azalma olduğu görülmektedir. Zira 1840 yılında 2.440 olan yük ve binek hayvanı sayısı 1844/45 ılı kayıtlarında 1.380'e düşerek %43'lük bir azalma meydana gelmiştir.

Grafik 11: 1844/45 Yılı Temettuat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanlarının Yüzdellik Dağılımı

Kaynak(Sirasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

4. Arıcılık

4.1. 1840-1844/45 Kayıtlarına Göre Kalkan Kazasındaki Arıcılık Faaliyetleri

Arıcılık, diğer tarımsal faaliyetlere göre kolay yapılması, çeşitli ürünler sağlaması, toprağa bağımlı olmayıp göçebe yaşam için de uygun olması, az işgücü gerektirmesi gibi özelliklerinden dolayı alternatif bir ekonomik faaliyet durumundadır.

Arıcılık faaliyetleri antik çağdan beri insanoğlunun en önemli yaşam kaynaklarından birisi olmuştur. Özellikle insanların yaşadığı çevrenin bitki örtüsü bakımından zengin olması, bu faaliyetlerin yaşam kaynağından çıkarak, geçim kaynağına dönüşmesini sağlamış ve elde edilen bal, ticari bir emtia durumuna gelmiştir.

Özellikle Kalkan yöresinin, çam, zeytin, keçiboynuzu, kekik ve sadece adalarda yetişen selcivan gibi bitkilerin varlığı arıcılık faaliyetlerini kaçınılmaz kılmıştır. Temettuat defterlerinde arıcılık faaliyetleri kovan sayısı üzerinden belirtilmiştir. Bu yüzden 1840 ve 1844/45 verileri için ortak bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo 31:1840-1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Kazasındaki Arıcılık Faaliyetlerinin Köylere Göre Dağılımı

Arıcılık	Yıllar	Köyler															TOPLAM
		Bezirgan	Sidek	Aklar	Bağlağaç	Fırnaz	Arsa	Kınık	Korubükü	İslamlar	Gelemiş	Çavdır	Margaz	Çavdır Çayı	Cumburcu	Öz	
Kovan Sayısı	1840	32	31	10	170	22	37	12	9	88	4	46	125	11	333		930
Kovan Sayısı	1844/45	4	6		109		4		4	58			26		105		316

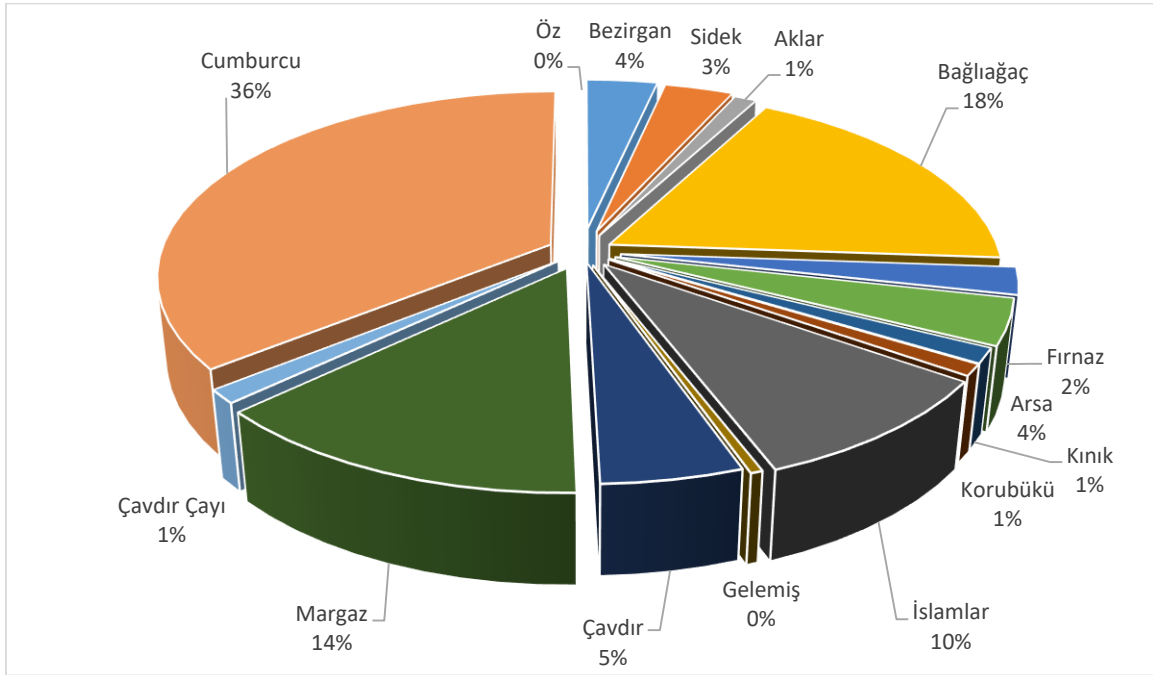
Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,66).

Her iki defter için de ortak oluşturulan 1840-1844/45 verilerini içeren tablo 31 incelendiğinde 1840 ve 1844/45 yıllarında en fazla Arı kovanının bulunduğu yerler her iki yıllarda da Cumburcu ve Bağlağaç köyleridir. Kovan sayılarından da anlaşılacağı üzere arıcılık faaliyetlerinin ticari anlamda yapıldığı yerler Cumburcu, Bağlağaç ve Margaz köyleridir. Öz köyünde ise hiçbir yılda kovana rastlanılmamıştır.

Kayıtlar incelendiğinde 1844/45 yılında kaza genelinde arıcılık faaliyetlerinin azaldığı bazı köylerde ise hiç yapılmadığı gözlemlenmiştir. Kovan sayısındaki azalmanın yayla ve sahil olarak yapılan ritmik göçlerden ya da bölgenin bitki örtüsüne göre yer değiştirilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

1844/45 kayıtları arıcılık faaliyetleri kapsamında sınırlı bilgi verdiği için 1840 kayıtları adına grafik oluşturmanın daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Grafik 12: 1840 Yılı Temettuat Defterine Göre Kovan Sayısının Köylere Göre Yüzelik Dağılımı

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Grafik 12 incelendiğinde 1840 yılına ait kovan varlığının %36'lık bir kısmı Cumburcu köyünde bulunmaktadır. Bu sırayı Bağlıağaç, Margaz ve İslamlar köyü takip etmiştir. İslamlar köyünün en fazla nüfusa sahip olmasına rağmen %10'luk kovana sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun İslamlar halkının daha çok tarımla uğraşıyor olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

5. Kalkan Kazasındaki Toprak Ağalarının Köylere Göre Dağılımı

Ekonominin tarım ve hayvancılığa dayandığı küçük yerleşim birimlerinde toprak, en önemli statü belirleyen unsurlardır. Toprak sahibi olmak ve üretmek aynı zamanda hayvan sahibi olmayı da kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda tarladan üretilen ürünler hayvanlar tarafından tüketilmekte ve az sermaye ile daha fazla hayvan yetiştirmek mümkün olmaktadır.

Bu düşünceden yola çıkılarak Kalkan yöresindeki üstün gelirli kişileri tespit etmek mümkün olmuştur. Bu tespit yapılırken kırsal kesimin en önemli zenginlik ölçütü olan toprak dikkate alınmıştır. Bu çalışmada toprağı en fazla olan kişiler zengin kabul edilirken aynı oranda toprağı olan kişilerde ise hayvan varlıkları dikkate alınarak toprak ağaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 32: 1840 Defterine Göre Kalkan Kazasındaki Toprak Ağaları

Köy	Hane Sahibi	Tarla/ Dönüm	Küçükbaş Hayvan Sayısı	Büyükbaş Hayvan Sayısı	Yük ve Binek Hayvanı Sayısı	Kovan Sayısı
Bezirgan	Kısa Boylu Kara Sakallı Mehmet Ağa Veled-i Hacı Hasan	280	2	3	3	2
Sidek	Uzun Boylu Ak Sakallı Kara Ağa Veled-i Hüseyin	320	120	32	26	
Aklar	İmam Orta Boylu Kır Sakallı Molla Hasan Veled-i Hüseyin	55	42	8	5	1
Bağlıağaç	Kısa Boylu Kumral Bıyıklı Mustafa Veled-i Osman	125	45	11		17
Fırnaz	İmam Orta Boylu Kara Sakallı Mustafa Veled-i Molla Musa	264	20	22	8	
Arsa	İmam Efendi Orta Boylu Şabb-ı Emred Mehmet Veled-i Musa Hoca	78	65	19	1	18
Kınık	Muhtar-ı Evvel Uzun Boylu Kara Sakallı Durmuş Ali Veled-i Mustafa	200	24	19	13	
Korubükü	İmam Orta Boylu Kara Sakallı Ömer Hoca Veled-i Ahmet	77	1	8	11	
İslamlar	Muhtar-ı Evvel Orta Boylu Az Kır Sakallı Eyüp Kethüda Veled-i İsmail	400	61	29	24	
Gelemiş	Orta Boylu Az Kır Sakallı Rıdvan Veled-i Ahmet Hoca	160	11	9		
Çavdır	İmam Ve Hatip Orta Boylu Az Kır Sakallı Nasuh Hoca Veled-i Ahmet	178	134	23	10	5
Margaz	Orta Boylu Kara Köse Sakallı Ali Veled-i Hüseyin	220	17	14	9	2
Çavdıra Tabi Giden	Uzun Boylu Az Kır Sakallı Sarı İsmail	221	3	21	9	

Ovası	Veled-i Ali					
Cumburcu	Kısa Boylu Köse Sakallı Mehmet Veled-i Ali	150	39	16	5	30
Fırnaz Tabi Öz	Orta Boylu Kara Bıyıklı Ahmet Veled-i Ali	26	6	5	1	

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Tablo 32 incelendiğinde 1840 yılında Kalkan yöresinde en fazla toprak sahibi olan kişi, İslamlar köyünden “Muhtar-ı Evvel Orta Boylu Az Kır Sakallı Eyüp Kethüda Veled-i İsmail’dir.” Genel olarak bakıldığında bu zengin kişilerin genellikle imam ve muhtarlar olduğu görülmektedir.

19. yüzyılın ilk yarısına kadar üst yöneticilere karşı Müslüman mahallerinin sorumlusu imamlardı. İmamlar aynı zamanda padişah beratı ile tayin edilen ve beldenin mülki ve beledi amiri olan kadının temsilciliğini üstlenen memurdu. Bir kimsenin mahalleye yerleşebilmesi için, mahalle sakinlerinden birinin ve imamın kefaleti şarttı. İmamın en önemli görevi, mahalle sakinlerine konulan vergilerin paylaşılması ve toplanmasıydı. 19. yüzyıl reformlarıyla mahalle ve köylerde muhtarlık kurulmaya başlanınca, imama göre muhtar daha yetkili bir yönetici olmuştur.(Ortaylı, 2000: 106-108). İlk kurulduğu yıllarda muhtarların ne kadar süre ile görevde kalacakları konusuna bir açıklık getirilmemiş, haklarında herhangi bir şikâyet olmadığı sürece muhtarlar görevlerinde kalmıştır. 1864 Vilayet Nizamnamesi ile muhtarların görev süresi bir yıl olarak belirlenmiştir. Muhtarlar yaptıkları iş karşılığında bazı vergilerden muaf tutulmuşlardır. Tanzimat’tan sonra vergi muafiyetinin kaldırılması üzerine muhtarlara maaş bağlanmıştır. (Akyıldız, 2006: 20).

1840 defterlerinde ise özellikle imam ve muhtarların önemli ölçüde mal varlığına sahip olması, mesleklerinin getirmiş olduğu ayrıcalığa yorulmalıdır. 1840 defterlerinde imamların da yazılması yöre için hala önemli kişiler olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 33: 1844/45 Defterlerine Göre Kalkan Kazasındaki Toprak Ağaları

Köy	Hane Sahibi	Tarla/ Dönüm	Küçükbaş Hayvan Sayısı	Büyükbaş Hayvan Sayısı	Yük ve Binek Hayvanı Sayısı	Kovan Sayısı
Bezirgan	Hasan Efendi Oğlu Osman Efendi	180	10	13	2	
Sidek	Kara Hacı Oğlu Hacı Ahmet	200	450	22	20	
Aklar	Muhtar-ı Sani Mehmet	35	40	5	3	
Bağlağaç	Ali Kethüda Oğlu Abdil Hoca	35	15	7	2	6

Fırnaz	Molla Oğlu İmam Mustafa	10				
Arsa	Muhtar-ı Sani Hasan Kethüda	20	5	9	3	
Kınık	Durmuş Ali Kethüda	100		19	11	
Korubükü	Abdil Oğlu İbrahim	60		4	1	
İslamlar	Kazâ-i Mezkur Vüchundan Eyüp Kethüda	150	50	12	8	
Gelemiş	Ali Oğlu Osman	40	5	10	3	
Çavdır	Hacı İbrahim Oğlu Mehmet Ve Ali Ve Mustafa	60	95	8	12	
Margaz	Müdir-i Kaza Molla Musazade İbrahim Ağa	100	70	9	9	
Çavdır Tabi Giden Ovası	Sarı Ağa Oğlu Hasan	60		5	3	
Cumburcu	Yusuf Efendizade Ahmet Efendi	60	55	7	1	40
Fırnaz Tabi Öz	Davut Ali Oğlu Memiş	10	20	1	1	

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

1844/45 defterleri incelendiğinde Kalkan Kazası'nın en zengin kişisi Sidek köyünde yaşayan "Kara Hacı Oğlu Hacı Ahmet'tir." Bu kişi aynı zamanda her iki deftere göre en fazla hayvan sayısına sahip olan kişidir. İslamlar köyünün en zengin kişisi olarak belirttiğimiz Eyüp Kethüda'nın isminde yer alan "vüchundan" ifadesi yukarıda bahsedilen toprak ve statü düşüncesini güçlendirmektedir.

Genel olarak bakıldığında ise tespit edilen toprak ağalarının isimlerinde geçen "Kethüda, zade, molla, efendi, ağa" gibi üstünlük belirten ifadelerin kaza ileri gelenlerinin teyit edilmesinde ipucu niteliği taşımaktadır. Ayrıca Margaz köyünün ileri gelenlerinden olan Müdür-i Kaza Molla Musazade İbrahim Ağa'nın, kaza müdürü olduğu ve Margaz köyünde ikamet ettiği düşünölmektedir.

1840 ve 1844/45 defterleri kıyaslandığında, 1844/45 yıllarında toprak ağaları tarafından beyan edilen taşınmaz ve hayvan sayılarında azalma olduğu göröölür. Toprak ağalarının genellikle imam ve muhtarlardan olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun Tazimatla vergi muafiyetinin kaldırılmasından kaynaklandığı düşünölmektedir. 1839 yılında kaldırılan vergi muafiyetleri neticesinde ilk vergi sayımı 1840 yılında yapıldığından, imam ve muhtarlar bu durumu henüz idrak edememiş olacaklar ki oldukça yüksek rakamlara dayanan mal beyanında bulunmuşlardır. Bu kapsamda 1840 kayıtlarına göre 1844/45'teki ileri gelenlerin çok fazla imam ve muhtarlardan oluşmadığı göröölür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

19.YÜZYIL ORTALARINDA KALKAN KAZASINDAN ALINAN VERGİLER

1. Temettuat Defterlerinde Geçen Vergi Çeşitleri

Diğer alanlarda olduğu gibi vergiler de 1840 ve 1844/45 yılı verileri kıyaslanarak incelenmiştir. 1840 yılı temettuat defterleri, vergi konusunda çok fazla bilgi vermemektedir. Tarım yapılmasına rağmen öşür vergisine, küçükbaş hayvan yetiştirilmesine rağmen adet-i ağnam vergisine dair hiçbir veri yoktur. Sadece hânelerin temettuat vergi sisteminden önce ödemekte oldukları senelik vergileri yazılmıştır. Bununla birlikte defterde her mahallenin sayımının sonuna, hânelerin vergi ve kazançları toplanarak belirtilmiştir.

Kalkan Kazası'nın 1840 yılı temettuat defterlerinde, hanelerin yazıldığı yerlerin sol üst kısmına çapraz bir şekilde senelik vergileri yazılmıştır. Fakat bu vergi 1840 yılında yapılan temettuat sayımı neticesinde belirlenen temettuat vergisi veyahut vergi-i mahsusa değildir.(Şimşek, 2013: 116). Adıyeke'nin 1840 yılına ait olabileceğini belirttiği ve "1 numaralı nizamname" olarak isimlendirdiği, muhassıllara verilen nizamnamede bu konu açık bir şekilde belirtilmiştir. (Adıyeke, 2000: 787-797). Bu nizamnameye göre, hâne reisinin eşkâl ve isminin üzerine "bir senede salyane tevziatı mucibince virdiği tekâlîf" denilerek, hânenin bundan önce vermekte olduğu vergi miktarı yazılmıştır. Hânenin mal-mülk bilgileri verildikten sonra, hânenin son kısmına emlak, hayvan ve temettuatı toplamları yazılmış ve bu toplam değerlerin altına ise "temettuatına nazaran ne miktar virgü tahsis olacak ise miktarı temettuat zirine tasrih oluna" denilerek temettuat vergisinin belirlenmesi istenmiştir.

1845 tarihli defterde ise hane sahiplerinin bir yıl önce verdiği vergi-i mahsûsa ile birlikte öşür ve ağnam vergisine de yer verilmiştir. Bu bilgiler hane ve numaraların yan veya üstünde, isme dik bir şekilde sağdan sola "*meslek*", "*vergi-i mahsûsa*", "*öşür*", "*ağnam*" olarak sırasıyla yazılmıştır. Vergi-i mahsûsaya ait rakamın "*sene-i sabıkada vergi-i mahsusadan bir senede vermiş olduğu*" gibi verginin cinsinin belirtildiği görülmektedir. Öşürlerde ise "*âşar-ı rüsumat bir senede vermiş olduğu*" başlığı altında hinta (buğday), şa'îr (arpa) başta olmak üzere herkesin kaldırdığı mahsulden alınan önce öşrün kilesi, sonra kıymeti yazılmış ve altta kıymet kuruş olarak verilmiştir. Öşrün toplamının hemen altına ise küçükbaş hayvanlardan alınan ağnam vergisi "*aded-i ağnam rüsumu*" şeklinde belirtilip küçükbaş hayvan sayısı ve kıymetinin yazılması şeklinde kaydedilmiştir. Ayrıca daha sonra ağnam ve öşür vergilerinin toplamı alt alta belirtilmiştir.

2. 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Gelir ve Vergi Kalemleri

Yukarıda da belirtildiği üzere 1840 tarihli defter yukarıda belirtilen nizamnameye uygun olarak kayıt altına alınmıştır. Daha önce hane tarafından verilmiş olan vergi saliyane temettuatı olarak kayıtlara geçmiş ve emlak ve hayvancılıktan sağlanan kazanca yer verilmiştir. Tüm bunlardan alınan vergi ise “temettuatı” şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 34: 1840 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kalkan Kazası'nın Gelir ve Vergi Kalemleri

Köyler	Saliyane Temettuatı	Emlak Kıymeti	Hayvanat Kıymeti	Temettuatı
Bezirgan	12.062	31.211	32.290	61.387
Sidek	6.615	10.384	45.052	50.777
Aklar	1.661	1.423	5.508	8.715
Bağlağaç	5.350	7.312	26.349	39.055
Fırnaz	3.010	10.575	11.594	19.304
Arsa	1.472	3.691	12.411	14.646
Kınık	3.772	8.476	12.405	21.625
Korubükü	6.259	10.855	23.757	29.070
İslamlar	13.766	216.212	44.485	148.199
Gelemiş	1.095	3.405	9.149	8.900
Çavdır	9.965	19.589	106.331	87.630
Margaz	8.577,5	19.159	67.991	56.122
Çavdır Çayı	0	2.135	51.231	34.370
Cumburcu	14.611	19.181	71.640	84.080
Öz	280	1.392	842	2.050
Toplam	88.496	365.000	521.035	665.930

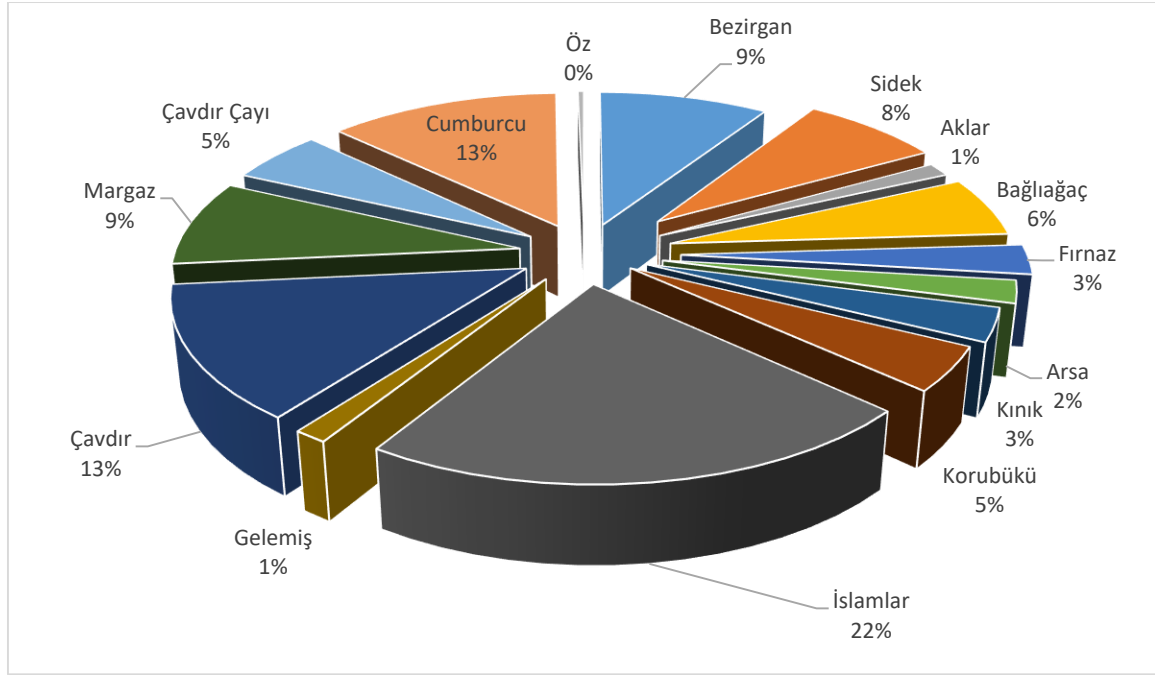
Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Tablo 34 incelendiğinde en fazla emlak kıymeti olan köyün, İslamlar olduğu görülmektedir. En fazla hayvanat kıymeti olan köy ise Çavdır köyüdür. Bu durum bize İslamların hayvancılıktan çok tarımla uğraştığını göstermektedir. Temettuat vergisi olarak bakıldığında ise yine en fazla nüfusa sahip olan İslamlar 148.199 kuruş ile devlete en fazla vergi ödeyen köy olarak birinci sırayı almıştır. Ayrıca 521.035 kuruşluk hayvanat kıymeti ile Kalkan Kazası'nın genellikle hayvancılıkla uğraştığını söylemek mümkündür.

Daha önceki yıllara ait olan saliyane temettuatlarına bakıldığında ise ilginç şekilde Cumburcu köyünün 14.611 kuruşluk vergi ile İslamlar köyünü ikinci sıraya attığını

görmekteyiz. Bu kapsamda 1840 yılında alınan temettuat vergisi ile daha önceki senelerde alınmış olan saliyane temettuatı arasında büyük bir farkın olduğu görülmüştür.

Grafik 13: 1840 Yılı Temettuat Vergisinin Köylere Göre Yüzdeler Dağılımı

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Temettuat vergisininin yüzdeler dağılımına bakıldığında %22'lik bir oranla İslamlar köyünün en fazla vergi veren köy olduğunu söylemek mümkündür. Bu dağılımı Cumburcu, Margaz ve Bezirgan köyleri takip etmektedir. Yüzdeler dağılımı köylerin 1840 yılı tahmini nüfus oranlarını karşılaştırdığımızda ise sıralamanın yine aynı olduğunu görmekteyiz. Bu durum da bize haksız vergi dağılımının olmadığını göstermektedir.

Tablo 35: 1840 Yılı Temettuat Vergisinin Hane Başına Düşen Ortalaması

Köyler	Hane Sayısı	Temettuatı	Hane Başına Düşen Vergisi Ortalaması
Bezirgan	93	61.387	660
Sidek	57	50.777	890
Aklar	17	8.715	480
Bağlağaç	63	39.055	619
Fırnaz	29	19.304	665
Arsa	23	14.646	636

Kınık	24	21.625	901
Korubükü	41	29.070	709
İslamlar	129	148.199	1.148
Gelemiş	12	8.900	741
Çavdır	70	87.630	1.251
Margaz	82	56.122	684
Çavdır Çayı	42	34.370	818
Cumburcu	106	84.080	793
Öz	2	2.050	1.025

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566).

Tablo 35 incelendiğinde hane başına ortalama en fazla vergi ödeyen köy 1.251 kuruş ile Çavdır köyüdür. Bu durum Çavdır köyünden yapılan ekonomik faaliyetlerin daha fazla gelir getirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sıralamayı İslamlar ve Sidek köyü takip etmektedir.

Ayrıca tablo 32 incelendiğinde nüfusu fazla olan bazı köylerin hane başına düşen vergi ortalamasını da düşürdüğünü söylemek mümkündür. Bu durum nüfus yoğunluğuna bağlı olarak yaşlı, yetim, dul gibi bazı hane sahiplerinin gelir elde etmemesinden kaynaklanmaktadır.

3. 1844/45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Gelir ve Vergi Kalemleri

1840 ve 1844/45 kayıtlarını birbirinden ayıran en önemli özelliği vergi kayıtlarıdır. Zira daha öncede bahsedildiği gibi 1840 kayıtlarında ürün ve hayvan vergisi olarak herhangi bir ayırım yapılmamıştır. 1844/45 kayıtlarında ise vergiler hanelerin üst kısmına dikey ve çapraz şekilde “sene-i sabıkada bir senede vergi-i mahsusa, aşar-ı rüsumat, aded-i ağnam” şeklinde kaydedilmiştir. Ayrıca en altta “mecmuunda bir senede temettuatı ve zuhurat-ı temettuatı” şeklinde hanelerin kazançları kaydedilmiş, daha sonra belirtilen bu iki kazancın toplamı alt alta yazılmıştır. Mecmuunda bir senelik temettuatı, beyan edilen kazançların toplamını ifade ederken zuhurat-ı temettuat ise gayrimenkul kira gelirleri ve kaynağı belli olmayan gelirleri ifade etmektedir.(Adıyeke, 2000: 773). Böylece beyana dayanmamakla birlikte tahrir dayanan bir gelir vergisine geçilmiş oluyordu. (Şener, 1990: 108). Nuri Adıyeke bu sebepten dolayı yazımların *temettuat* -kar, kazanç- olarak kaydedilmiş olabileceğini iler sürmektedir.

Hanelerin bir senelik kazançları toplanırken tarla ve gayr-ı mezru tarla gibi arazilerin de sadece 1260(1844) yılı kayıtları bu toplama dahil edilmiştir. Bu temettuat defteri 1845 yılında tutulduğu için özellikle tarım ürünlerinden alınan verginin 1844 yılına ait kazançlar olduğu tahmin edilmektedir. 1261(1845) yılına ait olan tarlaların hasılat-ı senevisi ise genellikle aynı ya da yaklaşık verilmiştir. Bu verilerin 1260(1844) senesinden esinlenerek tahmini kazanç olarak kaydedildiği düşünülmektedir.

3.1.Öşür Vergisi

Öşürün kelime manası “onda bir” dir. İslamiyet’te fethedilen topraklara Müslümanların yerleştirilmesi veya yerli halkın İslamiyet’i kabulleri halinde bu yerler “arazi-i öşriyye” diye adlandırılmıştır. Tabî veya sunî sulama yapılmasına göre ziraattan alınan 1/10 oranındaki öşür vergisi, Müslümanlardan alınan bir vergi çeşididir.(Kütükoğlu, 1999: 531).

Öşür vergisinde, Bakara suresinin 267. Ayetinde yer alan , “Sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin” ayeti ile Hz. Peygamber’in, “ Toprak ürünlerinden yağmur ve nehir sularıyla sulananlarda onda bir, kova ile sulananlarda yirmide bir oranında zekât vardır” hadisi temel alınmıştır.(Erkal, 2007: 97). Öşür vergisi bu iki dayanak noktadan ortaya çıkmış ve Hz. Peygamber ile uygulanmaya başlanmıştır. Mezheplerin uygulamada farklı nüansları olsa da tüm Müslümanlar öşür vergisini uygulamışlardır.(Şahin, 2016: 64).

Osmanlı ülkesinde özellikle tımar sistemi geçerli olduğu için sahiplerinin mülkü olan öşri toprakların sayısı çok azdı. Tımar sisteminde rekabe (soyut mülkiyet ve denetim hakkı) fetih esnasında Müslümanlara vakfedilerek, miri arazi yani devlete ait toprak addedilerek hemen hemen bütün ülke topraklarına yaygınlaştırılmıştı. Bu idare tarzında çiftçiler devlete ait toprakların daimi ve irsî kiracısı durumundaydı. Öşür adıyla her yıl üründen devlete bir pay toprak kirası (icare) veya bir paylaşma aracı (harâc-ı mukâseme) olarak alınmaktaydı. Öşürün oranı toprağın verimine, sulama şartlarına, ürün çeşitlerine, mahalli örf ve adetlere göre büyük değişiklikler arz etmekte, bazen her kaza hatta her köy için ayrı ayrı tayin edilmekteydi.(Tabakoğlu, 2007: 101).

Tanzimat’ın ilk yıllarında muhassıllar aracılığıyla emaneten tahsil edilen öşür vergisi, tahsilâtta görülen başarısızlık üzerine iltizama verilmeye başlandı.(Özcan, 2015: 20). Bu vergi incelenmiş olan 1844/45 tarihli defterde hanelerin sol üst kısmına “aşar-ı rüsumat olarak bir senede vermiş olduğu” şeklinde yazılmıştır.

3.2. Ağnam Vergisi

Ağnam vergisi de tıpkı aşar gibi dine dayalı olarak alınan bir vergiydi. Bu vergi önceleri aynî olarak tahsil edilmekteyken son zamanlarda değer üzerinden de tahsil edilmeye başlanmıştır. Vergi önceleri hayvan varlığı üzerinden yani servet üzerinden alınmaktayken 1859 yılından itibaren gelir üzerinden alınmaya başlanmıştır. Her eyalet ve sancakta bir koyun ve keçinin bir yılda yavrusu, sütü ve yünü itibariyle getirebileceği hasılat tespit ediliyor ve bu hasılat üzerinden %10 ağnam resmi alınıyordu. Bu resme mali güçlükler nedeniyle çeşitli tarihlerde zamlar yapılmış, hatta 1918-1919 döneminde verginin oranı 4 kat arttırılmıştır. Ağnam resmi, Cumhuriyet döneminde de 1962 yılının başına kadar varlığını sürdürmüştür.(Eroğlu, 2012: 62).

Tanzimat öncesinden beri alınan bu verginin hesaplanmasında ve oranlarında bazı düzenlemeler yapılmış, bölgelere göre koyunun değeri, sütünden, yavrusundan yapağısından sağlanabilecek gelir göz önünde tutularak idare meclislerince saptanmış ve ona göre alınmaya başlanmıştır. Yıllık belirlenen bedelinin yüzde onunun vergi olarak alınması uygun görülmüştür. Buna göre Anadolu vilayetlerinin bir kısmında yıllık hâsılat 30 kuruş, bir kısmında 20 kuruş, bir kısmında ise 15 kuruş kabul edilmiştir. Vergide böylece, koyun veya keçi başına üç kuruşla bir buçuk kuruş arasında saptanmıştır. 1857’de belirlenen bu vergiye 1871’de bazı vilayetlerde 40, bazılarında ise 20 para zam yapılmıştır. (Çadircı, 1991:173-174).

Aded-i Ağnam vergisi 1844/45 yılı temettuat defterlerinde öşür vergisinden hemen sonra dikey şekilde, “aded-i ağnam rüsumu” şeklinde yazılmış ve hemen sonuna koyun ya da keçi şeklinde, hangisinden alındıysa belirtilmiştir.

3.3. Diğer Vergi ve Gelir Kalemleri

Yukarıda da belirtildiği üzere 1844/45 tarihli defterde, 1840’tan farklı olarak öşür ve ağnam vergilerine yer verilmiştir. Bunlardan başka daha önceki senelere ait vergiler ise vergi-i mahsusa olarak belirtilmiştir. Ayrıca kayıtların tutulduğu yıl içerisindeki kazançlarda temettuatı ve zuhurat-ı temettuatı şeklinde kaydedilmiştir. Bu bahsedilen gelir ve vergi kalemlerini aşağıdaki tabloda ayrıntılı şekilde incelemek mümkündür.

Tablo 36: 1844/45 Yılı Temettuat Defterine Göre Yıllık Vergi ve Kazançların Köylere Göre Dağılımı

Köyler	Vergi-i Mahsusa	Öşür Vergisi	Aded-i Ağnam	Temettuatı
Bezirgan	16.281	5.601	62	124.876
Sidek	10.652	4.006	155	79.982
Aklar	320	362	29	1.900
Bağlıaç	7.871	3.297	52	63.838
Fırnaz	30	42	0	600
Arsa	2.600	962	25	14.157
Kınık	4.785	2.264	5	34.870
Korubükü	7.434	3.086	4	42.062
İslamlar	17.807	8.343	786	143.750
Gelemiş	1.380	584	34	9.900
Çavdır	11.946	4.953	204	82.163
Margaz	9.158	3.905	105	54.650
Çavdır Çayı	3.764	1.967	0	23.144
Cumburcu	18.612	5.782	249	120.350
Öz	470	226	2	2.660
Toplam	113.110	45.380	1712	798.902

Kaynak(Sırasıyla): (BOA., MVRD.TMT.d, 10519, 10523, 10546, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65).

Kaza genelindeki köyler incelendiğinde kazanın toplamda 798.902 kuruşluk temettuat geliri bulunmaktadır. En fazla kazanca sahip olan köy İslamlar köyüdür. Bu sırayı Bezirgan, Cumburcu, Çavdır ve Sidek köyü takip etmektedir.

Öşür vergisi olarak bakıldığında ise kaza genelinde 45.380 kuruş hayvan vergisi ödendiği görülmektedir. Yine en fazla vergi veren köy ise nüfusa bağlı olarak İslamlar köyüdür. Cumburcu, Bezirgan ve Sidek ise diğer en fazla öşür vergisi veren köylerdir. Bu aynı zamanda en fazla tarımsal verimliliğin ve üretimin bu köylerde olduğunun göstergesidir.

Küçükbaş hayvan vergisi olan aded-i ağnam incelendiğinde ise kaza genelinde 1.712 kuruşluk ağnam vergisi ödendiği görülmektedir. En fazla vergi veren köy ise İslamlar'dır. Aynı şekilde Cumburcu köyü bu sıralamayı takip etmektedir. Fırnaz ve Çavdır Çayı köylerinde ise küçükbaş hayvan bulunmadığı için ağnam vergisi kaydı bulunmamaktadır.

SONUÇ

Kalkan yöresi tarih boyunca birçok medeniyet için önemli bir coğrafya olarak varlığını sürdürmüştür. Antik dönemde Likya egemenliğinde kalan bölge bir ara Pers saldırılarıyla karşı karşıya gelmiş ve sonrasında Roma hakimiyetine girmiştir. Kalkan sadece limanı ile ön plana çıkmamış gerek verimli arazileri gerekse serin yaylalarıyla, her dönemde önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Xantos, Cadianda, Tlos gibi antik kentlerin kalıntıları ve modern çağ da insanların aynı kalıntılar üzerinde köyler kurmaları, bunun en açık göstergesidir.

Sultan I.Gıyaseddin Keyhüsrev'in Antalya'yı fethetmesiyle 1207 yılında Selçuklu egemenliğine giren Kalkan yöresi yine aynı dönemde yoğun Türk göçleriyle beslenmiş ve Türk yurdu haline gelmiştir. Bu iskanlar neticesinde bugün Oğuzların boy isimleri olan Çavdır, Kınık gibi köy isimleri, Selçuklu döneminin önemli miraslarındandır. Yöre halkı ilerleyen yıllarda bütün bölgelere kendi isimlerini vermeyip Likya döneminden kalan antik yerleşimlerin ismini de olduğu gibi kullanmıştır. Örneğin; Arsa köyünün adını Arsada Antik Kentinden alması gibi.

14. yüzyıla gelindiğinde Anadolu Selçuklu Devleti'nin otoritesi sona ermiş ve Anadolu'da başlayan Beylikler Dönemi neticesinde, Kalkan yöresi de Teke Beyliğinin egemenliğine girmiştir. Fakat zaman zaman Hamitoğulları ve Menteşe Beyliğine de dahil olduğu bilinmektedir.

Osmanlı Devrinde Sultan II. Murat'ın Teke Beyliğine tamamen son vermesiyle, Sancak haline gelen Antalya bölgesi bir daha elden çıkmamıştır. Kalkan'ın tam olarak ne zaman kaza olduğu bilinmemekle beraber; 1867 yılında Elmalı Kazasına nahiye statüsüyle bağlandığı bilinmektedir. 7 yıl Elmalı'ya bağlı kalan Kalkan 1874'te Kaş'a bağlı nahiye durumuna getirilmiştir. 1914 yılına kadar Kaş'a bağlı bulunan Kalkan, Antalya'nın müstakil sancak haline gelmesiyle de idari yönden bir değişikliğe uğramamıştır.

Çalışmanın kaynağı olan 1840 ve 1844/45 yılı temettuat defterlerinde de Kalkan, Konya Eyaleti'nin Teke Sancağı'na bağlı kaza durumundadır. Bu çalışmadaki bütün veriler Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan ML.VRD.TMT.d. kodu ve 10566 sıra numarası ile 1840 tarihli temettuat defteri ve ML.VRD.TMT.d. kodu ve 10019,10123, 10546, 10547, 10548, 10552, 10556, 10558, 10559, 10560, 10561, 10562, 10563, 10564, 10565 sıra numaraları ile kayıtlı olan 1844/45 tarihli temettuat defterlerinden elde edilmiştir. Kaleme alındığı bölgelerin sosyal, ekonomik ve demografik yapısı hakkında bilgi veren temettuat defterleri, Kalkan Kazası hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesine olanak sağlamıştır.

Çalışmanın konusu olan Kalkan Kazası bugün Antalya'nın Kaş İlçesine bağlı belde durumundadır. Temettuat defterlerinde yer alan bazı köyler ise bugün Muğla'nın Seydikemer İlçesine bağlanırken bazılarının da isimlerinin değiştiği görülmüştür.

Defterler 1840 ve 1844/45 yılı verileri karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu kapsamda 1840 yılı defterinde hane sahiplerinin eşkâllerine yer verilirken 1844/45 yılı defterlerinde verilmediği görülmüştür. Her iki defterde şablon ve içerik olarak farklıdır; fakat her iki defterinde değerlendirmeye alınması farklılıkların tek noktada birleşmesine olanak sağlamıştır. 1840 yılı defterinin sosyo-kültürel, 1844/45 yılı defterinin ise ekonomik verileri ağır basmaktadır. Zira 1840 yılında kişilerin eşkâllerine ağırlık verilirken 1844/45 yılı defterlerinde verilmemiştir. Vergi kalemleri ise 1844/45 yılı defterlerinde daha ayrıntılı incelenmiştir.

1840 yılı temettuat defterlerine göre Kalkan genelinde 790 adet hane bulunmaktadır. Defterlerde sadece hane reislerinin ismi yazdığı için tahmini nüfus verisi elde etmek için her hane 5 kişi olarak düşünülmüş ve bu dönem Kalkan nüfusu 3.950 olarak hesaplanmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivinden temin edilen 1841 tarihli sadece erkeklerin sayıldığı nüfus sayımında ise Kalkan nüfusu 2.122 olarak hesaplanmıştır. Bu iki defterin verileri de tablolar ile kıyaslanarak verilerin teyit edilmesi sağlanmıştır. Bu kapsamda 1 yıllık süreçte iki defterin yaklaşık veriler ortaya koyduğu görülmüştür. 1844/45 yılı temettuat kayıtlarında ise Kalkan nüfusu 3.890 olarak hesaplanmış ve nüfusta 60 kişilik bir azalma olduğu görülmüştür.

Kalkan kaza merkezinde 19. ve 20. yüzyılda, Rumların yaşadığı belgelerden anlaşılmasına rağmen, temettuat defterlerinde gayrimüslim nüfusa ait herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu durumun Kalkan kaza merkezinin defterde ayrıca ele alınmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Zira daha çok balıkçılık ve deniz ticareti ile uğraştıkları bilinen Rumların, meslekleri itibariyle kaza merkezinde bulunan liman çevresinde yaşadıkları düşünülmektedir.

1840 kayıtlarında hane sahiplerinin meslekleri belirtilmemiştir. Bu yüzden kaza genelinin meslek durumları 1844/45 kayıtlarından elde edilmiştir. Bu kapsamda kaza genelinin %86'sının tarım ve hayvancılıkla, %10'unun değirmenci, oduncu, ırgat, çoban vd. gibi meslek erbabı olduğun; %4'ünün ise yetim, yaşlı ya da meslekleri olmayan kişiler olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak kaza genelinde demirci, marangoz, nalbant v.d. gibi zanaat erbabının olmadığı görülmüştür.

Büyük bir çoğunluğunun tarım ve hayvancılıkla uğraştığı Kalkan genelinde 1840 yılında 26.516,5, 1844/45 ise 13.274 dönüm ekili tarım arazisi bulunduğu tespit edilmiştir. İki defter arasındaki tarım arazisi farkının ise oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bu farkın 1844/45 kayıtlarındaki susam, duhan ve darı tarlası gibi arazilerin kayıtlara geçirilmemesinden ya da ahalinin yanlış ya da eksik bilgi vermiş olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Zira birçok köyün hanesine bakıldığında susam, duhan ve darı öşrü alınırken aynı hanede bu tarım arazilerinin kayıtlarına rastlanmamıştır.

Tarım arazilerinden elde edilen ürünlerin dağılımı hakkında ise sadece 1844/45 verileri kullanılmıştır. Çünkü 1840 kayıtlarında tafsilatlı ürün dağılımına ve öşür vergisine yer verilmemiştir. Bu kapsamda 1844/45 yılında en fazla üretilen tarım ürünü buğday, arpa ve darı olduğu görülmüştür. Ayrıca kaza genelinde pamuk, susam ve tütün gibi ürünlerinde yetiştirildiği görülmüştür. Ek olarak Kalkan genelinde sadece Çavdır Çayı köyünde 27 dönümlük arazi ile çeltik tarımının yapıldığı görülmüştür.

Tüm bu tarımsal üretimlerin dışında insanlar keçiboynuzu ve meşe palamudu gibi orman bitkilerini toplayarak da ekonomik kazanç elde etmişlerdir. Ayrıca zeytin, incir ve bağ üretimi de kaza genelinin temel gıda ve geçim kaynaklarından.

1840 yılında Kalkan genelinde 4.178 büyükbaş, 13.003 küçükbaş ve 1.380 yük ve binek hayvanının olduğu tespit edilmiştir. 1844/45 yılında ise: 2.160 büyükbaş, 13.913 küçükbaş ve 1.380 yük ve binek hayvanı kayıtlara geçirilmiştir. İki defter kıyaslandığında ise yıllara göre büyükbaş hayvan sayısının azaldığı, bunun yerine küçükbaş hayvan sayısının arttığı görülmüştür. Yük ve binek hayvanı sayısının ise her iki defterde sabit kaldığı görülmüştür.

Kalkan Kazası arıcılık faaliyetleri kapsamında değerlendirildiğinde, ticari anlamda pek fazla uğraşılmayan bir alan olduğu görülmüştür. Herkesin kendi ihtiyacını karşılayacak kadar bu işle uğraştığı düşünülmektedir. En fazla kovanın bulunduğu köyler ise Cumburcu, Margaz ve Bağlağaç'tır. 1840 yılında Kalkan genelinde 930 kovan bulunurken 1844/45 yılında bu sayı 316'ya düşmüştür. Arı çabuk ölebilen bir hayvan olduğu için bu azalmanın arıların yakalandığı salgın bir hastalıktan olabileceği ya da hane sahipleri tarafından beyan edilmemiş olabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur.

Vergi konusunda ise 1840 ve 1844/45 defterleri arasında oldukça fark vardır. 1840 defterlerinde vergi konusunda çok fazla bilgi verilmemiştir. Tarım yapılmasına rağmen öşür vergisine, küçükbaş hayvan yetiştirilmesine rağmen adet-i ağnam vergisine dair hiçbir veriye

rastlanmamıştır. Sadece hânelerin temettuat vergi sisteminden önce ödemekte oldukları senelik vergileri yazılmıştır. Bu kapsamda Kalkan'da en fazla vergi ödeyen köy 148.199 kuruş ile İslamlar'dır. Ek olarak Kalkan Kazası'nın 521.035 kuruşluk hayvanat kıymetinin bulunması, kazanın en önemli geçim kaynağının hayvancılık olduğunu düşündürmüştür.

1844/45 yılı temettuat defterlerinde ise kişilerin kazancına, daha önceki senelerde verdiği vergilere, öşür vergisine ve ağnam vergisine yer verilmiştir. Hane sahiplerinin sadece beyanlarına göre de defterde belirtilmeyen gelir kaynakları, zuhurat-ı temettuat şeklinde belirtilmiştir. Bu kapsamda Kalkan genelinden 45.380 kuruş öşür vergisi, 1.712 kuruş da ağnam vergisi alınmıştır. Ek olarak kazanın yıllık toplam kazancı 798.902 kuruş olarak hesaplanmıştır.

KAYNAKÇA

- Adıyeke, N. (2000). Temettuat sayımları ve bu sayımları düzenleyen nizamname örnekleri, *OTAM*, (2), 769-823.
- Ahmet Rıfat Efendi. (1299). Lügat-ı tarih ve coğrafya: İstanbul.
- Ak, M. (2012). *19. yüzyılda teke yöresi yöreklerinin sosyo-ekonomik durumu*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- AK, M. (2014). Antalya'da idari yapı ve nüfus. *AKMED*, (XVII), 311-349.
- Akyıldız, A. (2006). Türkiye'de muhtarlık teşkilâtının kuruluşu ve gelişimine genel bir bakış. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (14), 11-30.
- Alper, D. ve Anbar A. (2010) Osmanlı imparatorluğu'nun iç borçlanmada kullandığı yöntem ve araçlar. *Maliye ve Finans Yazıları Dergisi*, (87) 27-49.
- Armağan, L. (1998). XVI. yüzyılda Teke sancağındaki konar-göçerlerin demografik durumu üzerine bir araştırma, *Tarih Araştırmaları Dergisi (Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan)*, (XIX/30), 1- 35.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2010). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi rehberi*. İstanbul: Başbakanlık Basımevi.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, D.CRD.d., 39886.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, D.H.MUİ, 144/27.(H.09.05.1329)
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10019.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10123.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10546.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10547.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10548.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10552.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10556.

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10558.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10559.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10560.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10561 .
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10562.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10563.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10564.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10565.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML.VRD.TMT.d, 10566.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, NFS.d., 3219.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Ş.D.,1742/5. (H.25.12.1317)
- Çadırıcı, M. (1991). *Tanzimat döneminde anadolu kentleri'nin sosyal ve ekonomik yapıları*. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çelik, Ş. (2011). Teke-İli. *Diyanet islam ansiklopedisi*, (40), 344-347.
- Durgun, H. (2010). *XIX. yüzyılda Teke Sancağı'na bağlı Elmalı Kazası'nın sosyo-ekonomik yapısı(1839-1915)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Dünden Bugüne Antalya. (2010). Kaş. (Yusuf Cengiz v.d. Der.) Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: Antalya.
- Efe, A. (2006). 1260-61/1844-45 temettuat sayımı ışığında çukurhisar köyünün ekonomik ve sosyal görüntüsü, *Anadolu üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,(15), 19-51.
- Efe, A. (2016). Osmanlı Devleti'nde yeniden yapılanmanın şafağında üç vergi sayımı, *Akademik İncelemeler Dergisi*, (11/2), 23-46.
- Erkal, M. (2007). Öşür: Fıkıhta. *Diyanet islam ansiklopedisi*. (34), 97-100.
- Eroğlu, O. (2012). Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kamu maliyesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (12), 57-89.

Erten, S.F. (1955). *Tekelioğulları*. Antalya: Hüsnütabiat Basımevi.

Evliya Çelebi.(2005). *Evliya Çelebi seyahatnamesi(9)*, (Y.Dağlı-S.A.Kahraman-Robert Dankoff. Haz.). İstanbul: YKY.

Genç, M. (2003). Malikane. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. (27), 516-518.

Giese, F. (1992). *Anonim tevârih-i âli osman*, (Azamat, N. Haz.), İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basım Evi.

Göyünç, N. (1997). Hane. *Diyanet islam ansiklopedisi*, (IV), 552-553.

Güran, T. (2014). *19. yüzyıl Osmanlı ekonomisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Güven, T. (2016). Osmanlı İmparatorluğu'nda âyanlar, sermaye birikimi ve girişimcilik, *Türkiye İslam İktisadı Dergisi*, (3/1), 63-88.

Herodotos. (2010). *Tarih*. (Müntekim Ökmen, Çev.) İstanbul: İş Bankası Yayınları.

İnalcık H., Seyitdanlıoğlu M. (2006). Tanzimat değişim sürecinde Osmanlı İmparatorluğu. Ankara: Phoenix Yayınları.

Karaca B. (2010). XV. yüzyılda Teke Sancağı'nın siyasi sosyal kültürel ekonomik ve askeri yapısı. Atılgan K.(Ed.), *Dünden Bugüne Antalya*,(s.117-144). Antalya.

KARACA, B. (2002). XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı. Isparta: Fakülte Yayınevi.

Karal, E. (1995). *Osmanlı imparatorluğunda ilk nüfus sayımı 1831*. Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Kayhan, M. (2006). *Temettuat Defterlerine göre xix. yüzyıl ortalarında Barla'nın sosyo-ekonomik yapısı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Kıray, M. (1982). Antalya. *Yurt ansiklopedisi*, (II), 778.

Kızıllıkan, A.Ö. (2008). Osmanlı vergi düzeninde temettuat uygulamaları üzerine bir değerlendirme, *DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), 57-66.

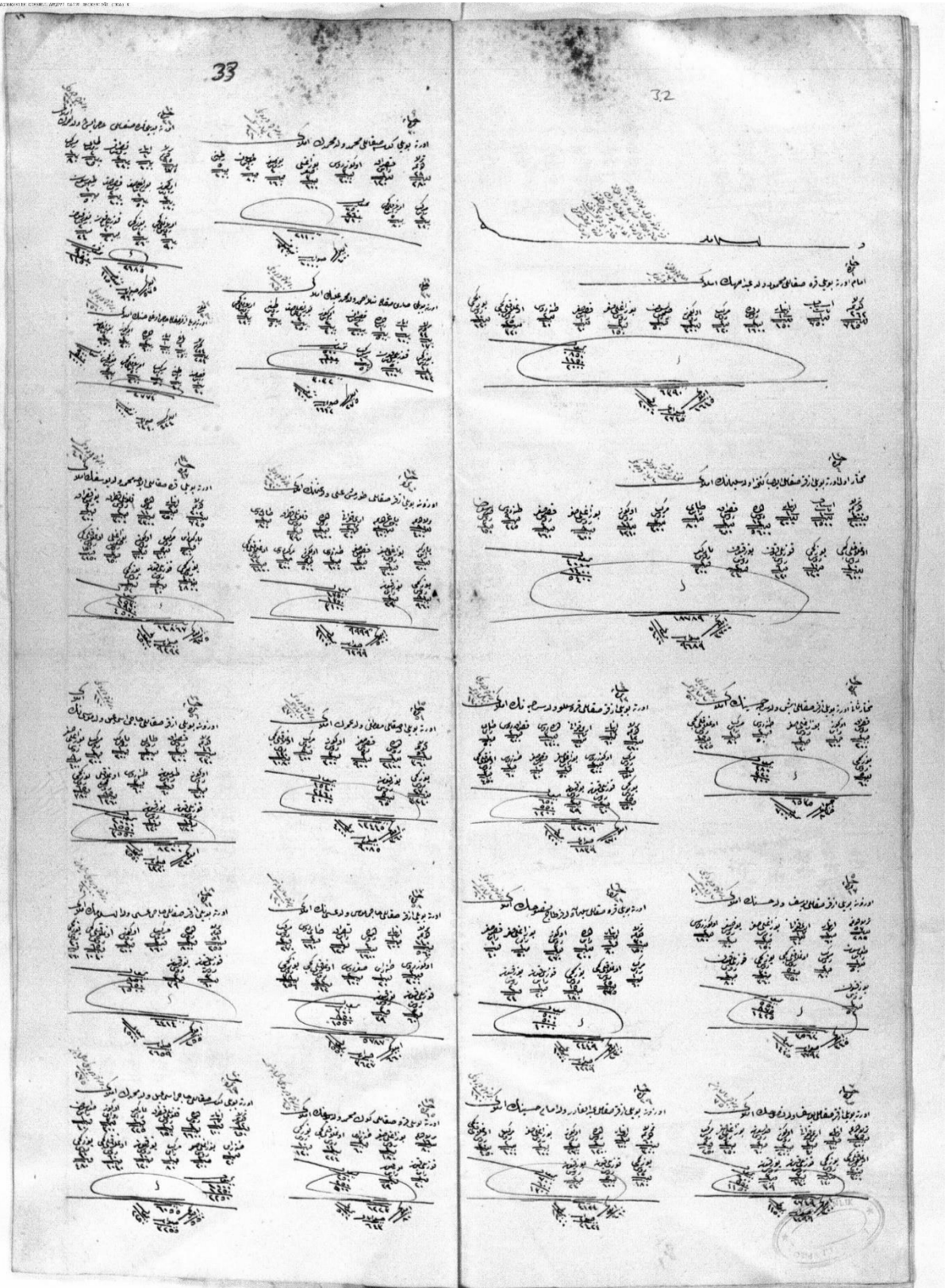
Konya Vilayeti Salnamesi. (2011). *1879 yıllığı*, (Eminoğlu M. Çev.), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

- Konya Vilayeti Salnamesi. (2002). *1873 yıllığı*, (Eminoğlu M. ev.), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Konya Vilayeti Salnamesi. (2008). *1871 yıllığı*, (Eminoğlu M. ev.), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Kütükoğlu M.(1996). Osmanlı Sosyal ve iktisadi tarihi kaynaklarında temettuat defterleri. *Belleten*, (LIX), 395-413.
- Kütükoğlu, M. (1999). *Osmanlı iktisadi yapısı, Osmanlı Devleti tarihi*. İhsanoğlu, E.(Ed.), Osmanlı Tarihi (1), İstanbul.
- Mehmet, C. (1920), *Anadolu*. İstanbul: Dersaadet Matbaa-i Askeriye.
- Nabizade N. (2015). *Karabibik*. İstanbul: Sis Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2000). *Tanzimat devrinde Osmanlı mahalli idareleri (1840-1880)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Özcan, A. (2015). *1844-1845 yılı temettuat defterleri ışığında inönü nahiyesine bağlı köhne, yenice, cami-i şerif ve orta mahallelerinin sosyo-ekonomik ve demografik yapısı*, (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi), Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Öztuna,Y. (1983). *Büyük türkiye tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Öztürk, S.(2003). Türkiye’de temettuat alışmaları. *Türkiye Araştırmaları Litaretür Dergisi*, (1), 287-304.
- Pakalın, M.Z. (1983). *Osmanlı tarih terimleri ve deyimleri sözlüğü*. İstanbul: MEB.
- Savırım, N. (2007). *Boğazlıyan temettü defterleri ve değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- şahin, Y. (2016). *Temettuat defterlerine dre xix. yüzyıl ortalarında Serik Kazasına bağlı Gebiz Beldesi ve evre köylerinin sosyal ve ekonomik durumu*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- şahinöz, A. Ve TEOMAN .(2002). Osmanlı tarımında bir sistem tartışması: tımar. *G..İ.İ.B.F. Dergisi*, (3), 67-88.
- şemseddin Sami. (2009). *Kms-ı trk*. İstanbul: ağrı Yayınları.

- Şener, A. (1990). *Tanzimat dönemi Osmanlı vergi sistemi*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Şimşek M.B., (2013), *Temettuat defterlerine göre Biga Kazası'nın sosyal ve ekonomik yapısı(1840-1845)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Tabakoğlu, A. (2007). Öşür: Osmanlılarda. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. (34), 100-103.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (2017). *Hayvancılık sektör raporu(pdf)*. Erişim adresi: <https://www.tigem.gov.tr/> (erişim tarihi: 25.08.2018).
- Tekindağ, Ş. (1979). Teke Oğulları. *MEB İslam Ansiklopedisi*, (XII/I), 459-462.
- Turan, O. (2002), *Selçuklular zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Türkay, C. (2005). *Başbakanlık arşivi belgeleri'ne göre Osmanlı imparatorluğu'nda oymak, aşiret ve cemaatlar*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. (2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

EKLER

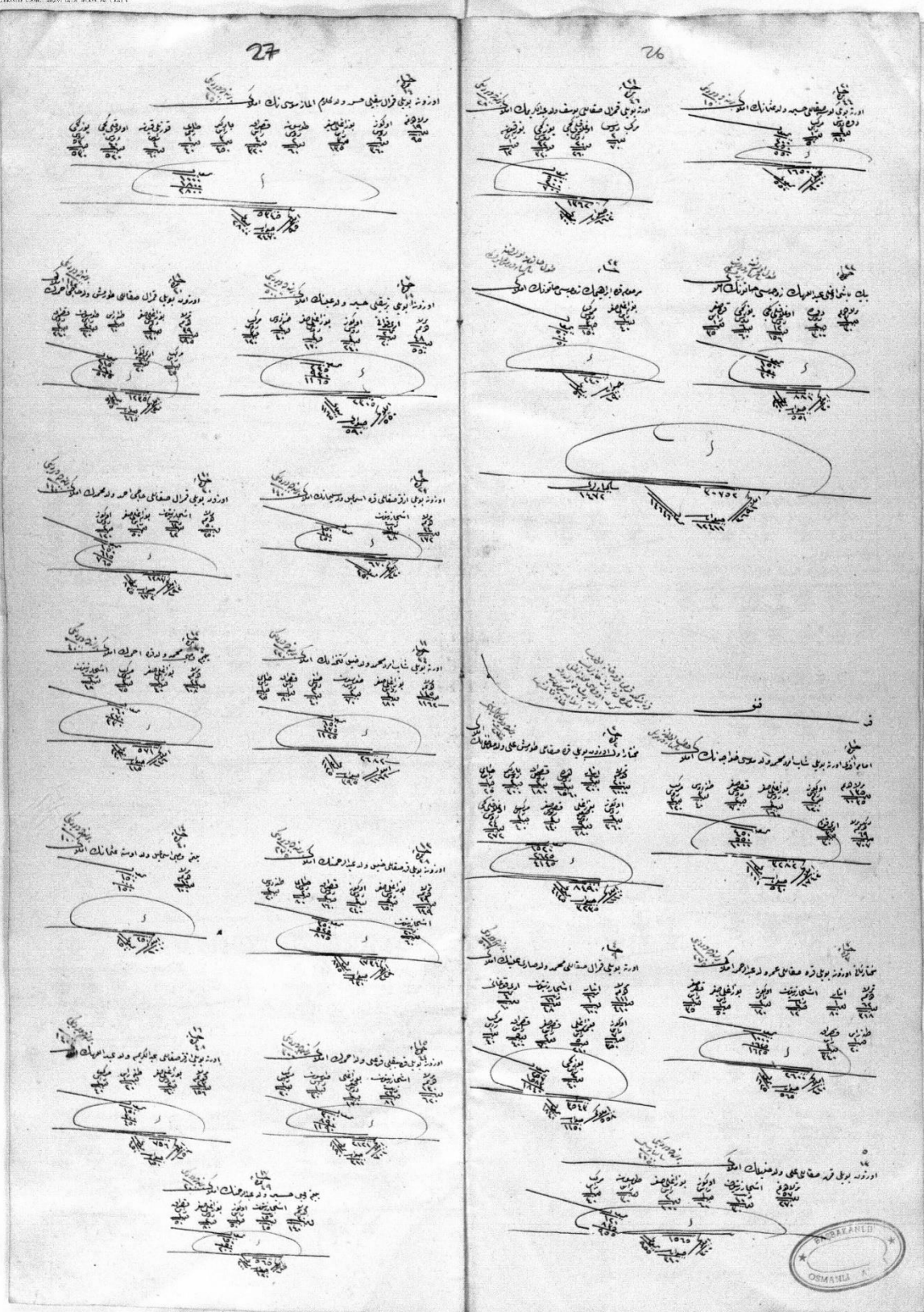
Ek-1: İslamlar köyü 1840 yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek

ML.VRD.TMT.d.10566

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566, 00017).

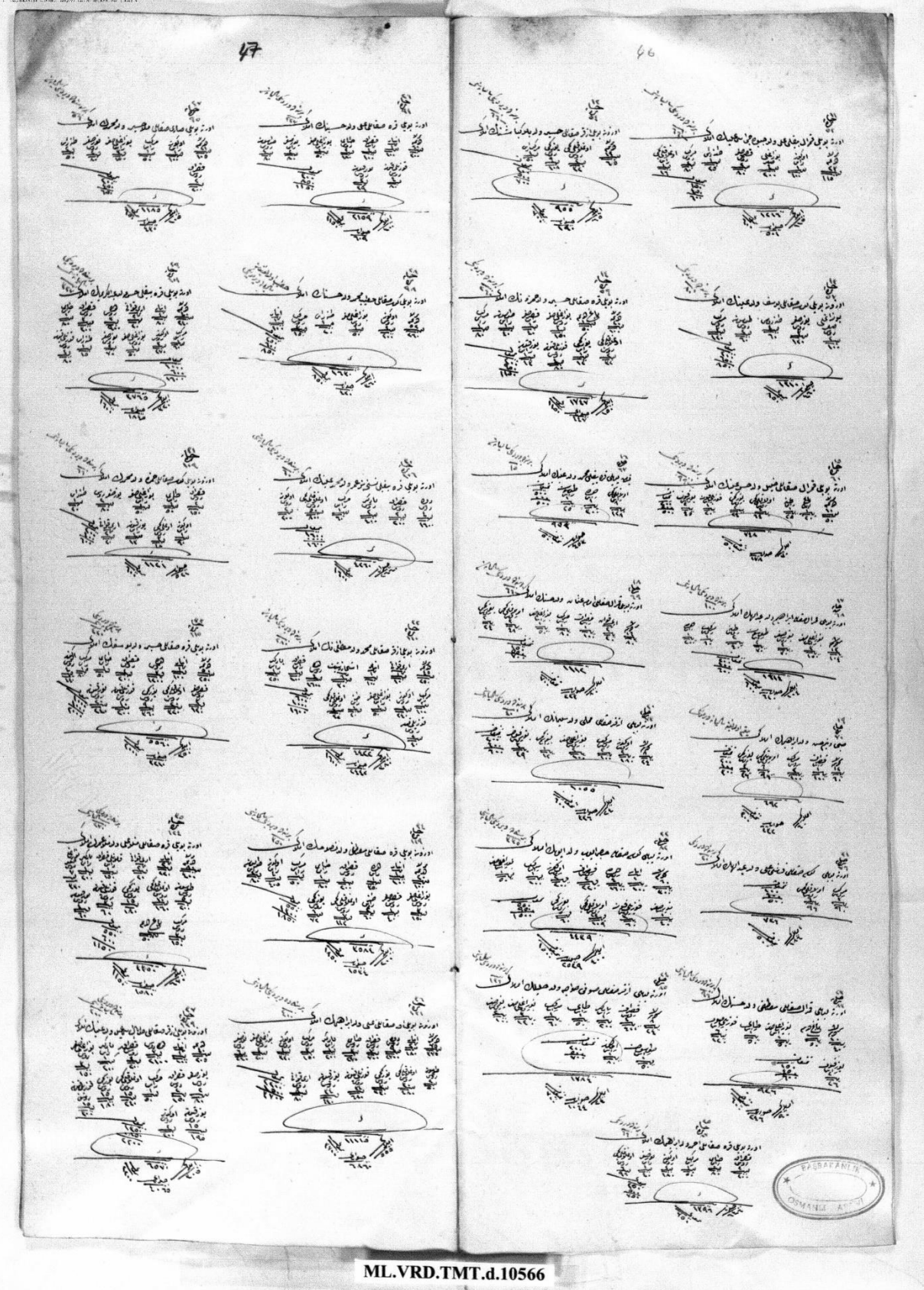
Ek-2: Kınık köyü 1840 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek

ML.VRD.TMT.d.10566

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566, 00014).

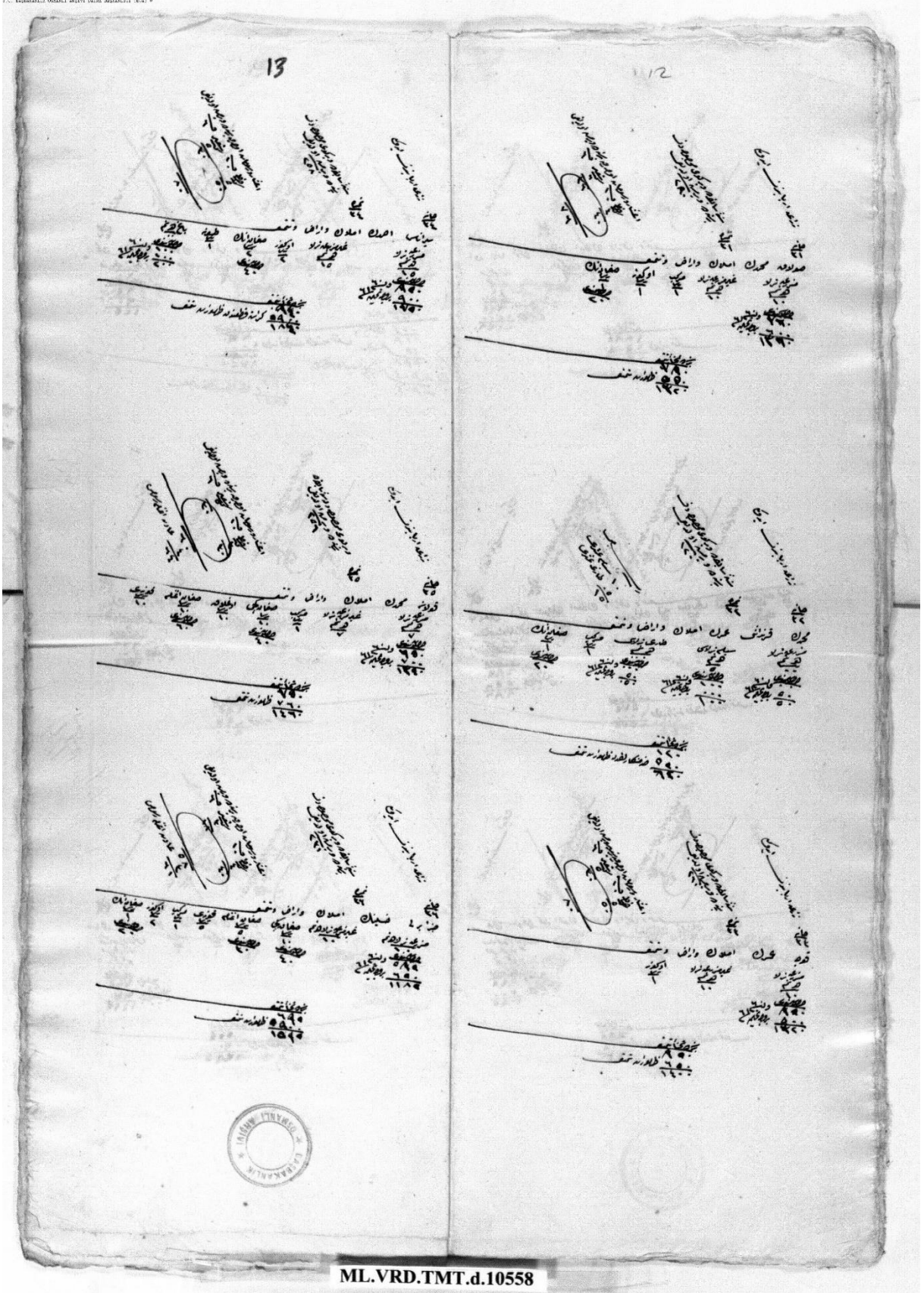
Ek-3: Çavdır köyü 1840 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek

ML.VRD.TMT.d.10566

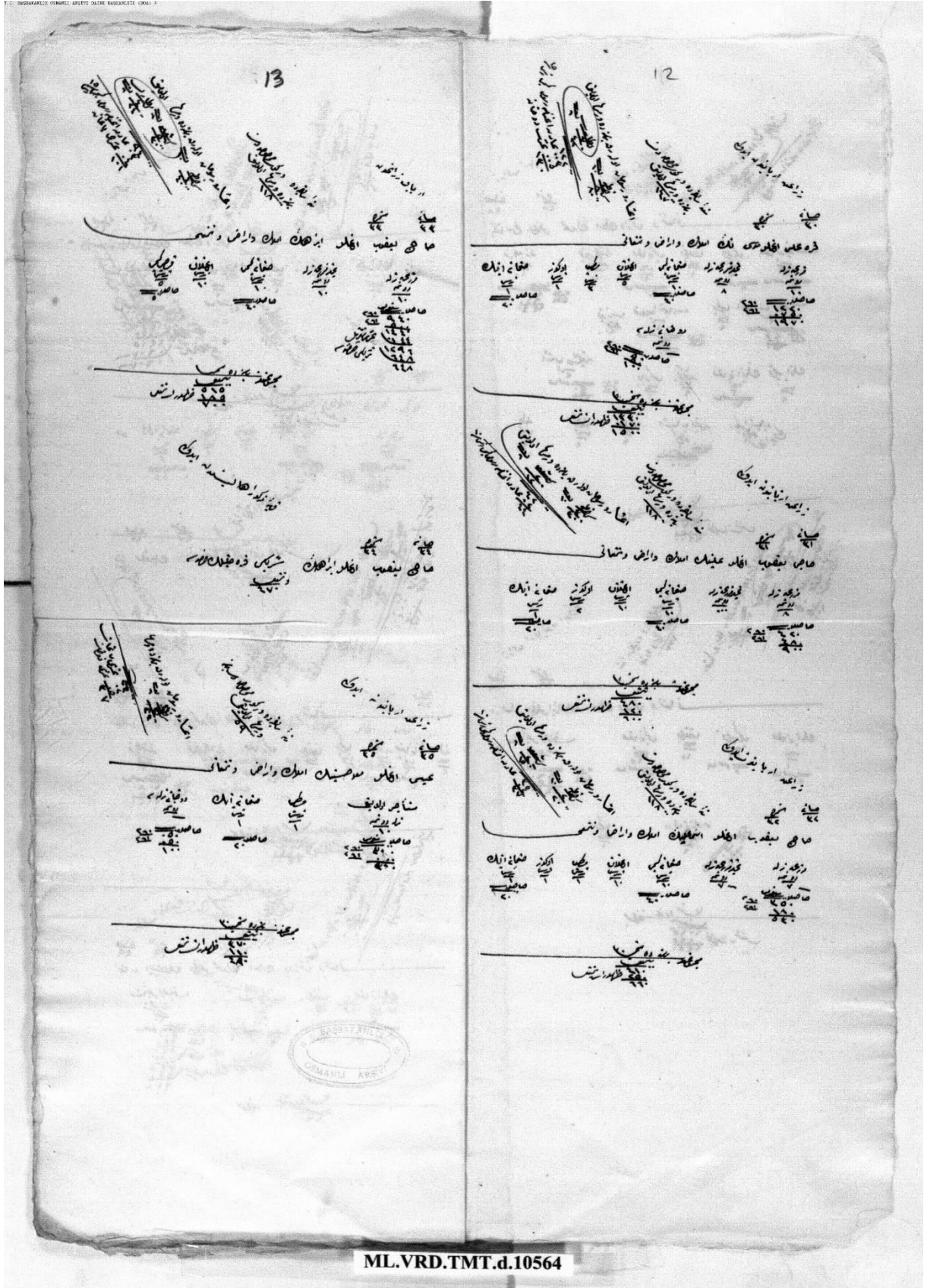
Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10566, 00024).

Ek-4: Bezirgan köyü 1844/45 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek

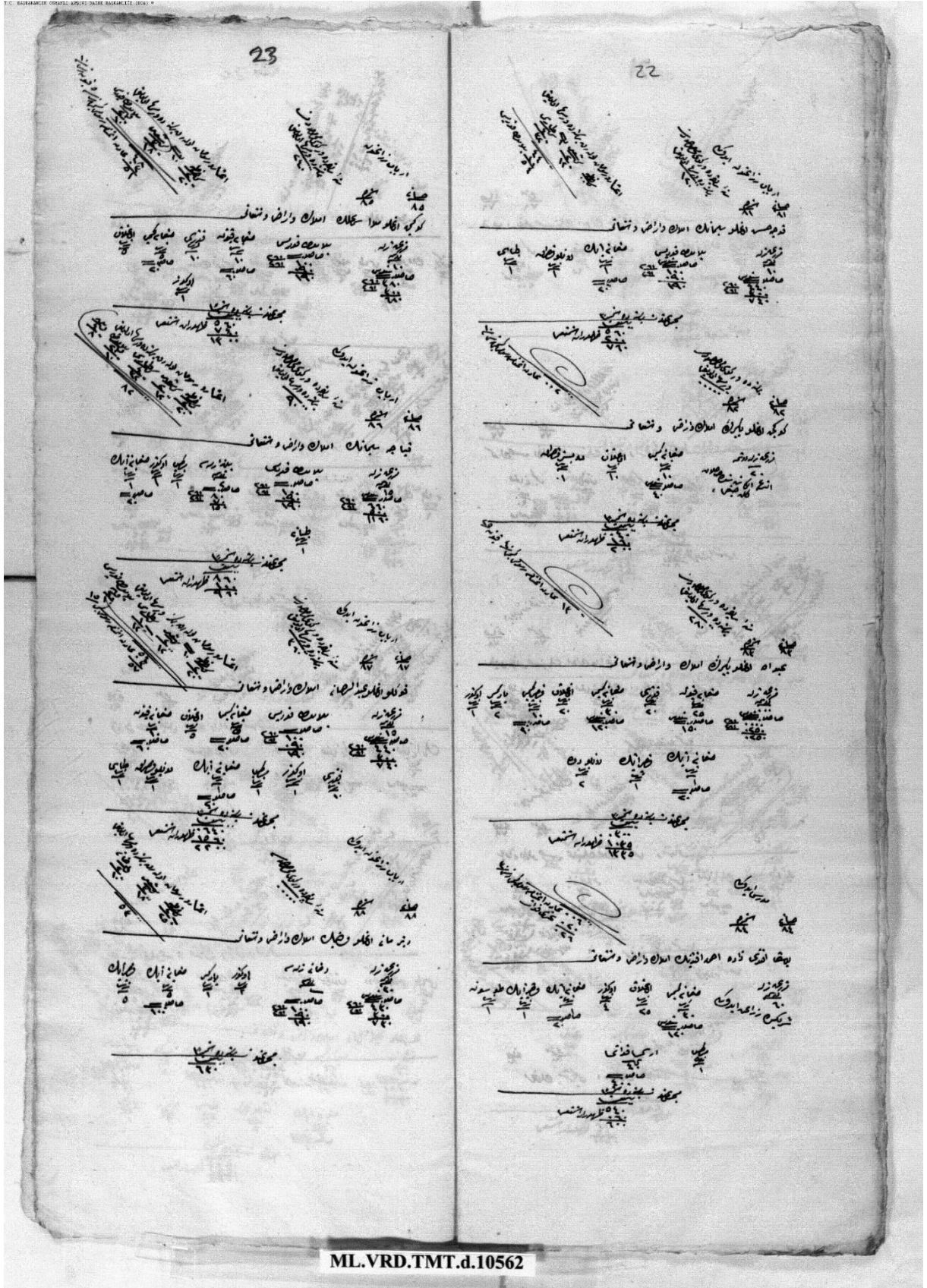
Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10558).

Ek-5: Margaz köyü 1844/45 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10558).

Ek-6: Cumburcu köyü 1844/45 Yılı Temettuat Defterinden Bir Örnek

ML.VRD.TMT.d.10562

Kaynak: (BOA., MVRD.TMT.d, 10562).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	MUSLUOĞLU Sedat
Uyruğu	T.C
Doğum tarihi ve yeri	Kaş / 1992
Medeni hali	Bekar
Telefon	(536) 857 55 73
E-posta	sedatmusluoglu@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Demre Lisesi	2010
Üniversite	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	2014
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Anabilim Dalı	2018

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2016- Halen Çalışmaktayım	Demre Özel Ekol Temel Lisesi	Tarih Öğretmeni

Yabancı Dil	İngilizce
-------------	-----------